

Zala Zöld Szíve Helyi Akciócsoport

Helyi Fejlesztési Stratégia

2014-2022

Készült: 2015. október - 2016. június
Módosításokkal egységes szerkezetbe foglalt végleges dokumentum!

Tartalomjegyzék

Vezetői összefoglaló	4
1. A Helyi Fejlesztési Stratégia hozzájárulása a Vidékfejlesztési.....	5
Program és az EU2020 céljaihoz	5
2. A stratégia elkészítésének módja, az érintettek bevonásának.....	7
folyamata	7
3. A Helyi Fejlesztési Stratégia által lefedett terület és lakosság.....	11
meghatározása	11
3.1. földrajzi, társadalmi, gazdasági koherencia/homogenitás, közös jellemzők	12
3.2. korábbi együttműködések, megvalósult közös projektek.....	12
3.3. az erőforrások kritikus tömegének rendelkezésre állása a stratégia céljainak megvalósításához ..	13
3.4. személyes kapcsolattartást, segítségnyújtást, részvételt lehetővé tevő helyi karakter	14
4. Az akcióterület fejlesztési szükségleteinek és lehetőségeinek elemzése	14
4.1 Helyzetfeltárás.....	14
Térszerkezeti adottságok.....	14
Környezeti adottságok.....	15
Kulturális erőforrások:.....	17
A társadalom állapota	17
A gazdaság helyzete	21
Kedvezményezett települések jellemzői	23
Összegzés.....	23
4.2 A 2007-2013-as HVS megvalósulásának összegző értékelése, következtetések	23
4.3 A HFS-t érintő tervezési előzmények, programok, szolgáltatások	26
4.3.1. Külső koherencia, kiegészítő jelleg:.....	26
4.3.2. A HFS tartalmát befolyásoló megyei, járási, települési vagy egyéb területi szinten megfogalmazott fejlesztési prioritások/beavatkozási területek/jelentős projektek	27
4.3.3. A HFS tartalmát befolyásoló, a térség gazdasági és környezeti fejlődését és a befogadást támogató programok, szolgáltatások.....	29
4.4 SWOT	29
4.5 Fejlesztési szükségletek azonosítása	32
5. Horizontális célok.....	33

5.1 Esélyegyenlőség.....	33
5.2 Fenntarthatóság	34
6. A HFS integrált és innovatív elemeinek bemutatása.....	34
7. A stratégia beavatkozási logikája.....	35
7.1 A stratégia jövőképe.....	35
7.2 A stratégia célhierarchiája	35
8. Cselekvési terv	38
8.1 Az intézkedések leírása.....	38
1. sz. intézkedés: Helyi mikroállalkozások kisléptékű fejlesztése (kódszám: 8.1.1)	39
2. sz. intézkedés: Térségi turisztikai marketing akciók támogatása (kódszám: 8.1.2)	42
3. sz. intézkedés: Dombháti Gazdaságfejlesztési Program (kódszám: 8.1.3)	45
4. sz. intézkedés: Térségi együttműködések támogatása (kódszám: 8.1.4).....	48
5. sz. intézkedés: Kerka-Mura Szilíciumvölgy - tudásközpontokkal való kapcsolattartás (kódszám: 8.1.5).....	51
6. sz. intézkedés: Térségi munkahelyteremtő szolgáltatásfejlesztések támogatása (kódszám: 8.1.6).....	53
7. sz. intézkedés: Dombháti turisztikai szolgáltatásfejlesztés (kódszám: 8.1.7)	57
8. sz. intézkedés: H (kódszám: 8.1.8).....	59
9. sz. intézkedés: Dombháti turisztikai szolgáltatásfejlesztés (kódszám: 8.1.9)	63
Más OP-kra alapozott intézkedések: - EFOP 1.7 / Térségi koordinációs hálózatba szervezett, többfunkciós közösségi szolgáltató terek működtetése	66
Más OP-kra alapozott intézkedések: - TOP-1.2.1-15 Társadalmi és környezeti szempontból fenntartható turizmusfejlesztés / Attrakció alapú térségi turizmusfejlesztés	66
8.2 Együttműködések.....	67
Nyugat-dunántúli HACCS Akadémia	67
Innováció a turizmusfejlesztésben	67
Mura Régió brand.....	67
8.3 A stratégia megvalósításának szervezeti és eljárási keretei.....	68
8.4. Kommunikációs terv.....	73
8.5. Monitoring és értékelési terv	74
9. Indikatív pénzügyi terv	76
Mellékletek	78

Vezetői összefoglaló

A Zala Zöld Szíve Vidékfejlesztési Egyesület tervezési területének elemzése alapján azt mondhatjuk, hogy a térség összességében nagyon komoly válságtüneteket mutat különösen a társadalom és a gazdaság állapota tekintetében. Ugyanakkor a természeti és táji értékek potenciális kitérésre lehetőséget hordoznak magukban. Mindezek figyelembevételével, illetve a kapcsolódó terület-, település- és vidékfejlesztési programokra, pályázati forrásokra tekintettel a legfontosabb problémákra, a jelentősebb potenciális lehetőségekre igyekeztünk fókuszálni a Helyi Fejlesztési Stratégia (továbbiakban: HFS) megalkotása során.

Megkerülhetetlennek látszik a helyi mikrovállalkozások támogatása, melyre a foglalkoztatottság jelenlegi mértékének fenntartása, a helyi szolgáltatások folytonosságának biztosítása érdekében mindenképpen szükség van, s amelyre komoly vállalozói érdeklődés mutatkozik.

Nagy lehetőségek hordozói a zártkertek (szőlőhegyek), melyek az utóbbi évtizedekben egyre gyorsuló ütemben pusztulnak. Ezek azonban nem csak a mezőgazdaság, de számos más gazdasági ág számára is érdekesekek és értékesek lehetnek. Sok település esetében már csak a zártkertek (és a belterületi kertek) maradtak meg potenciális hasznosítható területnek, a térségünkben végbement birtokkoncentráció miatt. Ezek fejlesztése a természeti és táji értékek, az épített örökség, a kulturális hagyományok megőrzése vonatkozásában is nagy jelentőséggel bír.

Ezzel már el is érkeztünk térségünk egyik legjelentősebb erősségéhez, a turisztikai potenciálhoz, mely megyei, de bizonyos értelemben régiós összehasonlításban is komparatív előnyöket képes biztosítani más területekkel szemben. Ehhez azonban az erőforrások összehangoltabb, tudatosabb fejlesztésére, kiaknázására van szükség, ami mindeztől még nem valósult meg. E tekintetben nagyon fontos és lényeges lépés a helyi brand, a térségi marketing erősítése, hiszen addig, amíg vidékünk nem kerül fel a turisztikai térképre, addig nem is álmodhatunk számottevő turizmusgazdaságról.

Nagyon komoly problémát jelent a helyi humán erőforrás potenciál kedvezőtlen struktúrája. A magas munkanélküliségi ráta, az alacsonypresztízsű munkavállalók magas aránya, a régiós szinten is kedvezőtlen bérszínvonal stb. alapvető okai is részben itt keresendők. Sok esetben hiányzik a vállalozói kedv, az innovativitás. A humán erőforrásbeli hiátusok, illetve ezek negatív hatásainak mérséklése ezért megkerülhetetlen feladatnak látszik térségünkben.

A gyengeségek között kell megemlítenünk az együttműködés hiányát, mely akkut problémája egész Dél-Zalának. A kis falvakban gyakorlatilag az önkormányzaton kívül számos esetben nincs is potenciális együttműködő partner, illetve még az ő esetükben is sokszor hiányzik a távlatos gondolkodás, az innovatív, menedzser típusú szemlélet. Persze az igazsághoz az is hozzá tartozik, hogy e kistéleplések számára jóval kevesebb az elérhető lehetőség, mind a nagyobbaknak. Kiemelkedően fontos a térségi együttműködések erősítése, mert a HACS területének társadalmi, gazdasági, természeti értékeiben rejlő potenciál kevés kivételtől eltekintve csak így hasznosítható hatékonyan.

A későbbiekben bemutatott tetraéder-modell szellemében a települések létét meghatározó szférák szinte mindegyikébe igyekeztünk pozitív módon beavatkozni. Ennek szellemében került megfogalmazásra a HFS három általános célja:

1. Gazdasági szféra: A helyi erőforrásokra alapozott, a térség foglalkoztatási problémáit megoldani képes, környezet- és energiatudatos, alkalmazkodóképes gazdaság megteremtése
2. Társadalmi szféra: Befogadó, együttműködő, a hagyományokat őrző, ugyanakkor megújulásra képes helyi társadalom kialakítása
3. Környezeti szféra: Egészséges, sokszínű, az értékeket őrző, az erőforrásokat felelősen és tudatosan használó környezet, illetve társadalom kialakítása.

Az általános célok megvalósítását 9 db specifikus célkitűzés szolgálja: helyi gazdaságfejlesztés; foglalkoztatás, önfoglalkoztatás bővítése, stabilizálása; turizmusfejlesztés; hátrányos helyzetű csoportok

támogatása; helyi humánerőforrásbeli hiányok mérséklése; a helyi természeti, társadalmi örökség védelme; környezettudatosság, energiahatékonyság erősítése; együttműködések erősítése; innováció erősítése.

5 db intézkedést határoztunk meg fejlesztési forrásaink felhasználása érdekében, melyek a beazonosított fejlesztési szükségletekre épülnek. A helyi mikrovállalkozások kisléptékű fejlesztése esetében a helyi gazdaság gerincét jelentő mikrovállalkozások, számukra elérhető fejlesztéseit kívánjuk támogatni. A térségi turisztikai marketing akciók támogatásával a térségi szemléletű idegenforgalmi marketing gyakorlati megvalósítását tervezzük elérni, mely révén az e területben rejlő potenciál reményeink szerint nagyobb mértékben kiaknázható lesz. A Dombháti Örökség Program megvalósítása a szőlőhegyekre, ezek megmentésére, gazdasági szerepük fejlesztésére fókuszál. A térségi együttműködések eszközbeszerzéseinek támogatása a települések közötti együttműködések elmélyítését célozza különböző beavatkozási területek mentén. A Kerka-Mura Szilíciumvölgy elnevezésű intézkedés célja pedig a humánerőforrásbeli hiányosságok orvoslása, a jövőbeli területfejlesztési akciók megalapozása.

A HFS hatékony megvalósítása érdekében a Zala Zöld Szíve Vidékfejlesztési Egyesület munkaszervezetet tart fenn. Itt két főállású, szakirányú végzettséggel és már sok éves gyakorlati tapasztalattal rendelkező munkatárs tevékenykedik. Az elnök, az elnökség, a munkaszervezet és az egyesület eszközbázisa jelenti a korábbi időszakhoz hasonlóan a stratégia sikeres megvalósításának infrastrukturális alapját.

1. A Helyi Fejlesztési Stratégia hozzájárulása a Vidékfejlesztési Program és az EU2020 céljaihoz

A Zala Zöld Szíve HACS által elkészített Helyi Fejlesztési Stratégia (HFS) jellegénél fogva elsősorban a helyi igényekre fókuszál, azonban értelemszerűen illeszkedik az EU2020 stratégiához, a Partnerségi Megállapodáshoz, a Vidékfejlesztési Programhoz, illetve egyéb más – elsősorban a 2014-2020-as tervezési időszakra szóló - operatív programokhoz.

A HFS-nek több elvárás mellett meg kell felelnie az integráltságot előíró vezérelvnek, mely szerint törekedni kell arra, hogy az egyébként részvételen alapuló, kapcsolatokat teremtő, következetesen építkező és realisztikus fejlesztési irányok illeszkedjenek a meglévő térségi, nemzeti vagy EU-s programokhoz. Ezt az elvet alapvetésként alkalmaztuk a tervezés folyamatában. Legalább ilyen súllyal esett latba a LEADER módszer 7 alapelvének való megfelelés is.

Az Európa 2020 stratégiához való illeszkedés természetszerű, hiszen ez a fejlesztési dokumentum az, amely a 2014-2020-as uniós tervezési időszakban meghatározza azokat a rövid távú teendőket, amiket a foglalkoztatás, az oktatás, az energiafelhasználás és az innováció tekintetében a gazdasági felzárkózás és a válságból való teljes kilábalás érdekében meg kell valósítani. Az uniós forrásfelhasználást meghatározó keretrendeletek is e stratégiára épülnek, olyannyira, hogy pld. az EMVA vonatkozásában ez határozza meg az operatív programok intézkedési szintig kibontott tartalmát. Úgy is fogalmazhatunk, hogy ez jelöli ki azt a globális célt, amit végső soron a HFS megvalósításával is el kell érni uniós szinten. Az Európai Parlament és a Tanács 1303/2013/EU rendelete (továbbiakban KSK rendelet) is ezen az elvi alapon nyugszik. Benne megfogalmazásra került 11 követendő tematikus cél. A ZZSZ HACS HFS-ja is igyekszik a cselekvési terv intézkedésein keresztül ezekhez igazodni. A koherencia az alábbi területeken érzékelhető:

1. A kutatás, a technológiai fejlesztés és az innováció megerősítése: HFS 1. számú intézkedés
2. Az infokommunikációs technológiákhoz való hozzáférés és minőségi szolgáltatások javítása: HFS 1. számú intézkedés
3. A kis- és közepes vállalkozások versenyképességének fokozása: HFS 1. számú intézkedés
4. Az alacsony széndioxid kibocsátású gazdaságra történő átállás támogatása: HFS 1. számú intézkedés
5. Az éghajlatváltozáshoz való alkalmazkodás elősegítése: HFS 1. számú intézkedés
6. Környezetvédelem és az erőforrások hatékonyságának növelése: HFS 1. számú intézkedés

7. A foglalkoztatás és a munkavállalói mobilitás ösztönzése: HFS 1. számú intézkedés
8. A társadalmi befogadás előmozdítása és a szegénység elleni küzdelem: HFS 1. számú intézkedés
9. Beruházás az oktatásba, a készségekbe és az egész életen át tartó tanulásba: HFS 1. számú intézkedés

Az EU2020 stratégia az elvi alapja a Partnerségi Megállapodásoknak (továbbiakban: PM) is, amelyben az egyes uniós tagállamok kimunkálják azt, hogy az operatív programokat milyen tematikus bontásban és forráskerettel kívánják megvalósítani Brüsszel jóváhagyása mellett. A PM maga is meghatároz prioritásokat, amihez a HFS is több ponton kapcsolódik. Ezek a következők:

1. A gazdasági szereplők versenyképességének javítása és a nemzeti szerepvállalás fokozása: HFS 1. számú intézkedés
2. A foglalkoztatás növelése (a gazdaságfejlesztés, a foglalkoztatási, oktatási, társadalmi felzárkózási szakpolitikák által, tekintettel a területi különbségekre): HFS 1. számú intézkedés
3. Az energia- és erőforrás hatékonyság növelése: HFS 1. számú intézkedés
4. A társadalmi felzárkózási és népesedési kihívások kezelése: HFS 1. számú intézkedés
5. A gazdasági növekedést segítő helyi és térségi fejlesztések megvalósítása: HFS 1. számú intézkedés

Az is elvárás a HFS-val kapcsolatban, hogy az Európai Mezőgazdasági és Vidékfejlesztési Alap (továbbiakban: EMVA) mind teljesebb körű megvalósulásához járuljon hozzá. Ennek oka egészen prózai: a LEADER megközelítés finanszírozása döntően ebből az alapból történik. Az EMVA forrásokra épülő Vidékfejlesztési Programhoz (továbbiakban: VP) való illeszkedés szintén alapkövetelmény, talán ezen a területen a legszorosabb a kapcsolat. A VP LEADER intézkedéseinek a céljai négy terület köré fókuszálódnak:

1. a vidéki térségekben a gazdasági aktivitás mikro-szintjének fenntartása (helyi termékek és szolgáltatások), - HFS 1. számú intézkedés
2. a vidéki térségekben a lakosság humán közszolgáltatásokhoz való hozzájutásának, illetve azok elérésének előmozdítása, - HFS 1. számú intézkedés
3. a vidéki térség, mint vállalkozási tér, lakóhely és turisztikai vonzóképességének erősítése, - HFS 1. számú intézkedés
4. a helyi közösségek tagjai egyéni aktivitásának, felelősségvállalásának és együttműködési készségeinek erősítése. - HFS 1. számú intézkedés

A HFS megvalósítása során a HACS alapfeladatai közé tartozik a projektgenerálás és animációs tevékenység, melyek ezáltal hozzájárulnak a fenti fejlesztési dokumentumokhoz való illeszkedés további elmélyítéséhez. A projektgeneráló tevékenységet valamennyi tervezett intézkedés vonatkozásában alkalmazni kívánjuk, annak érdekében, hogy mindinkább erősödni tudjon például a gazdaság mikro szintjének aktivitása, erősödjék a térség turisztikai vonzerőképessége, elmélyüljön az együttműködés. Hasonló terveink vannak az animációs tevékenységgel kapcsolatban is, azonban itt kiemelnénk a Dombháti Örökség Programot, melyben a célcsoport tapasztalatlansága miatt különösen fontos ennek a megvalósítása. Mindezen tevékenységek a fent bemutatott illeszkedések mindegyikében további pozitív hatást indukálnak, lényegében segítenek a HFS minél nagyon fokú és sikeresebb megvalósításában, a célok elérésében.

2. A stratégia elkészítésének módja, az érintettek bevonásának folyamata

A Helyi Fejlesztési Stratégia (HFS) elkészítésének egyik sarokpontja a nyilvánosság és az átláthatóság biztosítása volt. Ez a program társadalmosítása szempontjából megkerülhetetlen alapelv, melyet igyekeztünk a gyakorlatban minél eredményesebben lebonyolítani. Ennek érdekében folyamatos kommunikációt valósítottunk meg a helyi lakosság egésze, illetve egyes konkrét csoportjai irányába. Valamennyi egyesületi tagunkat (önkormányzatok, civil szervezetek, vállalkozások) tájékoztattuk a tervezési folyamat megkezdéséről, a projektötletek gyűjtéséről, a tervezéshez kapcsolódó fórumokról. Honlapunkon a fenti elvek jegyében a teljes tervezési folyamat végig kísérhető és kontrollálható volt bárki számára. A HACS munkaszervezete a személyes konzultációk alkalmával is fogadta a témában érdekelteket, e tevékenységünket a teljes tervezési folyamat alatt biztosítottuk.

A helyi közösségeket több módon igyekeztünk elérni. Mindenekelőtt demokratikus képviselői rendszerükön keresztül, vagyis az önkormányzatok által. Minden önkormányzatot megkerestünk, kértük, hogy projekt javaslataikkal járuljanak hozzá a tervezői munkához. Ezen túlmenően a HFS tervezéssel kapcsolatos fórumokat szerveztünk, melyre minden érintettet meghívtunk. A létrehozott Tervezői Csoport (TCS) tagjai között is helyet kaptak az önkormányzatok képviselői.

A helyi civil közösségeket direkt megszólítással igyekeztünk bevonni a HFS tervezésbe, annak társadalmosításába. A térség lakosságának egy része aktív, helyi közösségeket teremt, elkötelezett és érdekelt lakóhelyének, illetve a térségnek a fejlődésében. A helyi civil szektor azonban gyenge, még annak ellenére is, hogy az ÚMVP időszakában a pályázati rendszer sajátossága miatt jelentőségük megnőtt (de valójában sokszor a helyi önkormányzat áll mögöttük).

Próbálkoztunk továbbá közvetlen interakciókkal, mely a konkrét helyi lakosság egyes tagjait helyezte fókuszba. E tekintetben volt a legnehezebb dolgunk, hiszen a helyi közösségnek van egy olyan jelentős szegmense, mely alapvetően passzívan viselkedik szinte minden olyan közeledéssel, kezdeményezéssel szemben, mely nem a megszokott környezetéből érkezik. Az ebben az esetben alkalmazott módszer a személyes konzultáció volt.

A HFS tervezésének operatív részét a TCS és a HACS munkaszervezete végzi. Utóbbiban igyekeztünk olyan gyakorlati ismeretekkel rendelkező szakembereket összegyűjteni, akik egy szakmailag színvonalas fejlesztési dokumentum összeállításában érdemben segítségünkre tudnak lenni és nem utolsósorban helyismerettel rendelkeznek. A TCS-ban civil oldalról részt vesz dr. Kovács Lajos, aki a Humánésély Nonprofit Kft-t képviseli. Ő nagyon komoly tapasztalatokkal rendelkezik marketingfejlesztés, imázs építés, projektgenerálás és megvalósítás terén. Lelkes András a Balaton-felvidéki Nemzeti Park helyi természetvédelmi szakembere, aki többek között a Muramenti Tájvédelmi Körzetet felügyeli, de civil szervezetet képviselve dolgozik a TCS-ban. Az ő személye a természetvédelem, a környezettudatosság elveinek érvényesülését garantálja. Keléné Molnár Melinda a Rigyáci Kulturális és Sport Egyesületet képviselve kapott helyett a TCS-ban. Ő a nagykanizsai Széchenyi Programiroda munkatársa, így ebbéli minőségében nagyon jó rálátása van a többi operatív programra, ami nagy segítség a HFS tervezésében. Az önkormányzati szférát képviseli Szunyogh István, aki már hosszú ideje ellátja Pusztamagyaród, Bucsuta, Szentlisló, Bánokszentgyörgy, Várfölde és Oltárc községek jegyzői feladatait. Azon túlmenően, hogy nagy gyakorlatot szerzett önkormányzati projektek lebonyolításában, illetve ismeri térsége fejlesztési elképzeléseit, az ő személye a leghátrányosabb települések érdekeinek védelme szempontjából is garanciát jelent. Tapasztalattal rendelkezik szociális földprogramok és közfoglalkoztatotti programok megvalósítása terén is, így a hátrányos helyzetű csoportok érdekeit is képviseli. A TCS vállalkozói szférát képviselő tagja Preksen László, aki a térség egyik legjelentősebb gazdasági szereplője, számos fejlesztés lebonyolítója és gazdája. Általa a helyi horvát kisebbség is képviselteti magát a tervezésben. Iványi László Bázakerettye község önkormányzatát képviselve segíti a tervezői munkát, mégpedig széleskörű projekt tapasztalatával és a turizmusfejlesztés területén szerzett gyakorlati ismereteivel. Ismeretei a szociális foglalkoztatás területére

is kiterjednek – jelenleg is irányít ilyen jellegű programot-, így rá a hátrányos helyzetű csoportokkal való hatékony foglalkozás szempontjából is számítunk. A TCS-ban Kerkaszentkirály Község Önkormányzatát Pál Zoltán képviseli. Ő már lassan több évtizedes terület- és vidékfejlesztési szakmai tapasztalattal rendelkezik. A TCS tagösszeállításában arra is figyelemmel voltunk, hogy abban lehetőség szerint minden HACS-on belüli mikrotérség képviseltetve legyen.

A helyi közösségek számára igyekeztünk megteremteni a folyamatos bekapcsolódás lehetőségét a tervezési folyamat erre alkalmas szakaszaiba. A TCS ezen közösségi akciók során elemezte és szintetizálta a projektgyűjtés és a kérdőívezés eredményét. Ezek alapján számos olyan terület látszik, ami iránt komoly érdeklődés mutatkozik, s ezek egy része a HFS célrendszerébe is bekerült.

A közösségi részvételt alátámasztó események, akciók:

Projektötlet gyűjtés

2015.07.29. - 2015.10.30.

2015. július 29-én a ZZSZ HACS honlapján került közzétételre a projektötlet gyűjtés megkezdésére vonatkozó felhívás, melyet ezen túlmenően minden egyesületi taghoz email formájában is eljuttattunk. A projektötleteket eredetileg 2015. október 25-ig vártuk, de mivel ez időpont után is volt még érdeklődés, így a határidőt 2015. október 30-ig toltuk ki. A hatékonyabb projektötlet gyűjtés érdekében a korábbi word formátumú adatlap mellett, szerkeszthető űrlapot is feltöltöttünk (pdf formátumban). Az ötletek között számos zártkerti fejlesztést célzó elképzelést találhatunk, ezek voltak abszolút többségben. Különösen értékesnek ítélte a TCS a régi préházak felújítását, megmentését célzó javaslatokat! Sok ötlet érkezett vállalkozásoktól kisebb volumenű fejlesztésekre vonatkozóan, ami a helyzetfeltárásban rögzített tőkeszegénység visszaigazolása. Az elérhető projektméret meghatározása e vállalkozások elérése szempontjából mindezek fényében kulcskérdésnek látszik.

Tervezést megalapozó tanulmányút

2015.09.24. – Balaton-felvidék

A HACS tagjai számára 2015. szeptember 24-én tanulmányutat szerveztünk azzal a céllal, hogy olyan jó példákat mutassunk hazánk más területeiről, melyek alapjai lehetnek esetleges helyi fejlesztéseknek. A rendezvényen 43 fő vett részt. Az itt látottak a projektötletek között szép számmal visszaköszöttek, ami a program sikerét bizonyítja. Különösen a közösségi gyümölcsfeldolgozók iránt volt tapasztalható felfokozott érdeklődés!

Tervezési fórum

2015.10.12.

Kerkaszentkirály

Jóval kisebb érdeklődés mellett került sor 2015. október 12-én a kerkaszentkirályi Természetházba megrendezett tervezési fórumra, amelynek a projektötlet gyűjtés volt a célja. A résztvevők száma 5 fő volt. E fórumon a Vidékfejlesztési Program nyújtotta lehetőségek bemutatásán túl a HFS lehetséges tartalmának kialakítása állt a középpontban.

Nemzetközi együttműködési fórum

2015.10.27.

Kerkaszentkirály

2015. október 27-én Kerkaszentkirály adott otthont annak a határon átnyúló együttműködési lehetőségeket bemutató konferenciának, melyre hazai résztvevőkön túl Horvátországból is érkeztek vendégek. Az előadások egy része kimondottan a HFS tervezést, annak megalapozását szolgálta (Pld. LEADER együttműködések bemutatása – Magócs Krisztina előadásában). A programon az előadók mellett 56 fő vett részt.

Tervezési fórum

2015.10.28.

Kerkaszentkirály

2015. október 28-án a második tervezési fórumot rendeztük meg Kerkaszentkirályon, melynek témája hasonló volt a korábbihoz. A résztvevők száma 8 fő volt.

Műhelyfoglalkozás civil szervezetekkel 2015.11.04. Kerkaszentkirály
Lispezentadorjánban a helyi IKSZT épületében került sor arra a civil szervezetekkel való egyeztetésre egy műhelyfoglalkozás keretében. A rendezvény során a civil szervezetek jövőbeli szerepvállalása, igényeik, fejlesztési elképzeléseik megismerése került terítékre. Az egyeztetésen 14 fő vett részt.

Tervezői Csoport ülés 2015.11.10. Kerkaszetkirály
A TCS alakuló ülésére 2015. november 10-én került sor a HACS munkaszervezeti irodájában. A találkozó központi témája a fejlesztési stratégia adta keretek beazonosítása, az alapelvek lefektetése és a jövőbeli menetrend összeállítása volt. Az ülésen valamennyi TCS tag részt vett (7 fő). Itt kerültek meghatározásra a HFS olyan alapvetései, mint a források szétforgácsolódásának megakadályozása végetti kis intézkedésszám, a gazdaságfejlesztés favorizálása, az intézkedések széles társadalmi alapjának megteremtésére való törekvés stb.

Tervezői Csoport ülés 2015.11.27. Kerkaszetkirály
A TCS soros ülésére 2015. november 27-én került sor a HACS munkaszervezeti irodájában. A találkozón a projektötlet adatlapok és a kérdőívek kiértékelését követően a stratégia lehetséges irányainak meghatározására került sor. Az ülésen a 5 fő vett részt a TCS tagjai közül. Az áttekintett projektötlet adatlapok alapján igényterületek kerültek meghatározásra. Ami világosan megmutatkozott, az az, hogy a helyi mikroállalkozások és a zártkerti fejlesztések ügye megkerülhetetlennek látszik.

Tervezői Csoport ülés 2015.12.01. Kerkaszetkirály
A TCS soros ülésére 2015. december 1-jén került sor a HACS munkaszervezeti irodájában. Központi témája a cselekvési terv egyes intézkedéseinek kidolgozása volt. Az ülésen a 6 fő vett részt a TCS tagjai közül. Körvonalazódtak a tervezett intézkedések – meghatározásra került ezek tématerülete, a támogatható tevékenységek köre.

Tervezői Csoport ülés 2015.12.09. Kerkaszetkirály
A TCS soros ülésére 2015. december 9-én került sor a HACS munkaszervezeti irodájában. Központi témája a cselekvési terv még függőben lévő intézkedéseinek a pontosítása volt. Az ülésen 5 fő vett részt a TCS tagjai közül. Az egyes intézkedések pontosítása révén meghatározásra kerültek a jogosultsági szempontok, a kötelezettségvállalások, valamint az értékelési szempontok köre.

Tervezői Csoport ülés 2016.02.04. Kerkaszetkirály
A TCS soros ülésére 2015. február 4-én került sor a HACS munkaszervezeti irodájában. Témája ismét a cselekvési terv még függőben lévő intézkedéseinek a pontosítása volt. Az ülésen 5 fő vett részt a TCS tagjai közül. Az előző ülésen elkezdett munka folytatódott tovább, azaz azokat az intézkedéseket pontosította tartalmában a TCS, amelyekkel korábbi ülésen nem végzett. Az ülés után lényegében összeállt a HFS draft verziója munkaanyag szinten.

A draft verzió elkészülte után egy olyan fórumorozatot indítottunk, melynek az volt a célja, hogy leteszteljük, hogy a Tervezői Csoport által összeállított fejlesztési javaslatoknak milyen a társadalmi fogadtatása, valóban helyes úton járunk-e.

HFS információs fórum 2016.02.16 Semjénháza

A tájékoztató fórumra 18 órai kezdettel került sor, ahol Semjénházáról, a környező településekről, illetve a HACs-hoz újonnan csatlakozott községekből érkeztek érdeklődők. A résztvevők száma 23 fő volt.

HFS információs fórum 2016.02.17 Letenye
A tájékoztató fórumra 14 órai kezdettel került sor, ahol Letenyéről, a környező településekről érkeztek érdeklődők. A résztvevők száma 12 fő volt.

HFS információs fórum 2016.02.17 Bázakerettye
A tájékoztató fórumra 17 órai kezdettel került sor, ahol Bázakerettyéről, a környező településekről érkeztek érdeklődők. A résztvevők száma 19 fő volt.

HFS információs fórum 2016.02.18 Kerkaszentkirály
A tájékoztató fórumra 14 órai kezdettel került sor, ahol Kerkaszentkirályról, a környező településekről érkeztek érdeklődők. A résztvevők száma 10 fő volt.

HFS információs fórum 2016.02.18 Pusztamagyaród
A tájékoztató fórumra 18 órai kezdettel került sor, ahol Pusztamagyaródról, a környező településekről érkeztek érdeklődők. A résztvevők száma 21 fő volt.

A HFS draft verziójának közgyűlés általi elfogadása 2016. február 25. Kerkaszentkirály
A Zala Zöld Szíve Vidékfejlesztési Egyesület 2016. február 25-én tartotta azon közgyűlését, melynek központi témája a HFS draft verziójának megtárgyalása és elfogadása volt. Az egyesület 98 tagja közül 59-en vettek részt a fórumon, ahol ellenszavazat és tartózkodás nélkül az előterjesztésnek megfelelően egybehangzó döntéssel a közgyűlés elfogadta a HFS tervezetét.

A HFS egyeztetési változatának interneten való közzététele véleményezésre 2016.03.01.

Tervezői Csoport ülés 2016.06.07. Kerkaszentkirály
A TCS soros utolsó ülésére 2016. június 7-én került sor a HACs munkaszervezeti irodájában. Témája a HFS draft változatára kapott értékelői megállapítások megtárgyalása volt. Az ülésen 6 fő vett részt a TCS tagjai közül. Áttekintésre kerültek az egyes észrevételek és ez alapján összeállításra került a közgyűlés elé terjesztendő végleges HFS dokumentáció! A leglényegesebb változás a draft verzióhoz képest az volt, hogy az értékelői észrevételek alapján a cselekvési terv 2 db intézkedéssel bővült.

A HFS végső verziójának közgyűlés általi elfogadása 2016. 06. 10. Kerkaszentkirály
A Zala Zöld Szíve Vidékfejlesztési Egyesület 2016. június 10-én tartotta meg a HFS elfogadásával kapcsolatos közgyűlését. Az egyesület 98 tagja közül 16-an vettek részt a fórumon, ahol ellenszavazat és tartózkodás nélkül az előterjesztésnek megfelelően egybehangzó döntéssel a közgyűlés elfogadta a HFS-t.

A projektötlet gyűjtés során 74 db projektötlet érkezett, illetve a megrendezett fórumokon számos javaslat hangzott el a jövőbeli fejlesztések irányvaival kapcsolatban. Ezek egy tekintélyes része témájukat, céljaikat tekintve alapvetően más operatív programokhoz kapcsolhatók. Azok amelyek a LEADER célokkal összeegyeztethető elképzelések voltak, jellemzően az alábbi témakörök köré csoportosultak: zártkerti fejlesztések, mikrovállalkozások fejlesztése, turisztikai célú projektek, közösségi célú projektek. Ezek az irányok a HFS megalkotása szempontjából fontosnak és többé-kevésbé követendőnek bizonyultak, így meg is jelennek annak célrendszerében. Találkoztunk olyan, főként infrastrukturális tárgyú elképzelésekkel,

melyek forrásigényük miatt nem illeszthetők be a térségi, reálisan meg is valósítható tervek közé. A korábbi évek tapasztalatai alapján az is elmondható, hogy viszonylag kevés az innovatív, új elveken alapuló fejlesztési elképzelés, ezért is tartjuk kiemelten fontosnak – a korábbi gyakorlatnak megfelelően – a HACS projektgeneráló tevékenységének folytatását, erősítését.

A tervezés során törekedtünk az alábbi alapelvek betartására a HFS-val kapcsolatban: 1. Helyi erőforrásokra és igényekre való építkezés; 2. A környezettudatosság és fenntarthatóság elvének lehetőségekre mérten való alkalmazása; 3. Széles társadalmi bázis kiépítésére való törekvés; 4. Az erőforrások és a helyi örökség megőrzése; 5. Innováció támogatása; 6. Az esélyegyenlőség és diszkriminációmentesség elvének érvényesítése.

A társadalmi kirekesztődéssel veszélyeztetett csoportok bemutatása kapcsán a Zala Zöld Szíve HACS az alábbi elvi sarokpontokat rögzítette a tervezés során alkalmazandó alapelveként: a térségben - mint hazánk legtöbb területén - beazonosíthatók bizonyos, a társadalmi kirekesztődéssel kapcsolatos társadalmi folyamatok, amelyek azonban alapvetően nem etnikai meghatározottságúak. Nem igaz az a sztereotip megállapítás, hogy a szegénység, az alulképzettség, a tartós munkanélküliség csak a cigányságot érintő probléma. A HACS területén a potenciálisan veszélyeztetett csoport nagyságát jóval a helyi roma közösség létszámánál nagyobbra tesszük, mely egyértelműen igazolja, hogy ezt a kérdést szélesebb társadalmi dimenzióban érdemes és szükséges kezelni.

Értelmezésünk szerint a veszélyeztetett társadalmi csoportba a törpe és aprófalvak teljes lakossága beletartozik függetlenül anyagi helyzetétől, iskolai végzettségétől, etnikai hovatartozásától, korától és nemétől. A HACS településeinek többsége ugyanis ma, a XIX. század elején a megmaradásért küzd - ez a legsúlyosabb társadalmi, gazdasági és környezeti probléma jelenleg. Az egyes falvak népessége történelmi mélypontra zuhant, ami az elkövetkező 15-20 évben várhatóan folytatódni fog a magas öregedési mutatók miatt. Ez a jelenség egyáltalán nem egyedi, térségi szintű társadalmi válsághelyzetet mutat. A fejlődési centrumok és a perifériák, a városok és falvak összevetésében a Zala Zöld Szíve HACS településeinek helyzete egyértelműen negatív, mely különbség az elmúlt évtizedekben (1990 óta) csak nőtt. Ezért igaz az a kijelentés, miszerint a térség társadalmának egésze érintett a társadalmi kirekesztődés problematikájával. Ebből kifolyólag nem lehet olyan metodikát alkalmazni, mely e körön belül részhalmozokra fókuszál (pld. csak a romák, csak a nők, csak a fiatalok vagy csak az idősek), mivel ez térségi szinten torz képet fest a helyi társadalomról, s mint a beavatkozások célcsoportja értelemszerűen nem kezeli a térségi válsághelyzet egészét. E veszélyeztetett társadalmi csoportok részletes bemutatását a helyzetelemzés tartalmazza!

A társadalmi kirekesztődéssel szemben veszélyeztetett csoportok megszólítására több kísérletet is tettünk. Részint a tájékoztató fórumok, a konzultációs lehetőségek híre az általános tájékoztatás során hozzájuk is eljutott. Több fórumunkon vettek részt mélyszegénységben élők, nemzeti kisebbséghez tartozók, idősek, fogyatékkal élők stb. – de nem ez volt a jellemző. Mindezek ellenére javaslataik megjelentek e fórumok anyagain keresztül a tervezés folyamatában. Az ő elérésüket és aktivizálásukat a körükben sok esetben tapasztalható bizalmatlanság, elzárkózás nagymértékben nehezíti, illetve az a tény, hogy térségünkben általában nem jöttek létre olyan szervezetek, melyek kifejezetten az ő érdekeiket képviselnék. Ez egyébként jelentős részben ismét csak a kistéleplési lét negatív következménye. A HFS koncepcionálásában éppen ezért olyan személyeket igyekeztünk bevonni, akik napi kapcsolatban állnak e réteggel, ismeretekkel rendelkeznek igényeikkel kapcsolatban. (Lásd 8.3 fejezet 2. pontját!) Kísérletet tettünk a személyes kapcsolatfelvételre is kérdőíves megkeresések formájában, de oly csekély volt az együttműködési szándék, hogy végül elvetettük ezt a módszert!

3. A Helyi Fejlesztési Stratégia által lefedett terület és lakosság meghatározása

A HFS tervezés TEIR modulja alapján a Zala Zöld Szíve HACS 41 településén a támogatásra jogosult lakónépesség száma 21951 fő (ez 2013. évi lakónépességi adat, ami 2015. január 1-jére 21595 főre

módosult). A LEADER program szempontjából valamennyi település kül- és belterületével, valamint teljes lakosságával érintett. A ZSZS HACS tervezési területe ezek alapján 563,23 km².

3.1. földrajzi, társadalmi, gazdasági koherencia/homogenitás, közös jellemzők

A Zala Zöld Szíve HACS 41 települése földrajzi, társadalmi, gazdasági értelemben több szempontból is egybetartozó, közös jellemzőkkel bíró területet alkot. Földrajzi aspektusból ez a koherencia azonban nem természetföldrajzi értelemben áll fenn, mivel a HACS területe több kistájhoz tartozik (Mura balparti-sík, Egerszeg-Letenyei dombság, Közép-zalai dombság, Kerka-vidék, Principális-völgy). Az összetartozás sokkal inkább érezhető történeti-, társadalom-, település- és gazdaságföldrajzi dimenzióban, gondolunk itt például a közös olajipari múltra vagy az együtt megélt történelemre, a hasonló társadalmi helyzetre, a közös vonzasközpontokhoz való tartozásra, a településszerkezeti hasonlóságokra stb. A térség egésze rurális jellegű. Bizonyos tájhasználati módok szintén közösségbe fogják az itteni településeket, gondolunk például a szőlőhegyi gazdálkodásra.

Társadalmi szempontból az alapvető demográfiai folyamatok minden település esetében hosszabb időtávot tekintve azonosnak mondhatók. Ebből adódóan a képzettségbeli, a szociális, a foglalkoztatási stb. problémák gyakorlatilag mindenütt megegyeznek, csak éppen a mértékük eltérő. A HACS településeinek egészére igaz a periférikus helyzet országos léptékben gondolkodva, de még Zala megyén belül is kitapintható ez a marginalitás.

Gazdasági téren az alacsony bérszínvonal, a tőkeszegénység, a vállalkozások nagyon kis mérete és a kényszervállalkozások jelenléte általánosan jellemző. Nem csak gazdasági, de társadalmi szempontból is kohéziós tényező az, hogy a térség szinte egésze Nagykanizsa felé orientált (gondolunk itt az egészségügyi szakellátásokra, vagy a kereskedelmi kapcsolatokra stb.).

A legfőbb kovász, ami összefogja a térséget, azonban nem más, mint az együttműködés képessége, e nélkül ugyanis mit sem ér a táji együvé tartozás, a gazdasági és társadalmi szempontú azonosság.

3.2. korábbi együttműködések, megvalósult közös projektek

A 2007-2013-as időszakban 53 településsel működött LEADER csoportunk, s tagtelepüléseink döntő többsége ezt az együttműködést kiválóan, eredményesen és folytatandónak értékelte. Külső körülmények folytán azonban a 2014-2020-as tervezési időszakot megváltozott tervezési területtel és 41 településsel tudjuk folytatni. A bizalom meglétének oka az volt, hogy nálunk minden pályázó korrekt és pontos információt, érdemi segítséget kapott, a döntéshozó testületek demokratikusan, egymást segítve működtek (nem telepedett rá egy település sem a többire), a formailag és tartalmilag megfelelő projektek gyakorlatilag mindegyike támogatáshoz tudott jutni. Kb. 2,4 milliárd Ft pályázati forrás került lekötésre, melynek több, mint 60%-a gazdaságfejlesztésre fordítódott. A régió belül is kimondottan magas projektszámmal dolgoztunk, mely egy hátrányos helyzetű, periférikus térség esetében véleményünk szerint igen jelentős eredmény. Mindehhez természetesen arra is elengedhetetlenül szükség volt, hogy a ZSZS HACS munkatársai elsődleges prioritásként kezeljék a projektgenerálást, az ügyfelek támogatását a pályázati folyamatokban.

Egyesületünk több olyan projektet valósított meg a 2007-2013-as uniós tervezési időszakban, vagy működött közre ezek lebonyolításában, melyek térségi hatókörűek voltak. Ezek a Helyi Vidékfejlesztési Stratégia céljaihoz illeszkedve kerültek megfogalmazásra, lebonyolításra.

"Aktív turisztikai fejlesztések Zala Zöld Szívében" című LEADER térségek közötti együttműködés tárgyú projektünk révén megújult a bakancsos túraútvonalak közül a Rockenbauer Pál Dél-dunántúli Kék Túra, valamint a Papp Simon Olajos Körút térségünkben lévő tábla- és jelzésrendszere, marketing anyagok készültek. A projekt részeként a Dél-zalai Erdőtáj Kerékpárút rendszere is megújult: új irányjelző táblák, információs táblák készültek, újrászerveződött a kerékpárutat működtető szolgáltatói hálózat, mobil alkalmazás, térkép és honlap készült. A projekt a HACS területének szinte egészét érintette.

"Mindent a klímavédelemért" LEADER térségek közötti és a "Tudástranszfer az energiahatékony és környezettudatos közösségi célú épületek kialakítása tárgyában" című LEADER nemzetközi együttműködés tárgyú projektekben a Zala Zöld Szíve HACS a helyi közösség tudatformálása terén vállalt feladatot. Ennek keretében közismereti anyagok és kiadványok, valamint egy a megújuló energiahasznosítással foglalkozó tanösvény készült.

"A házi pálinkafőzés tudásbázisának megteremtése" LEADER nemzetközi együttműködés tárgyú projekt révén a helyi gasztronómia egy speciális területén sikerült komoly eredményeket elérnünk. Ebben a fejlesztésben a ZZSZ HACS marketing feladatok ellátását vállalta fel, melynek keretén belül egy a helyi kulináriát, a bor- és pálinka kultúrát népszerűsítő kiadványt készítettünk.

"Kerka-Mura Ízregió" LEADER nemzetközi együttműködés tárgyú projekttel a ZZSZ HACS arra vállalkozott, hogy osztrák minta alapján kialakítsa Magyarország első ízregióját. Ennek megalapozása történt meg a fejlesztés által: kialakításra került két úgynevezett ízpont, egy-egy a térségre jellemző ízre fókuszálva. Különbféle népszerűsítő, marketing akciók történtek, valamint megvalósult az ízregió imázsfejlesztése is.

A "Muramenti Borút és turisztikai háttérinfrastruktúra kialakítása" LEADER nemzetközi együttműködés tárgyú projektben a Zala Zöld Szíve Vidékfejlesztési Egyesület szakmai partnerként vett részt, a megvalósító a Mura Régió Turisztikai Egyesület volt. E fejlesztés koncepciójának összeállításban, a Muramenti Borút életre hívásában működtünk közre. A projekt célja a helyi borturisztikai adottságokban rejlő adottságok kiaknázása volt, pontosabban a kezdő lépés megadása annak érdekében, hogy előrelépés történjék ezen a területen a helyi idegenforgalom fejlesztése érdekében.

A "Mura Régió" horvát-magyar ETE projekt révén megteremtettük hazánk talán egyik legelső olyan turisztikai desztinációját, amely határon átnyúló jelleggel jött létre. E projekt kiemelt fontosságát abban látjuk, hogy az EMVA III. és IV. tengelyes, idegenforgalomra igénybe vett forrásai hasznosulásához, a valódi térségi turizmus megteremtéséhez elengedhetetlenül szükséges a brand építés (többek között a beazonosíthatóság érdekében). Ez a pályázat lényegében ezt a célt szolgálta, melyben partnerünk a horvátországi Međimurje megye volt.

3.3. az erőforrások kritikus tömegének rendelkezésre állása a stratégia céljainak megvalósításához

Ha feltesszük azt a kérdést, hogy a Zala Zöld Szíve HACS képes-e egy általa kidolgozott, alapvetően a helyi adottságokra épülő stratégiát megvalósítani, akkor azt mondhatjuk, hogy igen, alkalmas erre. Persze ehhez az kell, hogy a rendelkezésre álló erőforrásokat reálisan lássuk, s ezekre építkezve egy nagyon racionális célrendszert határozzunk meg. Ha ezek bármelyike hiányzik, akkor nem az elvárt eredményt kapjuk.

Bár az emberi erőforrások tekintetében a térség komoly hátrányban van más, régióon belüli területekhez képest, de azért annyi kapacitás mindenképpen rendelkezésre áll, hogy a stratégia rendben megvalósulhasson. Vannak még olyan helyi tapasztalt, képzett önkormányzati, civil és vállalati vezetők, akikre lehet építeni, illetve léteznek olyan módszerek és eszközök, amelyekkel a hiányzó humánerőforrásbeli kapacitás beemelhető a térségbe. Szervezeti oldalról nézve azt mondhatjuk, hogy a HACS munkaszervezete révén alkalmas a HFS céljainak megvalósítására, hiszen a munkaszervezet dolgozói ezen a területen tevékenykedtek már éveken keresztül, s nem csak elméleti, de gyakorlati ismerői is a terület-, a település- és a vidékfejlesztésnek. Rendelkeznek ehhez kellő tudással, meg van a szükséges szakképzettségük is (1 fő tanító, népművelő, humánszervező (főállású egyesületi elnök) / 1 fő természetvédelmi mérnök, magasépítési technikus / 1 fő földrajz szakos középiskolai tanár terület- és településfejlesztés szakirányú végzettséggel, valamint igazgatásszervező).

Az infrastrukturális erőforrások döntően adottak, szervezeti oldalról mindenképpen. A HACS képes és tud egy önálló irodát fenntartani, mely minden tekintetben alkalmas a HFS megvalósításához szükséges feladatok ellátására. Felszereltsége számítás- és irodatechnikai szinten jónak mondható. Az ehhez szükséges kommunikációs rendszerek és hálózatok adottak, így gyakorlatilag nincs akadálya az eredményes munkának.

Ami a HACS egészének infrastrukturális jellemzőit illeti a HFS szempontjából, azt mondhatjuk, hogy nem tapasztalhatók olyan mérvű hiányosságok, melyek ne tennék lehetővé egy reális célrendszer szerinti megvalósítást.

A természeti erőforrások (pld. természeti és táji értékek) jelentik az egyik fontos alapot, amire épül az egész HFS fejlesztési struktúrája. Ebből adódóan – valós célrendszer esetén – eleve fenn áll a HFS megvalósíthatósága. A természeti erőforrások fogalmköre szervezeti oldalról kevésbé értelmezhető.

Kardinális kérdés a pénzügyi erőforrások rendelkezésre állása, illetve ezek allokációja. A Vidékfejlesztési Programban (továbbiakban VP) került meghatározásra a LEADER szervezetek fejlesztési és működési forráskerete. Ez alapján az Irányító Hatóság különböző elvek mentén felosztotta a forráskeretet, mely alapján a Zala Zöld Szíve HACS a 2014-2020-as programozási időszakra 510 millió Ft-os keret kap, melyből 433,5 millió Ft fejlesztésekre, 76,5 millió forint pedig működtetésre fordítható. Az itt meghatározott működési forrással egyesületünk 2020-ig, nagyon takarékos gazdálkodás mellett képes fenntartani a munkaszervezetet. A fejlesztési forrás ugyan az előző időszakhoz mérten nagyon kevés, de ehhez kell igazítani a célrendszert és az elvárt eredményeket.

A HFS eredményes megvalósításához a fentiekén túl mindenképpen szükség van egy kritikus méretű célcsoportra. A stratégia fókuszában esetünkben a mikrovállalkozások (ide értve a társas- és egyéni vállalkozók mellett az őstermelőket is), az önkormányzatok és civil szervezetek állnak. A vállalkozások és a civil szervezetek száma nem túl magas, de még mindig akkora, hogy érdemes a térség fejlesztése érdekében forrásokat kihelyezni hozzájuk. Ez annál is inkább igaz, mert ebben a társadalmi-gazdasági-környezeti-infrastrukturális rendszerben (amit településnek, térségnek hívunk (dr. Tóth József: tetraéder modellje)) minden mindennel összefügg, s a kis változások is komoly pozitív folyamatokat képesek generálni. A fentieket látszik alátámasztani az a tény, mely szerint a 2007-2013-as uniós tervezési időszakban a pályázók számát tekintve a Zala Zöld Szíve HACS területe a Nyugat-dunántúli régión belül az elsők között volt, ami nagyfokú fejlesztési hajlandóságot mutat. Most is felfokozott várakozás övezi a LEADER programot térségünkben, ami alapján ismét nagy érdeklődésre számíthatunk!

3.4. személyes kapcsolattartást, segítségnyújtást, részvételt lehetővé tevő helyi karakter

A Zala Zöld Szíve HACS és munkaszervezetének eddigi működése során mindig sarkalatos alapelv volt a feltétel nélküli segítségnyújtás, az egyenlő bánásmód biztosítása. Úgy gondoljuk, hogy e vezérfonal mentén jól tudtunk működni a 2007-2013-as uniós tervezési ciklusban, s ez így lesz reményeink szerint a mostaniban is. Ez a gyakorlatban azt jelenti, hogy bárki, aki megkeresi az egyesületet, személyesen, telefonon vagy akár emailben, annak naprakész, minden tekintetben korrekt és teljes körű információt nyújtunk (értelemszerűen saját ismereteink keretein belül).

A HFS vonatkozásában a hozzánk beérkezett javaslatokat igyekeztünk minél szélesebb körben beemlíteni a térségi koncepcióba, amennyire csak lehetséges – a forrás szűkössége és a kötelezően elvárt elvek érvényesülése mellett. A stratégiaalkotás folyamatába is igyekszünk minél szélesebb körű részvételt biztosítani és indukálni. Utóbbi azt jelenti, hogy fórumok, megbeszélések, rendezvények sorával mi magunk teremtünk olyan helyzeteket, melyek lehetőséget biztosítanak a személyes konzultációkra.

4. Az akcióterület fejlesztési szükségleteinek és lehetőségeinek elemzése

4.1 Helyzetfeltárás

Térszerkezeti adottságok

Térszerkezeti szempontból a ZZSZ HACS területének legmeghatározóbb jellemzője a perifirikusság. Ennek történeti, földrajzi gyökerei vannak, hiszen a vidék a tradicionális magyar fejlődési centrumoktól mindig távol esett, etnikai választóvonalon helyezkedett el, s bizonyos földrajzi sajátosságok is erre a

szerepre predesztinálták. Ma a perifirikusság elsősorban a határmentiségben (horvát és szlovén határ) és a jelentős gazdasági központoktól való távolságban ragadható meg, melynek értelemszerűen megvannak a maga gazdasági, társadalmi és környezeti következményei. Ezek a hatások többségükben negatívak ugyan, de az semmiképpen sem mondható, hogy ne lennének pozitív hatásai is - pld biodiverzitás, természeti értékek.

A térség egy tipikus városhiányos terület, ami annak ellenére igaz, hogy pillanatnyilag két kisváros – Lenti és Letenye – található a közelben, utóbbi a ZZSZ HACS területén. E települések azonban a vidék számára csak nagyon korlátozott mértékben képesek szolgáltatásokat nyújtani, városi szerepköreik sok esetben fejletlenek, hiányosak.

Vonzáskörzet vizsgálatokból látjuk, hogy legjelentősebb hatással a térségre Nagykanizsa bír. A ZZSZ HACS lakosságának döntő része itt jut hozzá a legtöbb szolgáltatáshoz, itt talál munkát magának, sőt a Nagykanizsa közvetlen közelében található települések esetében – pld. Eszteregnye, részben Rigyác – bizonyos szuburbanizációs folyamatok is megfigyelhetők már. Munkaerő-piaci vonzáskörzet kutatások arról árulkodnak, hogy a ZZSZ HACS területének döntő része e tekintetben Nagykanizsához, kisebb mértékben Zalaegerszeghez és Lentihez kötődik. *(Lásd a 3. számú térképet!)*

A rendszerváltásig Lovászi és Bázakerettye, mint olajipari központ szerepe kimagasló volt foglalkoztatási szempontból. Itt anno több ezren találtak maguknak biztos megélhetést, mivel az 1937 után kibontakozó kitermelő iparhoz számos iparág (pld. szerszámgépgyártás) integrálódott a későbbiekben. A szénhidrogén vagyon megcsappanása miatt mára ez az iparág szinte teljesen leépült. Lovásziban a bányászat megszűnt, a szénhidrogénmező kitermelése leállt, Bázakerettyén pedig a végnapjait éli. A térség szempontjából nagyon komoly veszteség, hogy ezek az ipari centrumok nem tudták szerepüket megőrizni, a barnamezős területek hasznosítása nem történt meg.

A településszerkezet aprófalvas. A HACS 41 települése közül egyedül Letenye rendelkezik városi ranggal, bár népessége alapján ez is inkább a nagy falu kategóriába volna sorolható. A HACS illetékességi területén 5 db törpefalv (100 főnél kisebb lakosságú), 20 db aprófalv (100-500 fő lakosságú), 11 db kisfalv (500-1000 fő lakosságú), 3 db középfalv (1000-2000 fő lakosságú) és 1 db nagyfalv (2000-5000 lakosságú) található. A települések 61%-a 500 főnél kisebb lélekszámú. *(Lásd a 2. számú térképet!)*

Közlekedés-földrajzi szempontból a ZZSZ HACS területének szerepe az M7-es autópálya és az M70-es gyorsforgalmi út megépítésével felértékelődött. A forgalom szinte kizárólag a fent említett utakra helyeződött át, így a szomszédos települések tehermentesültek a főként nyaranta óriásira duzzadó gépjárműforgalom alól, ezzel együtt azonban elvesztették az átutazók jelentette vásárlókört (különösen a vendéglátóhelyek esetében járt ez katasztrofális hatással). Ha összevetjük a népességi adatokat a közlekedési tengelyek földrajzi elhelyezkedésével, akkor megállapíthatjuk, hogy érzékelhető a kettő között bizonyos összefüggés, ami a vidék gazdasági térkapcsolataiban is visszatükröződik. A HACS népességi tengelyét egyértelműen a Letenye-Nagykanizsa közlekedési folyosó jelöli ki, mely egyben a főváros felé is összeköttetést biztosít. Másodrendű, de ennek ellenére jól kirajzolódó tengely a Becsehely-Bak-Zalaegerszeg vonal, mely a megyeszékhellyel teremt kapcsolatot.

Környezeti adottságok

Környezeti szempontból a vidék legszembetűnőbb adottsága kétség kívül a hazai szinten igen magas fokú erdősültség. Mindezt alátámasztják az EK Corine Land Cover projektjének 2012-es mutatói, melyek a ZZSZ HACS területén 21.275 hektár erdőt mutattak ki. A beerdősült területekkel együtt a térség valós erdőterülete 26.001 hektárra becsülhető.

Fontos vonzerő és egyben érték is a táj sokszínűsége. Ez részben földrajzi, geológiai, részben pedig gazdasági, tájhasználati jellemzők eredőjéből fakad. Itt található a Zalai-dombság legnagyobb reliefű területe, a Letenyi-dombság, tőle délre pedig a Mura mentét szegélyező síkság, a Mura-balparti sík. Néhány elemében máig fennmaradt a tradicionális tájhasználat, például a szőlőhegyek esetében.

A Mura a legjelentősebb folyója a térségnek, mely egyike hazánk néhány megmaradt természetes futású folyójának. A Mura ma is alakítja medrét, zátonyokat emel, egyszerre építi és pusztítja kanyarulatait. Környezete olyan természeti értéket képvisel, mely kiérdemelte az országos védelmet a Mura-menti Tájvédelmi Körzet létrehozásával. A Murát fontossági sorrendben a Kerka folyócska követi, melyet ugyan jelentősen szabályoztak a XX. század folyamán, azonban környezete természeti értékekben rendkívül gazdag. A tagolt domborzat miatt a HACS területét sűrű, de rövid lefutású patakhalózat jellemzi.

A természetes állóvizek egyedüli képviselői a Mura és másodlagosan a Kerka mellet sorakozó morotvatavak. A térség többi tava, mind mesterséges módon keletkezett.

A HACS területén, a felszín alatt jelentős termálvízincskincsek találhatóak, mely a szénhidrogén-bányászat által jól feltérképezett. Kiaknázása azonban ma még gyerekcipőben jár, hiszen a termálvizet csak a termálfürdők hasznosítják.

A HACS területén a legjellemzőbb talajtípusai a savanyú pszeudoglejes barna erdőtalaj és az agyagbemosódásos barna erdőtalaj. Ezek rossz vízgazdálkodású, gyenge vagy közepes termőképességű, erodált talajtípusok. Mindez a mezőgazdaság termőhelyi adottságait alapjaiban meghatározza.

Természetvédelmi szempontból a HACS területén megtalálható országos jelentőségű védett terület, az UNESCO által védett Bioszféra Rezervátum, az Európai Unió által védett NATURA 2000-es területek, az országos erdőrezervátum hálózat egy védett területe és több helyi jelentőségű védett természeti terület (Mura-menti Tájvédelmi Körzet / Mura-Dráva-Duna Határokon Átnyúló UNESCO Bioszféra Rezervátum (TBR MDD) / Vétyemi ősbükkös). Mindez jelzi, hogy a HACS területén számos fontos botanikai és zoológia értéket találhatunk (pl. fokozottan védett orchidea-fajok termőhelye, rétisas fészkelő helyek). Komoly veszélyforrás azonban az invazív növényfajok terjedése (pl. fehér akác, kanadai aranyvessző, japán keserűfű).

A HACS területe az épített örökség tekintetében nem rendelkezik önmagában kiemelkedő adottságokkal. A településeken 25 db országos műemléki védelem alatt álló építészeti értéket találhatunk.

A kis- és törpefalvak esetében a tradicionális településszerkezet még felismerhető. Igaz ugyan, hogy az épületek modernizálódtak, de maga a struktúra megőrződött. Vannak e szempontból kimondottan figyelemreméltó falvak, mint például a dombhátak közé ékelődött, völgyfőbe épült halmaztelepülés, Maróc. Olyan községek is akadnak – s ezek közül Szécsisziget emelkedik ki -, ahol műemlék épületek viszonylag nagy koncentrációban vannak jelen (kastély, templom, vízimalom), s egy vonzó településközpontot alkotnak, melynek már van idegenforgalmi vonzereje is. A szőlőhegyi pincesorok is ilyenek, mert a felgyorsult pusztulás ellenére is fennmaradtak olyan hegyhátak (pld. Kistolmács), ahol a tradicionális pincesor megőrződött.

Sajnos az elmúlt 40-50 évben a térség nem tudott kitörni periférikus helyzetéből, és ez a településképen is érződik. A 1960-as, 1970-es években volt talán utoljára az egész településszerkezetet érintő pozitív átalakulás. A lakóházak 32,4%-a 1944 előtt épült, 77,3%-a pedig 1970 előtt. Ez alól csak a jelentős közlekedési tengelyek menti vagy hagyományosan nagyobb népességű települések jelentenek kivételt. Vidékünkön rengeteg elhagyott, üres, vagy leromlott állapotú épülettel találkozhatunk, s van ahol ez uralja a településképet. Csertalacson 77,1%, Lasztonyán 50,8%, Oltárcon 54,9%, Szentmargitfalván 68,5%, Szentpéterföldén 52,4%, és Várföldén 53,8% a II. világháború előtt épült lakóházak aránya.

Környezeti problémaként jelentkezik, hogy a kommunális szennyvíztisztítás csak részlegesen megoldott. A legtöbb kis településen igazából nincs megoldva, nincs szennyvíztisztító, a szennyvízcsatorna hiányzik és a zárt szennyvíztárolókból való elszállítás is komoly gondot okoz a megfelelő jogosultsággal rendelkező vállalkozások hiánya miatt.

A HACS területén jelentős légszennyező-források (nagy ipari üzemek, gyárak) nem találhatóak. Légszennyezést egyes utak - 7538 sz., M7-es, az M70-es utak - túlterheltsége, és a jelentős járműforgalom okozhat, de ez is maximum csak a nyári turistaszezonban fordulhat elő az adriai átmenő forgalom miatt. A lakossági energia ellátást sok helyen gázzal oldották meg, de széles körben használt energiaforrás még a fa

is. Széntüzelés és olajtüzelés elhanyagolható mértékű, így annak a levegő minőségére gyakorolt negatív hatása nem mérvadó. Erőmű a térségben nem működik.

A táj eredeti arculata napjainkra jelentősen megváltozott. A fejlődés velejárója az építkezés, utak, vasút, hidak, vezetékhálózatok (nagyfeszültségű vezetékek, gázvezetékek), tornyok (rádiótelefon, stb.) elhelyezése. Ez sok esetben nincs összhangban a táj eredeti arculatával (Pld.: nagyfeszültségű vezetékek a Kerka-völgyben, a Mura mellett.)

Kulturális erőforrások:

A HACS területe néprajzi hagyományokban gazdag, sokszínű vidék, jóllehet csak érintőlegesen része markáns néprajzi tájnak (Göcsej). Az itt kialakult népi hagyományok tekintetében azonban érezhető az előbb említett tájegységek hatásai. Sajátos hagyományok és kultúra őrzői a muramenti horvátok, akiknek anyagi és szellemi kultúrája, a fűzvízgyűjtés német gyökerei mellett sajátos színt adnak a HACS területének.

A népi hagyományok mára jórészt eltűntek, legalábbis korábbi gazdagságuk mindenképpen. Néhány elemük él ugyan, azonban az életmód, a világlátás alapvető megváltozása érthető módon átalakította a helyi társadalom gondolkodását is. A néptánc, a népdal és a népzene tekintetében működik jó néhány hagyományőrző csoport a térségben, s a szőlészeti és borászat vonatkozásában számos kis közösség, egyesület őrzi a tradíciókat. A tradicionális paraszti tudás hagyományai már csak nyomokban élnek, például a gyűjteményes kertek esetében, ahol a hagyományos gyümölcsstermesztés évszázados tudását örökítik tovább. A paraszti gazdálkodás tárgyi kultúrája még fellelhető, ezekre épülnek a térségben található helytörténeti kiállítások, tájházak.

A kulturális örökség fogalma jóval több és tágabb a népi hagyományok fogalmkörénél. Nagyon gazdag például a helyi legendák, történetek köre, s általában az immateriális kulturális örökség. A vidék középkori építészeti öröksége a XVI-XVII. században, a török hódoltság idején, szinte teljesen megsemmisült. Ez az oka annak, hogy a helyi épített örökség szűk körű, s elsősorban XVIII. századi eredetű. Korábban már utaltunk rá, hogy ezek önmagukban nem jelentenek turisztikai attrakciót, és hálózatos integrációjuk lehetősége is meglehetősen korlátos. Vannak persze kivételek is, ilyen például a Déli Védelmi Vonal bunkerrendszere. A hidegháború időszakában épült (1952-1955) védelmi vonal ugyanis Európa leghosszabb (kb. 530 km) ilyen jellegű rendszere volt. Térségünkben jó állapotban és nagy számban maradtak fenn a hozzá tartozó katonai műtárgyak, melyek iránt kitapinthatóan nagy az érdeklődés. Ugyancsak ilyen potenciális lehetőség hordozói a szőlőhegyek (a korábban jelezett népi építészeti emlékek miatt) is, melyek azonban egyre gyorsuló ütemben tűnnek el.

A helyi humánerőforrásbeli adottságok nagyon kedvezőtlenek (Lásd a képzettségi mutatókat!). Ha megvizsgáljuk az ezer lakosra jutó regisztrált civil szervezetek számát, akkor láthatjuk, hogy ez 2013-ben a HACS területén 10,9 db volt, míg a megyei átlag 14 db, az országos pedig 12,6 db. A HACS 41 települése közül 4 esetében (Maróc, Lasztonya, Szentpéterföldre és Csertalajos) semmilyen civil szervezet sem működik. E települések törpe- és aprófalvak elsősorban. A kistelepülések esetében a civil szervezetek száma sokszor nem mutat valós képet a helyi civil szektor súlyáról, mivel gyakran ugyan az a szűk csoport áll több szervezet mögött, csak éppen a tisztségviselők személye cserélődik. Mind ezek alapján természetesen állítható, hogy a helyi civil szektor szűk körű és meglehetősen gyenge. Ennek ellenére jelentősége óriási, hiszen kistelepüléseink megmaradásában, a hagyományok megőrzésében oroslánrészt vállal.

A társadalom állapota

A térségben a helyi társadalom, a faluközösségek komoly, elhúzódó és egyre mélyülő válsága érzékelhető. Mindennek elsősorban a periférikusság, a helyi gazdaság gyengesége és a szinte katasztrofális demográfiai folyamatok az okai elsősorban. A falvak egy jelentős része elvesztette gazdasági alapját. A mezőgazdaság ma már csak egy-egy család számára jelent megélhetést, a termőföld sok helyütt nagybirtokká koncentrálódott, s a technikai, technológiai fejlődéssel párhuzamosan a szektor élőlétszáma is nagyon lecsökkent.

Ma a falusiak túlnyomó többségét a gazdaság más ágazatai foglalkoztatják, melyek helyben sajnos önmagukban sem túlságosan erősek, ezért nagyon sokan ingázni kényszerülnek. Különösen húsbavágó volt a szénhidrogén-ipar és a hozzá kapcsolódó háttérágazatok leépülése (Lovászi, Bázakerettye).

Az elszomorító népesedési helyzetnek történelmi gyökerei vannak. Kistelepüléseink pusztulása az 1945 utáni gazdaság- és településpolitika következtében indult meg. A városok fejlesztésének erőltetése, az erőteljes iparosítás, majd a mezőgazdaság kollektivizálása, valamint bizonyos települések tudatos visszafejlesztése nagyon erőteljes urbanizációs folyamatokat indított el, mely miatt a falusi lakosság egy jelentős része elvándorolt. A fiatalok – és velük együtt az innováció, a vállalkozói kedv nagy része is – elhagyták a szülőföldet, így a helyi társadalom mindjobban elöregedett és magába fordult. A természetes szaporodás indexe tartósan negatívvá vált, a népesség visszafordíthatatlanul csökkenni kezdett. Az 1989-1990-ben lezajlott politikai fordulat ugyan politikai értelemben visszaadta a magyar települések önállóságát, azonban gazdasági szempontból nem eredményezett valódi autonómiát, ezért a kistelepülések sorsa sem fordult kedvezőbb irányba.

Az egész Nyugat-dunántúli régióban a ZZSZ HACS területén volt a legnagyobb arányú a népességcsökkenés, a két legutóbbi népszámlálás közötti időszakban (2001-2011 között), mintegy 13,2%-os (Lásd: 2. számú diagram). 2015. január 1-jén településeink lakónépessége 21595 fő volt, ami jóval alatta marad az 1870-ben dokumentált értéknek. 1949-ben az összlakosság 41667 főt tett ki, az elmúlt közel 150 évet tekintve ez volt a demográfiai csúcs, melyhez képest a csökkenés 48,2%-os (Lásd: 3. számú diagram).

Alapvető különbség, hogy amíg 1870-ben egy juvenilis helyi társadalommal álltunk szemben, addig ma egy erősen matulus jellegűvel. Mindezt látványosan szemlélteti a korfa, mely jól mutatja, hogy mennyire hiányoznak a fiatal generációk a helyi társadalomból (Lásd: 5. számú diagram). Ezekből az is látszik, hogy a népességcsökkenés még egyáltalán nem ért véget. Ha megvizsgáljuk a térség településeinek öregedési indexét (a 0-14 éves és a 65-x évesek arányát), akkor megdöbbentő értékekkel találkozhatunk - Csertalagos 700%, Dobri 356,3%, Bázakerettye 346,4%, Kiscsehi 333,3% (Lásd: 6. számú diagram). Ezeknél a településeknél szinte biztosan jelentős lakosságcsökkenés fog bekövetkezni az elkövetkező 10-20 évben, de térségi szinten sem sokkal jobbák a kilátások. Az öregedési index tekintetében csak a Lenti járásban siralmasabb a helyzet a Nyugat-dunántúli régióban (Lásd: 1. számú táblázat), ott ugyanis 180,2% az átlag, míg a ZZSZ HACS esetében ez 163,1%.

A korábbi évtizedekben tapasztalható nagyfokú elvándorlás megszűnt, aminek nem az életkörülmények és a gazdasági helyzet helyi szintű javulása az oka, hanem kis túlzással az, hogy már jószerevel mindenki elment, aki tehetette. A vándorlási egyenleg éves szinten nagyon nagy szórást mutat mind települési, mind pedig térségi szinten, így abból következtetéseket levonni csak hosszabb időtávot tekintve lehet.

A népességen belül etnikai átrendeződési folyamatok is érzékelhetőek. A 2001. évi népszámlálás alkalmával a lakosság 2,7% vallotta magát romának, tíz év elteltével ez az arány már 6,1% volt. Itt azonban számolnunk kell azzal, hogy a cigányság körében magas azoknak az aránya, akik nem vállalják fel identitásukat. Néhány település esetében már ma is igen jelentős súlyt képvisel a cigányság - Lasztonya (46,2%), Oltárc (42,3%), Zajk (40,1%). Mindhárom község zsákfalú, kis népességgel, ami arra enged következtetni, hogy az elnéptelenedő törpe- és aprófalvakban a roma lakosság további, relatív növekedésével számolhatunk. Ma azokban a településeken a legmagasabb a gyermekkorúak aránya (és így alacsony az öregedési index), ahol a roma népesség nagyobb számarányban van jelen (Lásd: 6. számú diagram).

Nem feledkezhethetünk meg témánk szempontjából a helyi horvát közösségről sem, melynek kultúrája egyik nagy értéke a térségnek. Jelentős horvát lakosságú település a 2011-es népszámlálás adatai szerint Tótszerdahely (69,6%), Tótszentmárton (58,4%), Molnári (54,9%), Semjénháza (56,8%) és Petrivente (33%). A horvát népesség az összlakosság 10,6%-át tetti ki 2011-ben, ami a 2001-es adatokhoz képest minimális emelkedést mutat. A horvát népesség valódi számáról a statisztika csak bizonyos fenntartásokkal ad hiteles

képet (Pld. Molnári adatai: 2001-ben 75,3%, 2011-ben 54,9% - ez a változás pusztán demográfiai folyamatokkal nem magyarázható).

Bár csak nagyon kis számban, de német nemzetiségű lakosság is él a ZZSZ HACS területén. A 2001-es népszámlálás adatai szerint számuk 77 fő volt, 2011-ben pedig 198. Térségünkben történelmileg csak Fűzvölgy és Letenye rendelkezett jelentősebb német lakossággal. A fent említett növekedés térben elszórtan, kis létszámban volt tapasztalható, melynek kibocsátó centrumai Németország és Ausztria voltak. A németek helyi letelepedése az utóbbi években megtorpanni látszik.

Az elnéptelenedő falvak egyre inkább szociális problémákkal terheltek, így a fent említett negatív irányú népesedési folyamatok mellett ezek további eszkalálódása várható. A helyi munkaerőpiac és bérszínvonal, a tradicionálisan magas inaktív réteg, valamint a helyi vállalkozások tőkeszegénysége mind-mind erősítik a térség szegénységi kockázatát. Ennek mértéke például a szociális étkeztetésben részesülők száma alapján érzékelhető: a Nyugat-dunántúli régióban a ZZSZ HACS területén a lakónépesség 5%-a veszi igénybe ezt a szolgáltatást, ami több, mint nyolcszorosa a legkedvezőbb értékkel bíró Mosonmagyaróvári járás esetén dokumentált mutatószámának (0,6%) (Lásd: 9. számú diagram). A kedvezőtlen szociális helyzetről árulkodik a hátrányos helyzetű általános iskolásoknak az összes nappali tagozatos általános iskolai tanuló számához viszonyított aránya is (Lásd: 10. számú diagram). Ez az adat ismételten csak megerősíti azt a tényt, hogy a Nyugat-dunántúli régióban arányaiban a ZZSZ HACS területén a legmélyebb a szociális feszültség.

Az 1 lakosra jutó összes belföldi jövedelmet tekintve térségünk régiós összehasonlításban a mezőny végén állt 2013-ban (667722 Ft/fő) - egyedül a Zalaszentgróti járást előzve meg (624282 Ft/fő)-, ami a legfejlettebb Győri járás értékének mindössze 60%-a. A jövedelmi szintet jól reprezentálja a magánszemélyek tulajdonában lévő személygépkocsik száma. E tekintetben a ZZSZ HACS települései régiós összehasonlításban ismételten csak sereghajtók. Amíg esetünkben 2013-ban 1000 lakosra 274,8 db személygépkocsi jutott (a Letenyei járásban 270,9 db/1000 fő, ez volt a legalacsonyabb érték a régióban), addig Sopronban ez az arányszám 353,4 db/1000 fő volt.

Az alacsony bérszínvonal egyik oka a képzettségi szintben keresendő. Az itt élő lakosság ilyen irányú mutatói a legkedvezőtlenebbek a régióban, ami abból a szempontból nem meglepő, hogy az oktatási infrastruktúra helyben hosszú idő óta már csak alapfokú, jelentősebb képző centrumok pedig nem alakultak ki. A helyi gyerekek és a tanulni vágyó felnőttek számára elsősorban Nagykanizsa, kisebb részben Lenti és Zalaegerszeg kínál képzési lehetőséget. Ha összevetjük az egyetemet vagy főiskolát végzettek számát a 2011. évi népszámlálás adatai alapján, a 7 évnél idősebb népesség számával, akkor azt tapasztaljuk, hogy a HACS átlaga 5,8%, mely a régió járásaihoz mérten a legalacsonyabb érték (a Letenyei járással holtversenyben). Hasonló a helyzet a legalább középiskolai végzettséggel rendelkezők arányát tekintve is: itt a ZZSZ HACS átlaga (44,3%) éppen csak magasabb a legkedvezőtlenebb helyzetben lévő Letenyei járásénál (43%). A legfeljebb általános iskolai végzettséggel rendelkezők arányát tekintve ismételten csak a Letenyei járás (35,3%) és a ZZSZ HACS mutatói (34,4%) a legrosszabbak a Nyugat-Dunántúlon (Lásd: 11. számú diagram). Az egyes települések értékei nagyon jelentős szórást mutatnak az előbb említett képzettségi mutatók vonatkozásában: például a felsőfokú végzettségűek arányszámait böngészve láthatjuk, hogy Valkonya 23,3%-os mutatója magasan kimagaslik a mezőnyből, ugyanakkor Lasztonya mélyen az átlag alatt marad (0%), de akár említhetnénk Csertalakost is, ahol az érintett népesség 45,8%-ának csak általános iskolai végzettsége van. Mindebből levonható az a következtetés, hogy a törpe- és aprófalvak esetében a drasztikus népességcsökkenés egészen extrém helyzeteket eredményezhet bizonyos társadalmi - így pld. oktatási, képzettségi - jellemzők tekintetében. Ha ezeket a képzettségi mutatószámokat összevetjük a 2001-es népszámláláskor mértékekkel, akkor javuló tendenciát tapasztalhatunk, azonban ennek oka elsősorban azon idős korcsoportok megfogyatkozásában keresendő, akik koruknál fogva kedvezőtlenebb képzettségi mutatókkal rendelkeztek.

A lakhatás és a lakásállomány apropóján el kell mondanunk, hogy a kistelepülések esetében egyértelműen tapasztalható a településkép leromlása. A nagyarányú népességcsökkenés következtében

rengeteg az üresen álló lakóingatlan, melyek állapota folyamatosan romlik, illetve sok esetben az itt lakók anyagi helyzete nem engedi meg az épületek modernizációját. A településkép utolsó, nagyszabású átalakulása (lakásépítési hullám) az 1960-as, 1970-es években lezárult (*Lásd: 12. számú diagram*). A legtöbb lakás - a lakásállomány 45,9%-a - 1946 és 1970 között épült. Ez volt vidékünk szempontjából az az időszak, amikor a szénhidrogénipar és a kapcsolódó iparágak dinamikus fejlődése biztos és tartós megélhetést nyújtott, a mezőgazdaságnak pedig még jelentékeny szerepe volt a falvak életében. 2001 és 2011 között gyakorlatilag leállt a lakásépítés, a lakások mindössze 3,4%-a készült el ebben a 10 évben, ami régiós összehasonlításban a legalacsonyabb érték. Mindez azért is érdemel külön figyelmet, mert ez a lakosság jövedelmi szintjét is tükrözi bizonyos mértékben. Sok kis falu esetében egyáltalán nem épültek ekkor lakóházak. Kedvezőbb értékekkel a nagyobb népességű települések bírnak (pld. Letenye, Becsehely, Tótszerdahely), illetve azok, ahol kitapintható Nagykanizsa vonzó hatása (pld. Eszteregnye, Rigyác).

A ZSZ HACS településein alapvetően a több szobás lakóházak dominálnak. A KSH 2013-as adatai szerint a 4 vagy ennél több szobás lakások tekintetében a lakásállomány egészéhez viszonyítva a Keszthelyi (29,5%), a Pannonhalmi (26%), a Letenyei (25,9%), a Kőszegi (25,7%) és Kapuvári járások (25,6%) után itt a legkedvezőbbek az arányok (24,7%), bár települési szinten jelentős eltérések mutatkoznak. A leghátrányosabb helyzetű falvak esetében - pld. Csertalakos - találkozhatunk a legnegatívabb értékekkel. E községeknél a lakásállomány átlagos életkora (2011-ben) igen magas: pld. Csertalakoson a lakások 60%-a, Szentpéterföldén 54,2%-a, Várföldén pedig 50%-a 1946 előtt épült. Korábban már utaltunk rá, hogy vidékünk aprófalvaiban a nem lakott ingatlanok aránya igen jelentős (*Lásd: 6. számú térkép*).

Az aprófalvas településszerkezet a közszolgáltatások egy része esetében bizonyos területi koncentrációt indukált, pld. a helyi egészségügyi szolgáltatások terén. Letenye kivételével csak háziorvosi és néhány esetben védőnői, fogorvosi és gyermekorvosi ellátásról beszélhetünk települési szinten, szakellátás egyedül a járási székhelyen vehető igénybe (erősen korlátozott formában, ezért gyakorlatilag a térség szinte egésze Nagykanizsára ingázik - kisebb részben Zalaegerszegre). Ez az oka annak, hogy azok aránya, akik lakóhelyükön nem jutnak folyamatosan háziorvosi vagy házi gyermekorvosi ellátáshoz, nagyon magas (*Lásd: a 4. számú térkép*). Az egy háziorvosi szolgálatra jutó lakónépesség számát tekintve 2013-ban a HACS mutatószámai (1689 fő) a régió 20 járásához mérten közepes értéket mutattak (11. hely). A lakosság egészségügyi állapota átlagos, nincsenek különösebben kirívó értékek a leggyakoribb betegségtípusok tekintetében.

A közszolgáltatásokat három alapvető csoportba sorolhatjuk: 1. humán szolgáltatások, 2. szociális ellátások, 3. műszaki, infrastrukturális szolgáltatások. Az ezekhez való hozzáférés jelentős mértékben meghatározza az életminőséget. A humán szolgáltatásokon belül a közoktatásról és az egészségügyi szolgáltatásokról már szóltunk, most a közművelődés helyzetét mutatjuk be néhány mondatban. Települési könyvtár mindenhol megtalálható, ezek a kistelepülések esetében mozgókönyvtári szolgáltatás keretén belül működnek. Hasonló a helyzet a kultúrházakkal, melyeket a múlt rendszer kultúrpolitikája jegyében a legkisebb falvakban is kialakítottak. A statisztikák arról már nem szólnak, hogy a valódi működtetés milyen. A gyakorlatból ismerjük, hogy szakképzett művelődésszervező, könyvtáros csak a legnépesebb településeken tevékenykedik, a legkisebbeknél állandó alkalmazott sincs és a statisztikákkal ellentétben ezeket a helyiek is csak korlátozottan veszik igénybe. Ez alól az a 7 község (Becsehely, Gutorföldre, Kerkateskánd, Lipeszentadorján, Molnári, Muraszemenye, Semjénháza) mindenképpen kivétel, melyekben IKSZT (Integrált Közösségi és Szolgáltató Tér) működik. Éppen az IKSZT-k mutatták meg, hogy azokat a passzív falusi közösségeket is dinamizálni lehet, amelyeket a helyi művelődési házak és könyvtárak már hosszú idő óta nem voltak képesek érdemben megszólítani.

A szociális ellátások területén 2004-2005. magasságában a Letenyei járásban nagyon jelentős fejlődés ment végbe annak a minisztériumi programnak köszönhetően, mely e vidék tragikus szociális mutatóit látva nyílt meg. Ekkor az idősek nappali ellátása, a szociális étkeztetés, a házi segítségnyújtás, a falugondnoki szolgáltatás terén valósultak meg jelentős beruházások, s ezzel együtt viszonylag nagyszámú munkahely is létrejött, köztük néhány kvalifikált tudáshoz kötődő is. A ZSZ HACS települései társulási

formában oldották meg a legtöbb személyes gondoskodást nyújtó ellátás biztosítását. A 41 település közül 38 esetében 2013-ban elérhető volt a szociális étkeztetés lehetősége, 30-ban a házi segítségnyújtás, 16-ban a jelzőrendszeres házi segítségnyújtás és 12-ben az idősek nappali ellátása is.

A műszaki, infrastrukturális szolgáltatások tekintetében a közüzemi szolgáltatásokról és a kommunális szolgáltatásokról kell szólnunk. Ivóvízhálózat és villamosenergia-hálózat 2013-ra minden településen kiépült, mint ahogy a kommunális hulladék elszállítása is megoldottá vált. A közüzemi gázhálózatba bekapcsolt települések száma magas, ami annak köszönhető elsősorban, hogy itt voltak Zala megye (és kezdetben Magyarország) legjelentősebb földgázmezői. Az egyik legégetőbb feladat ma a szennyvízhálózat kiépítettségének javítása, ugyanis ez 2013-ban csak a ZSZ HACS településeinek 48,3%-ban volt elérhető (Lásd: 8. számú térkép). E probléma kezelése nem csupán életminőségbeli, de legalább annyira környezeti kérdés is. A kommunikációs infrastruktúrát tekintve elmondható, hogy ma már a szélessávú internet mindenütt elérhető, bár a szolgáltatások tartalmában azért komoly különbségek érződnek a kistelepülések rovására. A mobil hálózatok a térségben általában hozzáférhetőek, de vannak olyan területek, ahol a domborzati adottságok miatt nincs lefedettség. Az ISDN hálózat sem teljes körű, a lefedettség 2013-ban 85,4%-os volt. Postahivatalt ma már csak a nagyobb településeken találunk (2013-ban 19 településen, ez az összes 39%-a), de a mozgópostai szolgáltatás mindenhol működik. Az úthálózat jól kiépült, a HACS területét az M7-es autópálya és az M70-es gyorsforgalmi út is érinti. Ezek nagyon jó állapotú közutak, nem úgy, mint a hálózat alacsonyabb rendű elemei. Az önkormányzati tulajdonú utak és járdák állapota a szektort jellemző forráshiány miatt legtöbb esetben az állami kezelésűeknél is kedvezőtlenebb. A vidék közlekedés-földrajzi potenciáljáról már szoltunk korábban. A kommunális szolgáltatásokat az önkormányzatok vagy saját maguk vagy vállalkozások bevonásával mindenhol biztosítják (pld. köztemetők fenntartása, közterületek karbantartása, hulladékgazdálkodás).

A helyi közbiztonság színvonala átlagosnak mondható, ami éves bontásban és településenként is jelentős eltéréseket mutat. Több éves adatokat figyelembe véve (2010-2013 között) a regisztrált bűncselekmények számát tekintve a ZSZ HACS a középmezőnyben helyezkedik el régiós összehasonlításban (29 bűncselekmény/1000 lakos).

A helyi társadalom életminősége összességében a Nyugat-dunántúli régió többi térségéhez viszonyítva alacsonyabb szintű, ami bizonyos közzolgáltatásokhoz (oktatás, egészségügy, közművelődés stb.), való hozzáférésben, de infrastrukturális jellemzőkben is megnyilvánul. Oka az alacsony jövedelmi szint, a helyi társadalom torz szerkezete (pld. szűk értelmiségi réteg), az értékrendek átalakulása, a tradicionális faluközösségek felbomlása és nem utolsósorban a katasztrófális demográfiai folyamatok. Azokban a településekben, ahol ezek a problémák felbukkantak, ott a negatív hatások összeadódtak és sok esetben megfordíthatatlannak látszó társadalmi folyamatokat indítottak el.

A gazdaság helyzete

Korábban már érintőlegesen szoltunk a helyi gazdaság szerkezetéről és súlyáról, most egy kicsit részletesebben mutatjuk be azt. Az egész struktúra alapja – mint mindenütt – a helyi vállalkozói réteg. Térségünkben 936 db társas vállalkozás működött 2012-ben, melynek 95,9%-a – az alkalmazotti létszámot tekintve – mikrovállalkozás volt (1-9 fő munkavállaló). E vállalkozások térbeli elhelyezkedése erős koncentrációt mutat, mivel Letenye (202 db) és Becsehely (107 db) a székhelye a teljes halmaz 34,4%-ának. A 10-49 főt foglalkoztató társas vállalkozások száma 30 db volt 2012-ben, ami 3,2%-ot tett ki. Az ennél nagyobb alkalmazotti létszámmal működő vállalkozások száma elenyésző (8 db), s általában nem is helyi munkaerőpiacról szerzik be a szükséges munkaerőt. Mindez jól mutatja, hogy a helyi gazdaság fejlesztését célzó programok célcsoportja értelemszerűen a mikrovállalkozások kellene, hogy legyenek.

2012-ben 566 db egyéni vállalkozás tevékenykedett a térségben, 34,8%-uk Letenyén (129 db) és Becsehelyen (68 db) működött. A statisztikai adatok azt mutatják, hogy a vállalkozások száma és a népességszám között bizonyos mértékű összefüggés áll fenn. Ebből adódóan a helyi gazdaság a törpe- és aprófalvakban a leggyengébb (pld. Csertalakoson semmiféle vállalkozói tevékenységgel nem

találkozhatunk), ami miatt a helyi önkormányzatok bevételei is jóval alacsonyabbak a népesebb településekéhez képest.

Amennyiben megvizsgáljuk a regisztrált gazdasági szervezetek 1000 lakosra jutó számát régiós összehasonlításban, akkor azt állapíthatjuk meg, hogy a ZSZS HACS tervezési területén székhellyel rendelkező vállalkozások száma viszonylag magas (161,8 db/1000 lakos), de még így is a régiós átlag (173,7 db/1000 fő) alatt marad. Az sem elhanyagolható szempont, hogy ezeknek a gazdasági társaságoknak milyen a tőkeereje. Ebben a relációban vidékünk helyzete már korántsem kedvező. A jegyzett tőke vonatkozásában 2013-ban a régió zászlóshajója a Győri járás volt, ahol ez az érték 190.571.912 ezer Ft-ot tett ki, miközben a ZSZS HACS 2.556.319 ezer Ft-os összeggel az 5. legkedvezőtlenebb mutatóval bírt. A saját tőke vonatkozásában is hasonló helyzetet láthatunk a 2013-as statisztikai adatok tükrében. Érdekességképpen megemlíthető, hogy a listavezető Győri járás értékei (4.222.274.584 ezer Ft) a ZSZS HACS mutatóit (13.026.321 ezer Ft) több, mint 324-szeresen múlják felül.

A fenti adatok arról tanúskodnak, hogy a viszonylag nagyszámú helyi vállalkozás tőkeszegény, s mivel ezek döntően mikrovállalkozás méretűek, így körükben nagyon magas a kényszervállalkozások aránya. Az innovációs képesség értelemszerűen a stabil vállalkozások körében a legmagasabb szintű. A fejlesztési hajlandóság a helyi gazdasági társaságok esetében jelentős, aminek elsősorban a fejlesztési kényszer, az előre menekülés az oka. Ezt támasztja alá az is, hogy a 2007-2013-as Európai Unió tervezési időszakban az EMVA III. és IV. tengelyes, vállalkozások számára kiírt pályázatok iránt régiós összehasonlításban is jelentős érdeklődés mutatkozott.

Lényeges, hogy a helyi gazdaságban mely ágazatok dominálnak. Ez a kérdés több szempontból is megközelíthető: elemezhetjük például foglalkoztatási vagy gazdaságossági oldalról is, és még az egyes ágazatokhoz kötődő vállalkozások száma is nyújt – bár nem egyértelmű - információt. Utóbbira vonatkozóan vannak számszerű adataink. 2011-ben a mezőgazdaság, erdőgazdálkodás, halászat nemzetgazdasági ágban tevékenykedő 160 db gazdasági társaság közül a regisztrált társas vállalkozások száma 44 db volt. Az iparban, építőiparban érdekelt vállalkozások száma 206 db volt, amit többszörösen felülmúlt a szolgáltató szektor vállalkozásainak száma (1227 db). Vagyis a primer és szekunder szektorral szemben a térség gazdaságának fő pillére a terciér szektor. Elgondolkodtató és régiós, illetve megyei szinten is kirívó mutatószám, hogy a foglalkoztatottak 34,2%-a alacsony presztízsű munkát végzett 2012-ben, mely arány a közmunkaprogram következtében az elmúlt években vélelmezhetően csak tovább emelkedett.

Ami az együttműködési hajlandóságot illeti, elmondható, hogy a kooperáció nagyon szűk körű és esetleges a térségben. Leginkább az agrárszektorban tapasztalható az ilyesfajta kapcsolat az egyes szereplők között, de volumenében ez is elhanyagolható. A KSH adatai szerint 2013-ban a ZSZS HACS 41 települése közül 8-ban működött regisztrált mezőgazdasági szövetkezet.

A vidék települései a Nyugat-dunántúli régióban a rendszerváltás óta a legmagasabb munkanélküliséggel küszködtek (*Lásd: 13. diagram*). Mára a kép a statisztikai számok tükrében megváltozni látszik, azonban a valóságban semmifajta pozitív elmozdulás nem érzékelhető. A látszólagos változás oka egyértelműen a közmunkaprogram, amely hatékonyságát, gyakorlati értékét tekintve sokkal inkább egy módosult szociális támogatási struktúra, mint sem valódi piaci alapú foglalkoztatás. Kis települések esetében a korábbi segélyezettek - akiknek a száma relatíve kicsi - bekerültek a fent említett állami foglalkoztatási programba, aminek a következtében papíron jószerével teljesen megszűnt a munkanélküliség. A 2013-as KSH adatok a munkanélküliség tekintetében már csak 1199 főt mutattak ki (*ez az érték 2010-ben még 1834 fő volt*) a fenti okok miatt. A regisztrált munkanélküliek jelentős része – a megye és a régió átlagát messze meghaladó mértékben – alulképzett (a legfeljebb 8. általános iskolai osztályt végzettek aránya 2013-ban 49,1% volt). Szintén kedvezőtlen értékekkel bír térségünk a 25 év alatti regisztrált munkanélküliek arányát tekintve (17,4%, 2013-ban), mely a régiós átlagot meghaladja (16,4%), azonban a 45 év feletti korcsoportban már a régiós átlagnál pozitívabb kép rajzolódik ki (2013-ban a HACS esetében az arány 40,2% volt, a régióban pedig 41,9%).

Kedvezményezett települések jellemzői

A 105/2015. (IV.23.) Kormányrendelet alapján ZZSZ HACS 41 települése közül 18 kedvezményezett település, 6 pedig átmenetileg kedvezményezett (*Lásd: 9. számú térkép*). Mindebből az látszik, hogy a települések 58%-a esetében olyan társadalmi, gazdasági, infrastrukturális és/vagy foglalkoztatási problémák látszanak, melyek már jogalkotói szinten is kitapinthatók. Az érintett falvakban élt a HACS népességének 18,7%-a (2015-ben). Népességük túlnyomórészt erőteljesen elöregedett, kis vagy már drámaian alacsony lakosság számúak, ami miatt a társadalmi szélsőségek erőteljesebben tudnak megmutatkozni. Egy másik – kisebb – csoportjukra az a jellemző, hogy az öregedési index a környező településekhez képest kisebb mértékű. E települések mutatószámai elsősorban a nagyarányú roma lakosság jelenléte miatt alakulnak így. A stratégia készítés során minden esetben a faluközösségek egészét tekintettük célcsoportnak, nem ragadtunk ki belőle egy-egy csoportot különféle jellemzők alapján, hiszen a problémahalmaz komplexitása miatt ez torz megállapításokhoz vezetett volna.

Összegzés

A HACS tervezési területe ma egy alapvetően rurális jellegű, egyértelműen periférikus helyzetű aprófalvas településszerkezetű térség, mely javuló közlekedés-földrajzi potenciálja ellenére is erősen hátrányos helyzettel bír. A helyi társadalom komoly problémákkal terhes. Az értelmiségi réteg szűk körű, a civil társadalom gyenge, s általánosságban elmondható, hogy a helyi lakosság képzettségi színvonala a régió többi térségéhez mérten alacsonyabb szintű. A falvak többségében katasztrófális demográfiai folyamatok zajlanak, melyek következtében mind a társadalmi, mind pedig a gazdasági problémák elmélyülnek.

A helyi gazdaság, melynek gerincét a terciér szektor jelenti, gyenge, tőkeszegény, alapvetően mikrovállalkozásokra alapozott. Jelentős problémát jelent a foglalkoztatás. A jövedelemszint régiós összehajlításban alacsony, magas viszont az ingázók aránya. A hagyományos gazdasági és társadalmi struktúra meg bomlásával a kultúrtáj is átalakult, nagyon sok kedvezőtlen folyamat indult el.

Mindezek alapvetően meghatározzák az életszínvonalat, ami a Nyugat-dunántúli régióban a legalacsonyabb szintűek egyike. A szegénységi kockázat magas, a szociálisan rászoruló arányához hasonlóan.

Úgy gondoljuk, hogy a több évtizede tartó válság mára oly mértékűvé vált, ami már a településrendszer létét fenyegeti. Ennek nagyon súlyos társadalmi, gazdasági és bizonyos értelemben környezeti következményei vannak. Az 1990 óta tartó hazai településpolitika képtelen volt a leszakadó térségeket felzárkóztatni, a területi különbségek egyértelműen és kitapinthatóan nőttek, aminek a Nyugat-Dunántúlon az egyik legnagyobb vesztese éppen a mi térségünk volt.

A helyzetelemzés adataira építve e Helyi Fejlesztési Stratégia lehetőségeihez mérten néhány általunk fontosnak tartott kérdésre igyekszik választ adni, illetve néhány olyan adottságra építkezik, amely a megmaradás záloga lehet a jövőt tekintve. A helyi gazdaság, ezen belül a mikrovállalkozások fejlesztése megkerülhetetlen téma, mint ahogy az életminőség javítása is a XXI. századi színvonalú települési szolgáltatások biztosítása érdekében. Kiemelt jelentőséggel bír a nagyon kedvező turisztikai potenciál (pld. természeti, táji értékek) kiaknázása, ami többek között a térségi szintű marketing fejlesztések támogatása nélkül biztosan nem fog működni. A táji értékek megőrzése érdekében, mely az egyik legjelentősebb vonzerő, mindent meg kell tenni. Súlyos probléma a helyi lakosság alacsony képzettségi szintje, valamint a helyi értelmiség szűk köre, ezért választ kell keresni arra a kérdésre, hogy a humánerőforrásbeli hátrány miképpen kompenzálható már rövidtávon is.

4.2 A 2007-2013-as HVS megvalósulásának összegző értékelése, következtetések

A ZZSZ HACS HVS-ájának 7 fő prioritása a következő alapvető célokat szolgálta: a helyi adottságokra alapuló gazdaságfejlesztés, vállalkozás ösztönzés, a képzési rendszerek optimalizálása, a helyi közösségek és egyének szemléletváltó képességfejlesztése, az innovációs készség fejlesztése, vállalkozások erősödése, a

foglalkoztatás bővítése, a jövedelmi viszonyok javítása, a fiatalok otthonra találása, az elérhető perspektívák megteremtése és a kiművelt emberfők számának növelése, aktív közösségek kialakítása, a helyi közszolgáltatások bővítése, a térkapcsolatok minőségi fejlesztése, vonzó települések kialakítása, a természeti értékek megőrzése, az ember és természet összhangjának megteremtése.

A HVS-ben meghatározott prioritások a következők voltak:

1. prioritás - „Lépésváltó gazdaság – árnyékból a fényre” Helyi gazdaság- és vállalkozásfejlesztés - ehhez 4 db intézkedés került megfogalmazásra.
  - Termékpályák kialakítása, a piacra jutás feltételeinek javítása
  - Helyi termékfejlesztés
  - Vállalkozói infrastruktúra - szervezet és technológia fejlesztés, minőségbiztosítás
  - Energiahatékonyság javítása, megújuló energiák hasznosításához kapcsolódó fejlesztések
2. prioritás - „Itt akarunk élni – az otthont adó vidék” A helyi életminőség fejlesztése” - ehhez 3 db intézkedés került megfogalmazásra.
  - Helyi közösségfejlesztés, a helyi identitás erősítése
  - Települések szerkezeti, arculati megújítása – települési környezetvédelem
  - Települési közösségi, intézményi és vonalas infrastruktúra
  - fejlesztés és tervezés
3. prioritás - „Kezet nyújtva” Helyi esélyegyenlőségi fejlesztések” - ” ehhez 2 db intézkedés került megfogalmazásra.
  - Szociális, esélyegyenlőségi szempontú foglalkoztatás, programok és szervezetfejlesztés
  - Helyi szociális ellátórendszer fejlesztése
4. prioritás - „Elődeink öröksége – jövőnk kincsei” A helyi örökség megőrzése, fejlesztése” - ehhez 3 db intézkedés került megfogalmazásra.
  - A helyi társadalmi örökség megőrzése, ápolása
  - A helyi épített örökség értékeinek és ezek környezetének fejlesztése, értékleltár
  - Természeti (táji) értékek megőrzése, fenntartható módon történő fejlesztése
5. prioritás - „Százszorszép – a vendégváró Zöldország” Helyi turizmusfejlesztés” - ehhez 3 db intézkedés került megfogalmazásra.
  - Turisztikai attrakció- és termékfejlesztés
  - A turistafogadás feltételeinek javítása
  - Gazdaságélénkítő turisztikai marketingfejlesztés
6. prioritás - „Az értékes ember” Helyi humán erőforrás fejlesztés” - ehhez 3 db intézkedés került megfogalmazásra.
  - Tudásközpontok a helyi település és térségfejlesztésben
  - Az "Élet Iskolája" program
  - Képzési és átképzési programok
7. prioritás - „Több nyelven sorsközösségben” Nemzetközi kapcsolatok fejlesztése” - ehhez 2 db intézkedés került megfogalmazásra.
  - "Kulturális Híd" - határon átnyúló közösségi kapcsolatok fejlesztése
  - Testvér települési, szakmai és szervezeti kapcsolatok fejlesztése

Az indikátoroknak általában a megvalósult fejlesztések számát, esetleg a foglalkoztatottak számának növekedését adtuk meg. Az indikátorok az egyes célok szerinti forrásallokáció alapján kerültek meghatározva, azonban az jól látszik, hogy nem minden esetben úgy alakult az érdeklődés, mint ahogy előre sejtettük.

A III. tengely esetében falu-fejlesztés tárgyában a támogatott projektek száma 58 db volt, és a három támogatási körben emelkedő tendenciát mutatott. A benyújtott kérelmek száma 78 db volt összesen,

melyből 20 került elutasításra az ügyintézés során. A vidéki örökség megőrzése jogcím esetében a három támogatási kör során 22 db kérelem került benyújtásra, melyből 18 db kapott támogatást. A turizmusfejlesztés esetében négy támogatotti kör volt, melyek közül a harmadik központi kiírás volt. Esetünkben összesen 39 db kérelem érkezett, s ezek közül 19 került támogatásra. A mikrovállalkozások fejlesztése jogcím esetében a beérkezett 46 db kérelemből 21 db kapott támogatást. A ZSZS HACS vonatkozásában elmondható, hogy 53 településünk közül a III. tengely vonatkozásában 45 település kapott támogatást.

A LEADER tekintetében az első támogatási körben 83 db támogatott pályázat volt, a másodikban 68 db, a harmadikban pedig 108 db. Mindez az érdeklődés folyamatos növekedését mutatja és a megvalósítás sikerének bizonyítéka. Hátrányos helyzetű térségként, forrásaink teljes lekötésével véleményünk szerint eredményesen teljesítettük felvállalt feladatainkat. A ZSZS HACS vonatkozásában elmondható, hogy 53 településünk közül a IV. tengely vonatkozásában 39 település kapott támogatást. Ez azonban nem a realitást tükrözi, mivel több pályázati körben területi - azaz több települést érintő - együttműködések pályázhattak, és a nyilvántartás csak a pályázat benyújtóját tartja számon, így gyakorlatilag nem volt olyan település, aki a LEADER forrásból ne részesült volna

Sikerként könyveljük el a térségi együttműködések eszközbeszerzését szolgáló IV. tengelyes pályázatokat, több okból is. Egyrészt azért mert általuk gyorsan és a klasszikus értelemben véve, alulról jövő kezdeményezések által mozgatva tudtunk reagálni olyan súlyos, a lakosságot alapvetően érintő problémákra, mint az árvíz, illetve különböző katasztrófa helyzetek. A nagy érdeklődés mellett lebonyolított pályázati körök révén több térségi - azaz több települést érintő együttműködésen alapuló - szervezet új eszközökhöz jutott feladatellátásuk biztosítása érdekében. E pályázat arra is jó példa, hogy miképpen lehet biztosítani azt, hogy a települések többsége - még a kicsik is - kedvezményezetté váljanak. A támogatott fejlesztések között található olyanok, melyek révén egy-egy településcsoportban biztonsági kamerarendszerek épültek ki, de pld. olyanok is amelyek a korábban hiányos árvízvédelemhez szükséges eszközparkot gazdagították. E fejlesztések az együttműködés erősítése terén is komoly értékkel bírtak (pld. kamerarendszerek közös működtetése).

Ugyancsak IV. tengelyes célterület volt a térségi jelentőségű vonzerők fejlesztése, mely elsősorban a már meglévő és ezért nagyon nagy jelentőséggel bíró vonzerőkre fókuszált. Ezek fenntartásához, fejlesztéséhez lehetett támogatáshoz jutni. E célterületet azért tartjuk kimondottan fontosnak, mert sokszor abban a hibába esünk, hogy elfeledkezünk meglévő erőforrásainkról, és csak az újakat támogatjuk.

A LEADER intézkedések közül sikeresnek ítéljük a „Kerka – Mura Szilíciumvölgy Tudásközpontokkal való kapcsolattartás”-t. A támogatás célja a helyi humán erőforrásbeli kapacitások terén tapasztalható hiányosságok orvoslása volt, tudásközpontokkal való együttműködés révén, mely hozzájárul a térség hátrányos helyzetének mérsékléséhez, az esélyegyenlőség biztosításához, közösségi célú rendezvények, képzési programok megszervezése, tananyagok fejlesztése, és kiadványok elkészítése útján. Ezt az intézkedést a jövőben is folytatni szeretnénk. Jó példa a fenti intézkedés eredményességére Semjénháza, ahol a Corvinus Egyetemmel együttműködve, a helyi lakosság bevonásával megvalósult a településképző átgondolása, mely további pályázatok alapjául szolgált. Ezek eredményei ma már láthatók is a faluban.

Szintén sikeresnek és fontosnak tartjuk a „Helyi vállalkozások eszköz- és infrastrukturális fejlesztése” elnevezésű intézkedést. A támogatás célja a helyi gazdaság alapjait jelentő mikrovállalkozói, egyéni vállalkozói és mezőgazdasági őstermelői kör támogatása volt. Az intézkedés keretében összesen 72 db vállalkozás jutott támogatáshoz, mely közel 50 munkahely megőrzéséhez járult hozzá. A jó tapasztalatok és a nagy érdeklődés miatt mindenképpen tervezzük az intézkedés továbbvitelét. Ennek az az oka, hogy a helyi mikrovállalkozások képezik a térségi munkaerőpiac gerincét, nélkülük az amúgy is magas munkanélküliségi ráta drasztikusan megemelkedne.

A nemzetközi együttműködés tárgyában is komoly eredményeket értünk el. A "Kerka-Mura" Ízregió projekt helyi erőforrásokra alapozottan, osztrák minta alapján hazánkban először teremtett meg egy

ízregiót. Ez a kulináriára, a helyi gyümölcsészeti hagyományokra és az új gyümölcsészeti lehetőségekre épült elsősorban.

Kevésbé sikeresnek ítéljük a rendezvények megtartását szolgáló intézkedéseket. Ezek célja az volt, hogy a ZZSZ HACS tervezési területén élők identitástudatát, összetartozását erősítse, hozzájáruljon a helyi értékek bemutatásához és megőrzéséhez, erősítse a helyi közösségek együttműködését és, hogy idegenforgalmi szempontból releváns vonzerőt teremtsen. Sajnos a tapasztalatok azt mutatják, hogy az elképzelésekkel szemben szimpla falunapokra érkeztek be pályázatok. Ezeken nem a helyi értékeket mutatták be elsődlegesen, nem képviseltek idegenforgalmi szempontból jelentős vonzerőt és a vidék fejlődése szempontjából sem tudtak eredményt felmutatni.

A helyi termékek előállítására és fejlesztésére kiírt intézkedés sem váltotta be a hozzá fűzött reményeinket. Ennek keretében támogatható volt a helyi termékek előállítása és értékesítése, eszközök beszerzése, kisléptékű infrastruktúra fejlesztése, értékesítési helyek kialakítása, felszerelése. Az intézkedésre például az első körben nem érkezett formai és tartalmi követelményeknek megfelelő támogatási kérelem. Véleményünk szerint ennek, piaci okai vannak. Mivel helyben nincs meg ezeknek a termékeknek a felvevő piaca, ezért elenyésző számban találunk olyan vállalkozókat, vagy őstermelőket, akik legálisan helyi termék előállítással foglalkoznak.

4.3 A HFS-t érintő tervezési előzmények, programok, szolgáltatások

4.3.1. Külső koherencia, kiegészítő jelleg:

A Zala Zöld Szíve HACS Helyi Fejlesztési Stratégiája az egyes operatív programok közül leginkább a Vidékfejlesztési Programhoz, a Terület- és Településfejlesztési Operatív Programhoz, a Gazdaságfejlesztési és Innovációs Operatív Programhoz, valamint az Emberi Erőforrás Fejlesztési Operatív Programhoz illeszkedik. Meg kell jegyeznünk azonban, hogy az egyes operatív programok konkrét céljai sok esetben csak általános és meglehetősen szűk körű információk formájában érhetők el, azok pályázati felhívásként még nem jelentek meg. Mindez megnehezíti a kapcsolódások, a szinergia kibontását, vagy éppen a lehatárolások kimunkálását.

A helyzetfeltárásban már szóltunk róla, hogy a térség mind a mai napig alapvető infrastrukturális hiányosságokkal küzd, ami miatt az egyes települések számos fejlesztést terveznek ezen a téren. Ezek léptéke azonban akkora, hogy megvalósításukat LEADER forrásból finanszírozni nem lehet, legalábbis helyi vidékfejlesztési dimenzióban nem! A településfejlesztési projektek elsősorban a VP és a TOP forrásaiból juthatnak támogatáshoz, ami azonban a források szűkössége és a VP esetében, annak országos jellege miatt nem könnyű feladat. Tovább nehezíti a dolgot, hogy a megyei TOP források kihelyezésekor az aprófalvak nem élveznek olyan mértékű pozitív diszkriminációt, ami lehetővé tenne látványos fejlesztéseket, mivel ennek fókuszában nem ez a települési kör áll. Lényeges szempont, hogy térségi hatókörű projektekben és ezzel együtt bármiféle térségi dimenziójú fejlesztésben egyedül a LEADER HACS gondolkodik, az egyes önkormányzatok – elsősorban a helyi társadalmi nyomás miatt – egyedi beruházásokat preferálnak, s ha mégis együttműködnek, akkor az rendszerint ad-hoc jellegű és rövid életű próbálkozás csupán.

A HFS-ben tervezett és a Cselekvési Tervben részletezett intézkedések illeszkedését, illetve kiegészítő jellegét minden esetben bemutattuk a HFS vonatkozó fejezetében! Most csak megemlíjtük azokat az OP-kban megfogalmazott intézkedéseket, amelyekhez a legszorosabb a kapcsolódás:

1. GINOP 1.2.2-15 "Mikro-, kis- és középvállalkozások kapacitásbővítő beruházásainak támogatása"
2. VP 6.2. "Nem mg-i tevékenységek elindítása"
3. VP 6.4. „Nem mezőgazdasági tevékenységek beindítására irányuló beruházások támogatása”
4. VP 6.3 „Induló vállalkozások által mezőgazdasági kisüzemek fejlesztését célzó tevékenységekhez nyújtott támogatás”

5. VP 6.1 „Vállalkozási tevékenység megkezdéséhez nyújtott támogatás fiatal mezőgazdasági termelők számára”
6. VP 7.2. "Kisméretű infrastruktúrafejlesztés a vidéki térségekben"
7. GINOP 1.3.4.-15 "Turisztikai szervezetek (TDM) támogatása"
8. VP 4.2.2 "Borászat termékfejlesztésének és erőforrás-hatékonyságának támogatása"
9. VP 7.2 "A kisméretű infrastruktúra valamennyi típusának létrehozása, fejlesztése vagy bővítése terén megvalósuló beruházások támogatása, beleértve a megújuló energiával és az energia-megtakarítással kapcsolatos beruházásokat is"
10. VP 4.2.1 "Mezőgazdasági termékek feldolgozására, értékesítésére és/vagy fejlesztésre irányuló beruházások támogatása"
11. TOP-1.2.1-15 „Társadalmi és környezeti szempontból fenntartható turizmusfejlesztés”
12. EFOP 1.7 intézkedés „Az egymást erősítő, elmaradottságot konzerváló területi folyamatok megtörése”

4.3.2. A HFS tartalmát befolyásoló megyei, járási, települési vagy egyéb területi szinten megfogalmazott fejlesztési prioritások/beavatkozási területek/jelentős projektek

A 2014-2020-as uniós tervezési időszakra megalkotott megyei területfejlesztési stratégiai program (Zala Megye Területfejlesztési Program) az a dokumentum, mely a címben meghatározott relációban a legmeghatározóbb a HFS szempontjából. A megyei program átfogó célja a "Gazdag és harmonikusan fejlődő zöld Zala" megteremtése, mely három átfogó cél mentén érendő el a programalkotók szerint:

1. Jól működő, fejlett gazdaság
2. A foglalkoztatás bővítése és társadalmi kohézió
3. Élhető Zala megye

Stratégiai területi célok is megfogalmazásra kerültek, mely szerint a ZZSZ HACS területe Dél-Zala részeként a vidék diverzifikált újraiparosítása és gazdaságának revitalizációja révén érintett. Hét horizontális cél szinte mindegyike kisebb-nagyobb mértékben, de jelen van a HFS-ben, így a szinergia egyértelműen kirajzolódik a két dokumentum célrendszere között (1. Foglalkoztatás növelése; 2. Hátrányos és halmozottan hátrányos helyzetű népesség társadalmi, gazdasági felemelkedésének és beilleszkedésének előmozdítása; 3. Az infokommunikációs technológiák (IT) minőségének, használatának és hozzáféréseinek előmozdítása; 4. A klímaváltozáshoz történő alkalmazkodás, kockázatkezelés, lépések az energiafüggetlenség felé, ivóvízvédelem, megfelelő minőségű és mennyiségű élelmiszertermelés biztosítása; 5. Alacsony vízfelhasználású és alacsony széndioxid (CO₂) kibocsátású formák felé történő elmozdulás előmozdítása valamennyi szektorban; 6. A környezet védelme, a hatékony erőforrás-felhasználás elősegítése; 7. A fenntartható közlekedés támogatása, szűk keresztmetszetek felszámolása kulcsfontosságú infrastrukturális hálózatokban – a HFS célrendszerét lásd a 7. fejezetben!).

A Zala Zöld Szíve HACS Helyi Fejlesztési Stratégiája egyértelműen illeszkedik a megyei koncepcióhoz, bár az ott meghatározottnál jóval prózaibb célkitűzések megfogalmazása mentén. Mindennek elsősorban a HACS területén tapasztalható problémahalmaz komplexitása és mértéke (súlyossága) az oka. Mi úgy látjuk a helyzetfeltárásban bemutatott adatok alapján, hogy nagyon komoly válsághelyzettel állunk szemben, mely már a településhálózat létét fenyegeti, így erre kell, hogy a HFS fókuszáljon. A megyei koncepcióhoz való kapcsolódás ezért esetünkben elsősorban kiegészítő jellegű, hiszen a probléma megközelítés különbözőségén túl az abban megfogalmazott célok olyan pénzügyi, humán és infrastrukturális tőkét igényelnek, amivel mi nem rendelkezünk. Ugyanakkor a HFS alkalmas arra, hogy bizonyos területeket sikeresen kezeljen és ezzel együtt elősegítse a kapcsolódó megyei célok teljesülését is. Így például amíg a megye térségünk gazdaságának revitalizációját tűzte ki célul, addig a HACS a mikrovállalkozások megtartását.

Zala Megyei Integrált Területi Program (továbbiakban: ZMITP) a másik témánk szempontjából meghatározó jelentőségű megyei szintű fejlesztési dokumentum, mely az alábbi három alapelve épült:

1. önkormányzatok jogilag meghatározott kompetenciái – azaz a TOP fejlesztések kedvezményezettjei döntően az önkormányzatok legyenek;
2. fejlesztések mérete – azaz a TOP elsősorban térségi és helyi jelentőségű fejlesztéseket finanszírozzon;
3. fejlesztések térségi integrációja – a TOP fejlesztései területileg összehangolva valósulnak meg.

A kedvezményezetti kör dimenziójában a HFS kiegészítő jellege abban ragadható meg, hogy a gazdaságfejlesztési célú intézkedéseknél a ZZSZ HACS esetében a hangsúly tudatosan nem az önkormányzati szektoron van, hanem a helyi vállalkozókon és őstermelőkön, illetve bizonyos esetekben a civil szervezeteken. Úgy gondoljuk, hogy erős és fejlődő gazdaság – akár helyi, akár megyei szinten is – csak és kizárólag maximálisan érdekelt piaci szereplők támogatása révén alakítható ki, s az önkormányzatok döntő többségében nem ilyenek.

A ZMITP céljai között megjelenik az, hogy *„előrelépést érzünk el a dunántúli aprófalvak megmaradásának ügyében, történelmi örökségünk szerves részét képező településeggyüttesünket a 21. század kihívásainak megfelelni tudó falusi közösségekké szervezzük”*, ami pedig maximálisan összecseng a HACS céljaival is. Az persze más kérdés, hogy mekkora mozgástérrel rendelkezik a megye és mekkorával a HACS e célok eléréséhez.

Ugyancsak megegyező annak a gondolatnak is a megítélése, amely célja az, hogy *„megyénk a horvát-magyar-osztrák-szlovén együttműködés szervező erejévé és a határok lebomlásából fakadó előnyök kihasználójává váljon”*. A határon átnyúló társadalmi és gazdasági kapcsolatok fejlesztése a ZZSZ HACS számára stratégiai jelentőséggel bír!

A ZMITP -ben megfogalmazott főbb operatív célok közül a HFS az alábbiakhoz illeszkedik leginkább: „Múltunkból jövőt! A vidéki Zala hagyományának megőrzése”; „Élhető, versenyképes zalai falvak és városok”. A ZMITP-ben megjelenő konkrét TOP prioritásokhoz a HACS elképzelései kiegészítő, megalapozó elemként kapcsolódnak. Ilyen pld. a „Helyi gazdasági infrastruktúra fejlesztése (1.1. intézkedés), ami elsősorban önkormányzati, jelentős gazdaságfejlesztési beruházásokat favorizál, míg a HACS elsődlegesen a vállalkozói szektorra koncentrálnak, másrészt pedig az önkormányzatok kisléptékű infrastrukturális fejlesztési elképzeléseit (pld. közösségi feldolgozók) kívánja támogatni. Mind a megyei (1.2 intézkedés), mind pedig a HACS fejlesztési elképzelései között szerepel a turizmusgazdaság támogatása. A fent említett kiegészítő jelleg ez esetben is kitapintható, ugyanis a ZZSZ HACS e területen vállalkozói szolgáltatásfejlesztéseket, marketingfejlesztéseket, illetve kisebb léptékű zártkerti beruházásokat támogat elsősorban, melyeknek célcsoportját a mikrovállalkozások jelentik, illetve a marketing esetében a civil szervezetek. A megyei koncepció e tekintetben is elsősorban önkormányzati beruházásokban, másodsorban civil kezdeményezésekben gondolkodik, és például marketing elemeket csak másodlagosan támogat. Mivel a magas munkanélküliség nem csak térségi, de legalább ennyire megyei probléma is, ezért nem meglepő, hogy ennek enyhítése kapcsán mind a megye, mind pedig a HACS törekvései találkoznak. A megyei TOP foglalkoztatási paktumok által kívánja e célt biztosítani, melyek eredményeit nagymértékben megalapozhatják a helyi mikrovállalkozásoknak munkahelyteremtésre nyújtott HACS források.

2015-ben Letenye város is megalkotta a maga integrált településfejlesztési stratégiáját (továbbiakban: LVITS), mely 10 db átfogó célt határozott meg. Ezek közül a kapcsolódás leginkább az „Induló vállalkozások infrastruktúrájának biztosítása”, „Egyedi, innovatív turisztikai attrakciók, és programturizmus fejlesztése”, „Kistérségi helyi termelők támogatása, termékeik feldolgozása és helyi termelői piacok létesítése” című célok vonatkozásában ragadható meg. A ZZSZ HACS által tervezett térségi marketingfejlesztések és a Mura Régió brand továbbvitele jól illeszkedik a város attrakciófejlesztési elképzeléseivel (pld. termálfürdő fejlesztése), mivel hatásaiban erősíteni tudják a tervezett beruházásokat. A zártkerti kisgazdaságok HACS általi támogatása pedig a helyi termékelőállítás dinamizálását is szolgálja, ezért eredményesen kapcsolható a letenyei helyi termelői piac koncepciójához, megalapozhatja annak működését. Letenye város olyan fejlesztéseket is meg kíván valósítani, melyek a helyi zöldterületek

megújításával igyekeznek javítani a városképen. A ZZSZ HACS által tervezett intézkedések között ezzel a térségi együttműködések erősítése áll párhuzamban, mivel ennek révén a településképet javító eszközbeszerzésekre kerülhet sor, ami jó kiegészítője lehet a város említett elképzeléseinek.

4.3.3. A HFS tartalmát befolyásoló, a térség gazdasági és környezeti fejlődését és a befogadást támogató programok, szolgáltatások

A térség fekvéséből, nemzetiségi jellemzőiből adódóan a határon átnyúló INTERREG – elsősorban magyar-horvát és szlovén-magyar - programok területén is igen szoros kapcsolat tapasztalható, ezek mind a térségi szintű beruházási és szoft jellegű fejlesztések szempontjából nagyon fontosak. A HFS kiegészítő jellege éppen az, hogy amíg e fejlesztések elsősorban az INTERREG programok büdzséből valósulnak meg, addig –pld. az idegenforgalom tekintetében – a hozzájuk kapcsolódó marketing feladatt már a HACS vállalta fel. A határon átnyúló IPA programok – különösen a horvát-magyar IPA – lehetőségeit is számba vettük a HFS tervezésekor. Például a turizmus területén a jelentősebb attrakciófejlesztéseket – bármennyire is nagy szükség lenne rájuk – részint a források szűkössége, részint pedig az említett programokban való elérhetősége miatt nem preferáltuk. Másrészt pedig olyan megalapozó projekteket kíván támogatni a HACS például a gazdaságfejlesztés területén (Kerka-Mura Szilíciumvölgy intézkedésből finanszírozott piackutatások, modellprogramok), melyek eredményei például a horvát-magyar IPA vállalkozásfejlesztési kiírásaiban hasznosíthatók.

Ugyancsak fontos, a HACS területét teljes egészében érintő fejlesztési program az úgynevezett „Mura Program”, mely ugyan jelenleg még kidolgozás alatt áll, de vélelmezhetően a helyi adottságokra és igényekre épül majd, ezért ez nagyon erős kohéziós kapcsolatot feltételez a HFS-val. Az előzetes egyeztetések alapján a HFS-ben ezért sem terveztünk jelentősebb turisztikai attrakciófejlesztéseket, mivel azok forrása remélhetőleg a Mura Programban elérhető lesz. Hasonló a helyzet a gazdaságfejlesztés terén is, ahol a HFS-ben a mikrovállalkozások kisléptékű fejlesztése jelent meg célként, míg információink szerint a Mura Programban a jelentősebb beruházások kaphatnak majd támogatást. A „Mura Program” tehát jelentős turisztikai beruházásokat indukál majd a térségben, s vélelmezhetően komoly gazdaságélénkítő hatása is lesz a vállalkozásoknak juttatott támogatások révén. Ez komoly mértékben befolyásolta a HFS koncepciójának kidolgozását: éppen ezért a kiegészítő, megalapozó jelleg dominál esetünkben.

A HFS tervezésében a Balaton-felvidéki Nemzeti Park (továbbiakban: BFNP) helyi munkatársa tevékenyen részt vett, így a nemzeti park térségbeli céljaihoz illeszkedő stratégiát sikerült elkészítenünk. A BFNP Letenye térségében tervez ismereteink szerint egy nagy beruházást, mégpedig egy a hagyományos gazdálkodást bemutató látogatóközpont megvalósítása formájában, amihez a HACS fejlesztési elképzelések a turisztikai marketing akciók támogatása révén kapcsolódnak többek között. A GINOP-ból tervezett nemzeti parki fejlesztés nagyságrendje meghaladja a teljes 5 éves HACS forrást, így az ehhez való kapcsolódás a fentiekhez hasonlóan kiegészítő jellegű csupán. Egyrészt ez a már említett marketing akciók támogatásában, másrészt pedig a helyi termékellátást is preferáló kezdeményezések felkarolásában jelentkezik majd. (A tervezett látogatóközpont ugyanis a helyi termékekre kíván építeni a vendégek kiszolgálása kapcsán.)

A ZZSZ HACS a fent említetteken túl minden egyéb térségi, országos és egyéb program vonatkozásában nyitott az együttműködésre – pld. a Bejárható Magyarország gerinc-útvonalainak kialakításában is.

4.4 SWOT

ERŐSSÉGEK	GYENGESÉGEK
-----------	-------------

<ul style="list-style-type: none"> - E1 Kedvező közlekedés-földrajzi adottságok a közúti közlekedés terén - E2 Számottevő kitermelő ipari potenciál és erre épülő ipari hagyományok (szénhidrogén, széndioxid, lignit, kavics). - E3 Magas fokú erdősültség. - E4 Vonzó természeti adottságok (tájkép, domborzat). - E5 Védett természeti területek, magas fokú biodiverzitás. - E6 Számottevő turisztikai potenciál. - E7 Kulturális sokszínűség (magyar, horvát, cigány, német kultúra jelenléte) - E8 Jelentős termálvagyon. - E9 Zalai borvidékhez való tartozás, jelentős szőlészeti, borászati hagyományok. - E10 A térséget érintő hazai és nemzetközi jelentőségű túraútvonalak (bakancsos, kerékpáros és vízi). - E11 Élő határon átnyúló kapcsolatok (Muraköz, Muravidék). - E12 Viszonylag nagyszámú népi építészeti érték. - E13 Nagy volumenű átmenő forgalom. - E14 Erősödő Mura Régió (mint határon átnyúló turisztikai brand és EGTC). - E15 Erős a települések közötti együttműködési szándék és akarat. - E16 Nagyszámú egyedi tájérték. - E17 A vállalkozások körében tapasztalható pályázói kedv, fejlesztési igény. - E18 Számos jól működő, modernizált közösségi színtér (IKSZT). 	<ul style="list-style-type: none"> - GY1 Szolgáltatáshiányos falvak. - GY2 Gyenge gazdasági struktúra (nagy foglalkoztatók hiánya, magas kényszervállalkozások száma, a termékek kis fokú feldolgozottsága, piackutatás hiánya, alacsony bérszínvonal). - GY3 A vállalkozói, önkormányzati és civil szférát együttesen jellemző nagyfokú tőkehiány. - GY4 Alacsony vendégéjszaka és vendégszám. - GY5 A térség ismertsége jelenleg még alacsony fokú, a térségi szemléletű marketing akciók száma kevés. - GY6 A hagyományos gazdálkodás eltűnőben van - tradicionális tájhasználat felbomlik. - GY7 A termőföldek vonatkozásában jelentős birtokkoncentráció figyelhető meg, a mezőgazdasági törpe- és kiscgazdaságok a zártkertekbe és a belterületi kertekbe szorulása fokozódik. - GY8 Piacképes helyi termékek szűk köre (látens termelők magas száma). - GY9 Romló településkép elsősorban a kistelepülések esetében. - GY10 A települések többségében alapvető infrastrukturális hiányok tapasztalhatók (szennyvízcsatorna, külterületi portalanított utak, közutak állapota, járdák, zártkerti ivó- és elektromos áram hálózatok stb.) - GY11 Szűk térségi szintű humán kapacitás. - GY12 Súlyosan negatív demográfiai folyamatok. - GY13 Összetett, egyre mélyülő társadalmi problémák (szegénységi kockázat, alacsony iskolázottság, szociális feszültségek stb.). - GY14 Magas munkanélküliségi ráta. - GY15 Periférikus földrajzi fekvés (megyei, régiós és országos összehasonlításban).
LEHETŐSÉGEK	VESZÉLYEK

<ul style="list-style-type: none"> - L1 Erősödő, bővülő belföldi turizmus. - L2 Fokozódó társadalmi és gazdasági érdeklődés a vidék iránt. - L3 Makrogazdasági konjunktúra következtében bővülő piaci lehetőségek. - L4 Megélénkülő idegenforgalmi és gazdasági kapcsolatok Horvátországgal a schengeni határ megszűnése után. - L5 Jelentős állami infrastrukturális beruházások megvalósulása (utak, hidak, szennyvízhálózatok, stb). - L6 A környezettudatos, egészségtudatos és a fenntarthatóságra törekvő szemlélet széles körű elterjedése. - L7 Vidékközpontú területfejlesztés érvényesülése kormányzati szinten. 	<ul style="list-style-type: none"> - V1 A társadalmi, gazdasági, környezeti válság eszkalálódása és elhúzódása. - V2 További erőteljes népességcsökkenés megy végbe, települések szűnnek meg. - V3 Fokozódnak az EU-n, illetve Magyarországon belüli fejlettségbeli területi különbségek térségünk kárára, ezért folytatódik a fiatalok elvándorlása. - V4 A globalizáció és urbanizálódás felmorzsolja a rurális tér gazdálkodási, társadalmi hagyományait. - V5 Bel- és/vagy külpolitikai okokból megnehezül vagy ellehetetlenül a magyar-horvát és a magyar-szlovén államhatáron a személyek és árúk szabad mozgása. - V6 A döntően a szolgáltató szektorban működő mikrovállalkozások tömeges megszűnése fokozódó munkanélküliséget indukál. - V7 Az elmélyülő gazdasági válság fokozza a korrupciót, az intoleranciát és a szegregációt. - V8 A fejlődési centrumok potenciális versenye tovább marginalizálja a helyi gazdaságot. - V9 Felerősödnek a globális klímaváltozás negatív környezeti, gazdasági és társadalmi hatásai. - V10 Alapvető infrastrukturális fejlesztések elmaradása konzerválja a hátrányos helyzetet.
---	---

SWOT mátrix

Amennyiben a *"Gyenge gazdasági struktúra (nagy foglalkoztatók hiánya, magas kényszervállalkozások száma, a termékek kis fokú feldolgozottsága, piackutatás hiánya, alacsony bérszínvonal)"* és *"A vállalkozói, önkormányzati és civil szférát együttesen jellemző nagyfokú tőkehiány"* gyengeségek mellé rendeljük *"A fejlődési centrumok potenciális versenye háttérbe szorítja a helyi gazdaságot"* és *"A társadalmi, gazdasági, környezeti válság eszkalálódása és elhúzódása"* veszélyt, akkor ebből egy elkerülő stratégia következik. Ennek lényege, hogy a helyi gazdaság további marginalizálódása, negatív gazdasági társadalmi folyamatok összeadódásának megelőzése a mikrovállalkozások célzott fejlesztése nélkül nem képzelhető el. Mivel a célcsoport döntő része tőkeszegény kényszervállalkozás, így annak ellenére, hogy ezek a fennmaradás érdekében fejlesztési kényszerben vannak, a számukra reálisan elérhető támogatás összege (az önrész mértéke miatt) viszonylag kicsi kell, hogy legyen.

Az *"Alacsony vendégéjszaka és vendégszám"* gyengeség és az *"Erősödő, bővülő belföldi turizmus."*, valamint a *"Fokozódó társadalmi és gazdasági érdeklődés a vidék iránt"* lehetőség eredője egy fejlesztő stratégia. Esetünkben ez azt jelenti, hogy a kevés vendégéjszakát és a szűk körű vendégszámot úgy tudjuk megemelni a növekvő belföldi turizmus adta lehetőségek kiaknázása érdekében, ha részint fejlesztjük a

turisztikai vonzerókat a helyi adottságok figyelembe vételével, részint bővítjük a turistafogadás feltételeit, illetve hatékony térségi marketing stratégiát valósítunk meg az információk célközönséghez való eljuttatása érdekében.

„A hagyományos gazdálkodás eltűnőben van - tradicionális tájhasználat felbomlik” és „A termőföldek vonatkozásában jelentős birtokkoncentráció figyelhető meg, a mezőgazdasági törpe- és kiscgazdaságok a zártkertekbe és a belterületi kertekbe szorulása fokozódik” gyengeségek, valamint a „Fokozódó társadalmi és gazdasági érdeklődés a vidék iránt” lehetőség összekapcsolása megint csak fejlesztő stratégiát indukál. Ennek lényege, hogy a hagyományos tájhasználat megőrzését, fenntartását úgy kell biztosítani, hogy az mind társadalmi, mind pedig gazdasági szempontból megfeleljen a várt nagyobb érdeklődésnek. A térségi tájhasználat egyik legkarakterisztikusabb elemei a szőlőhegyek (zártkertek), így adja magát a lehetőség, hogy itt valósítsunk meg fejlesztéseket a fentiek elérése érdekében, amit csak tovább erősít az a tény, hogy a törpe- és kis mezőgazdasági üzemek döntő része is itt koncentrálódik. El kell érni, hogy az itteni kiscgazdaságok megmaradjanak, hogy újabb gazdasági funkciókkal gazdagodjanak, olyanokkal amik összeegyeztethetők a hagyományos tájhasználattal.

A „Romló településkép elsősorban a kistelepülések esetében”, „A települések többségében alapvető infrastrukturális hiányok tapasztalhatók (szennyvízcsatorna, külterületi portalanított utak, közutak állapota, járdák, zártkerti ivó- és elektromos áram hálózatok stb.)” gyengeségek és az „Alapvető infrastrukturális fejlesztések elmaradása konzerválja a hátrányos helyzetet” veszély eredője egy elkerülő stratégia. Ennek szellemében szükséges – a források nagyságához mérten – olyan infrastruktúrát, településképet érintő beruházások megvalósítása, amelyek mérsékelik az itt tapasztalható hiányokat.

„Számos jól működő, modernizált közösségi színtér (IKSZT)” erősség és a „Vidékközpontú területfejlesztés érvényesülése kormányzati szinten lehetőség” lehetőség kapcsolata offenzív stratégia megszületését eredményezi. Ennek lényege az, hogy ha kormányzati szinten a vidék felzárkóztatása – ezen belül is az aprófalvas térségek támogatása – konkrét támogatásokban tetten érhető prioritássá válik, akkor a kulturális értelemben vett hátrányos helyzet javításában nagyon jelentős alapot jelenthetnek a jól működő, megújult IKSZT-k. Ennek érvényesüléséhez azonban elengedhetetlenül szükség van olyan beavatkozásra, mely az intézményi infrastruktúrán túl a humánerőforrások folytonosságát is biztosítani tudja.

4.5 Fejlesztési szükségletek azonosítása

Mind a helyzetfeltárából, mind pedig a SWOT elemzésből és mátrixból egyértelműen következik, hogy a helyi gazdaság megerősítése a térség jövője szempontjából meghatározó jelentőséggel bír. A problémák tekintélyes része – akár a társadalmi szinten érzékelhető gondokat is ide értve - a helyi gazdaság gyengeségéből fakad, vagy ehhez nagyon sok szálon kötődik.

A helyi fejlesztési stratégiának éppen ezért nagy hangsúlyt kell fektetnie a helyi gazdasági szereplők megerősítésére, hiszen vannak, illetve lehetnek olyan társadalmi, gazdasági folyamatok (L1, L2, L3, L4), melyek lendületet adhatnak a helyi gazdaságnak, illetve fennállnak olyan veszélyek, amiket pedig mindenképpen el kell kerülni (V1, V3, V4, V6, V8, V9). Ezek alapján megkerülhetetlennek látszik a térségi vállalkozások gerincét alkotó mikrovállalkozások preferálása, mert nélkülük összeomlana a helyi munkaerőpiac (V6), s ezzel együtt a gazdaság és társadalom is (V7). Különös hangsúlyt kell fordítani a terciér szektorra, hiszen itt tevékenykedik a helyi vállalkozások túlnyomó többsége.

A mezőgazdasági vállalkozások körén belül a legkedvezőtlenebb helyzetben a törpe- és kiscgazdaságok vannak (GY3, GY7), melyek megőrzése nem csak a hagyományos tájhasználat (GY6) tovább örökítése céljából fontos, hanem a hátrányos helyzetű, sérülékeny társadalmi csoportok leszakadásának mérséklése szempontjából is. A helyzetfeltárást és a SWOT tanulásaiból következik (E6, E9, E17, GY3, GY6, GY7, GY8), hogy e célcsoport támogatása érdekében különösen a zártkerti fejlesztéseknek van komoly jelentősége és nem csupán az agrárágazatban, hanem például a turizmus területén is.

A gazdaságfejlesztés területén belül a turizmus erősítése a helyzetfeltárás és a SWOT adatai alapján a legkézenfekvőbb lehetőségek egyike (E1, E4, E5, E6, E7, E9, E10, E12, E16, E14), amit ki is kell használni annak ellenére is, hogy ennek mutatói jelenleg még koránt sem festenek kedvező képet (GY4, GY5). Erre vonatkozóan a Zala Zöld Szíve Vidékfejlesztési Egyesület rendelkezik egy folyamatosan aktualizált külön fejlesztési tervvel („A Zala Zöld Szíve Vidékfejlesztési Egyesület Turisztikai Stratégiai Terve”), mely alapos elemzésre támaszkodva kijelöli a preferált fejlesztési irányokat.

A gazdaság terén tapasztalható problémák jelentős része (pld. GY2) a helyi humán kapacitás hiányosságaira vezethető vissza. Az is világosan látszik, hogy ezt a hiátust a térség önerőből, belső erőforrásokból még középtávon sem tudja orvosolni. Mindezek alapján megkerülhetetlennek látszik olyan technikák alkalmazása, mely révén külső tudás érkezhetsz a térségbe. Ennek hozzá kell járulni a sokkal tudatosabb gazdaságfejlesztéshez, mert sajnos eddig az erőforrásokra, piaci adottságokra való tudatos, hosszútávú építkezés nem jellemezte a helyi vállalkozások túlnyomó többségét.

Jelentős szükségletként jelentkezik az életminőség javítása (GY1, GY9, GY10, GY13, V1, V2, V3, V7, V10), mely több dimenzióban is értelmezhető. Részint szükség van olyan akciókra, melyek enyhítenek bizonyos infrastrukturális hiányokat, javítják a településképet, részint pedig olyanokra, amik pedig új mintákat, szemléletmódot közvetítenek, vagy éppen a humánoldali hiányosságokat enyhítik. Kihasználandó, hogy a települések szinte mindegyike hajlandó és képes együttműködni e célok elérése érdekében (E15).

5. Horizontális célok

5.1 Esélyegyenlőség

A HFS tervezésekor minden társadalmi csoport számára módot és lehetőséget biztosítottunk arra, hogy javaslatait megfogalmazza, észrevételeit megtegye. Különösen így volt ez a projektötlet gyűjtés alkalmával. A Tervezői Csoport összetételében is figyelembe vettük, hogy a helyi nemzetiségi kisebbségek, a nők, a kistelepülések képviselői is szerepet kapjanak a tervezői munkában, de itt elsődleges szempont értelemszerűen a szakmaiság biztosítása volt. Még mielőtt az egyesület közgyűlése döntött volna a HFS tervezetéről, fórumorozatot tartottunk annak érdekében, hogy visszajelzéseket gyűjtsünk arra vonatkozóan, hogy a kidolgozott fejlesztési koncepció valóban találkozik-e a helyiek igényeivel. E tájékoztatók helyszínei között a nemzetiségek lakta települések, illetve a kistelepülések mind-mind megtalálhatóak voltak. Minden a tervezéssel kapcsolatos akció a széleskörű nyilvánosság előtt zajlott, az információkat igyekeztünk minden érintetthez eljuttatni.

A Zala Zöld Szíve HACS Helyi Fejlesztési Stratégiájának fókuszában az esélyegyenlőség biztosítása áll, mely a tervezett intézkedések egy része esetében közvetlenül, másik részénél pedig közvetett módon jelentkezik. Mindezt a helyzetfeltárás, az erre alapozott célrendszer meghatározás világosan tükrözi. A helyi területfejlesztési és vidékfejlesztési folyamatokba való HACS általi beavatkozás alapvető célja a vidék periférikus, hátrányos helyzetéből fakadó, már a településstruktúra létét fenyegető társadalmi, gazdasági és részben környezeti válság enyhítése. A kistelepülési lét, a periférikus helyzet miatt a térség teljes lakossága esélyegyenlőségi szempontból érintett, ezért ők alkotják a HFS célcsoportját. Korábban már részletesen kifejtettük, hogy ezért nincs külön preferálva a stratégián belül egy-egy csoport (mivel ezek nagyságuk, térbeli koncentráatlanságuk és a problémák általános jellege miatt külön-külön nem kezelhetők eredményesen). Csak egy példa: egyértelműen kirajzolódnak bizonyos szegregációs folyamatok a térségben, de ezek nem elsősorban etnikai, sokkal inkább szociológiai megalapozottságúak (törpefalu=szociálisan hátrányos helyzet (kis túlzással!)).

A cselekvési terv egyes intézkedései kisebb-nagyobb mértékben de, mind kapcsolódnak bizonyos esélyegyenlőségi elvekhez. A „Dombháti Örökség Program” esetében a legkisebb településeken élők számára is megnyílik a lehetőség, hogy oly módon fejlesszék zártkertjüket, melyek kiszélesítik az

alternatív jövedelemszerzés lehetőségeit. A „Térségi turisztikai marketing akciók támogatása” intézkedés közvetett módon erősíti a helyi idegenforgalmat azzal, hogy ha általa nő az érdeklődés a térség iránt, úgy egyre bővül a piaca a helyi idegenforgalmi kínálati elemeknek, helyi termékeknek - ezek pedig alternatív jövedelmet generálnak. A „Térségi együttműködések támogatása” intézkedés többek között olyan infrastrukturális fejlesztések előtt nyit teret, melyek révén javulhat a helyben történő gazdálkodás, az alternatív jövedelemszerzés feltételrendszere. Az intézkedés úgy került megfogalmazásra, hogy abban a legkisebb települések is értékes és megkerülhetetlen partnerek lehessenek.

A „Helyi mikrovállalkozások kisléptékű fejlesztése” intézkedés keretében az elbírálás során előnyt élveznek a törpefalvakból beérkező projektek azért, hogy a leginkább szolgáltatás és vállalkozáshiányos településekre mindenképpen jusson - ha erre van igény - fejlesztési forrás.

A „Kerka-Mura Szilíciumvölgy” címet viselő, elsősorban a későbbi gazdaságfejlesztési programokat megalapozó intézkedés kimondott célja a térségi szintű megoldások keresése, ami a leghátrányosabb helyzetű kistelepülések szempontjából kulcskérdés.

5.2 Fenntarthatóság

A HACS területének erősségei között mind a helyzetfeltárásban, mind pedig a SWOT analízisben szerepelt a helyi természeti környezet sokfélesége, értékekben való gazdagsága. A korábban már említett tetraéder modell alapján ez kell, hogy legyen minden fejlesztés alapja – s így van ez esetünkben is.

A tájképi értékek, a természetes élőhelyek, a védett állatok és növények megóvása, a tradicionális tájhasználat megmentése megjelenik intézkedés szinten a HFS-ben. A Dombháti Gazdaságfejlesztési Program célja – a gazdasági hatásokon túl – éppen ez! A szőlőhegyek ugyanis részint a dél-zalai táj emblemikus elemei, részint pedig nagyon értékes élőhelyek, így számtalan természeti érték hordozói. A program hozzájárul a művelés fenntartásának biztosítása által a biodiverzitás megőrzéséhez, az inváziós fajok terjedésének mérsékléséhez. Ez az intézkedés a legklasszikusabb példája annak, hogy miként kapcsolható össze a környezet- és tájvédelem a szelíd turizmussal. Ennek keretében ugyanis olyan fejlesztéseket is támogatni kívánunk, melyek a szőlőhegyek gazdasági jelentőségének megőrzése érdekében turisztikai célú beruházásokat is tartalmaznak. A helyi természeti és társadalmi örökség védelme a HFS specifikus céljai között szerepel.

A „Térségi turisztikai marketing akciók támogatása” intézkedés keretében az ökoturisztikai marketing anyagok létrehozását is támogatni szeretnénk, melyeknek a szemléletformálás terén is nagyon komoly szerepük van.

Több tervezett intézkedés esetében a kiválasztási kritériumok között szerepel a környezettudatosság és energiahatékonyság elvének érvényesülése (pld. „Helyi mikrovállalkozások kisléptékű fejlesztése”) - ez egyébként a HFS specifikus céljai között is szerepel. Ez azt jelenti a gyakorlatban, hogy preferálni kívánjuk az energiatakarékosan működtethető gépek, eszközök beszerzését, vagy olyan építészeti technológiák alkalmazását, melyek a környezettudatosságon és a megújuló energiák alkalmazásán alapulnak. A térségi mikrovállalkozási programba ezek azért kerültek bele, hogy - ha szerény mértékben is - de általa hozzá tudjunk járulni a széndioxid kibocsátás mérsékléséhez, a tudatos energiafelhasználáshoz és a környezeti terhelések minimalizálásához. Ezek az intézkedések nem önmagában a helyi gazdaság fejlesztését szolgálják, hanem egy fenntartható struktúra kiépülését is.

A HFS kontrollja során a fenti elveknek való megfelelés az eredménymutatók által pontosan ellenőrizhető - lásd a HFS 7.2 pontját! Az erre vonatkozó információk forrását a kedvezményezettek jelentik, akik a megvalósítás után - kötelező vállalás teljesítéseként - beszámolót nyújtanak be a HACS felé.

6. A HFS integrált és innovatív elemeinek bemutatása

A HFS-ben az integrált fejlesztések előmozdításának szándéka több dimenzióban jelentkezik. A turizmusfejlesztés területén például olyan projekteket igyekszünk támogatni, melyek a GINOP, a TOP, a VP

más intézkedéseinek hatókörén kívül esnek, de mégis mintegy kiegészítik azokat. Például térségi szintű marketing tevékenységet abban a formában, amelyben mi tervezzük, egyetlen OP sem támogat, azonban ha ezt sikerül megvalósítanunk, akkor részint nő térségünk ismertsége, részint pedig fókuszba kerülnek a helyi attrakciók is – köztük azok is, amelyek a fent említett programokból születtek. A helyi turizmusgazdaság fejlesztése elképzelhetetlen térségi szintű marketing akciók, illetve a Mura Régió brand minél szélesebb körű alkalmazása nélkül.

Több általunk tervezett intézkedés egymással összefügg, hatásaik összeadódnak. Ilyen például a „Dombháti Gazdaságfejlesztési Program”, a „Dombháti turisztikai szolgáltatásfejlesztések támogatása” a „Helyi mikroállalkozások kisléptékű fejlesztése” és a „Térségi munkahelyteremtő szolgáltatásfejlesztések támogatása” című intézkedés, melyekbe beilleszthetők turisztikai célú projektek is. Mindezeket marketing oldalról a „Térségi turisztikai marketing akciók támogatása” intézkedés erősíti. Jelentősebb attrakciófejlesztések pedig más OP-k forrásaiból valósulhatnak meg, amelyekkel együtt egy valóban integrált, több elemű struktúra rajzolódik ki.

A „Dombháti Gazdaságfejlesztési Program” olyan értelemben is integrált jellegű, hogy a gazdasági célokon túl, közvetve természeti és társadalmi érdekeket is szolgál. Gazdasági hatása nem csupán az idegenforgalomra, de a mezőgazdaságra is kiterjed. Ez az oka annak, hogy a kedvezményezett kört ebben az esetben az őstermelők jelentik, ellentétben a Termelő Falu Programban foglaltakkal.

A „Térségi együttműködések támogatása” intézkedés esetében is hasonló a helyzet, ugyanis a megvalósítható tevékenységek egy része esetében itt is a közösségi funkció mellé gazdasági, vagy idegenforgalmi elemek társulnak.

Az innováció reményeink szerint „Térségi turisztikai marketing akciók támogatása” intézkedés” esetében jelentkezik majd a leglátványosabban, mert ezen a téren olyan fejlesztéseket is támogatni tervezünk, melyek térségi szinten egyértelműen újak számítanak (pld. vizuális élményre alapozott marketing eszközök: 3D filmek, 3D képek). A beérkezett projekt ötletek alapján a turizmus területén több innovatív megoldásra is számítunk az attrakciófejlesztések esetében is.

Régi, új elképzelés a helyi humán erőforrás hiátusainak külső forrásból történő orvoslása, mely a „Kerka-Mura Szilíciumvölgy” intézkedés keretén belül kerül megvalósításra. Az ebben rejlő innováció egy olyan osztrák modellre épül – amit egyébként az elmúlt ciklus LEADER nemzetközi együttműködések jogcím révén lestünk el -, s ami szerint egy nagyon aprólékos, országos szintű, sőt nemzetközi léptékű kutatás révén feltárhatók olyan piaci rések, amelyekre a helyi gazdaság egy része ráállítható (osztrák ízrégió modell).

7. A stratégia beavatkozási logikája

7.1 A stratégia jövőképe

A realitások talaján maradva, de pozitív szemlélettel a jövőbe tekintve a ZZSZ HACS 2020-ig szóló stratégiájának jövőképe a következő: „2020-ig a jelenlegi településhálózat létét fenyegető térségi társadalmi, gazdasági folyamatok pozitív irányba fordulnak.”

7.2 A stratégia célhierarchiája

Jövőkép

2020-ig a jelenlegi településhálózat létét fenyegető térségi társadalmi, gazdasági folyamatok pozitív irányba fordulnak.

	Átfogó cél(ok)
1	Gazdasági szféra: A helyi erőforrásokra alapozott, a térség foglalkoztatási problémáit megoldani képes, környezet- és energiatudatos, alkalmazkodóképes gazdaság megteremtése.
2	Társadalmi szféra: Befogadó, együttműködő, a hagyományokat őrző, ugyanakkor megújulásra képes helyi társadalom kialakítása.
3	Környezeti szféra: Egészséges, sokszínű, az értékeket őrző, az erőforrásokat felelősen és tudatosan használó környezet, illetve társadalom kialakítása.

Ssz.	Specifikus célok	Eredménymutatók megnevezése	Céltértékek
1	Helyi gazdaságfejlesztés a mikrovállalkozások kisléptékű fejlesztéseinek, munkahelyteremtő akcióinak támogatása révén.	Támogatott mikrovállalkozások száma.	76 db
		Létrehozott új munkahelyek száma.	2 fő
		Megőrzött munkahelyek száma.	50 fő
2	A térség humán erőforrásbeli hiányosságainak mérséklése.	Bevont tudásközpontok száma.	0 db
		IKSZT-kben létrehozott vagy megőrzött munkahelyek száma. (Nem LEADER forrásra alapozva!)	0 fő
3	A térségi turizmus beruházás és marketing oldalú fejlesztése.	Turisztikai célú beruházások száma.	4 db
		Megvalósított térségi turisztikai marketing akciók száma.	12 db
4	Életminőség javítása a HACs településeiben az együttműködés erősítésével.	Létrejövő együttműködések száma.	8 db
		A fejlesztésekben érintett települések száma.	41 db
5	Tudatos térség- és gazdaságfejlesztés előmozdítása.	Gazdaságfejlesztési programokat megalapozó akciók száma (piacelemzések, piackutatás, modellprogramok)	0 db

Intézkedések (beavatkozási területek)		1	2	3	4	5
1	Helyi mikrovállalkozások kisléptékű fejlesztése	x				
2	Térségi turisztikai marketing akciók támogatása		x	x		
3	Dombháti Gazdaságfejlesztési Program	x		x		
4	Térségi együttműködések támogatása				x	
5	Kerka-Mura Szilíciumvölgy - tudásközpontokkal való kapcsolattartás		x			x
6	Térségi munkahelyteremtő szolgáltatásfejlesztések támogatása	x				
7	Dombháti turisztikai szolgáltatásfejlesztés	x		x		
8	Helyi fejlesztések támogatása (8.1.8.)				x	
9	Helyi fejlesztések támogatása (8.1.9)	x		x		
10	Térségi koordinációs hálózatba szervezett többfunkciós közösségi szolgáltató terek működtetése.		x			

11	Innováció a turizmusfejlesztésben				x	
12	Mura Régió brand				x	

A választott célok szöveges indoklása: az alább részletezett indoklások szervesen kapcsolódnak a helyzetfeltárásban és a 4.3, illetve 4.4 és 4.5 pontokban leírtakhoz, teljes körűen azokkal együtt értelmezhetők!

1. specifikus cél: Helyi gazdaságfejlesztés a mikrovállalkozások kisléptékű fejlesztéseinek, munkahelyteremtő akcióinak támogatása révén.

Indoklás: A helyzetfeltárásban, a SWOT analízisben, a SWOT mátrixban, illetve a szükségletek elemzésében már részletesen bemutattuk, hogy a térség fokozódó leszakadásában az egyik leg súlyosabb ok a helyi gazdaság gyengesége. A vállalkozások 95%-a mikrovállalkozás, melyek többsége a szekunder szektorban tevékenykedik kényszervállalkozás jelleggel. Többségük komoly tőkehiánnyal küzd, ugyanakkor fejlesztési kényszerben van a talpon maradás érdekében (ez az oka a pályázatok iránti nagyfokú érdeklődésnek). Ezért számukra elérhető nagyságú, a munkahelyek megőrzéséhez hozzájáruló fejlesztésekre van szükség, melyeket kiegészítenek nagyobb összegű munkahelyteremtő támogatások. A szekunder szektorra való koncentrációt az is indokolja, hogy e területeken a GINOP sem kínál elérhető támogatásokat.

2. specifikus cél: A térség humán erőforrásbeli hiányosságainak mérséklése.

Indoklás: A fiatalok, a kvalifikált munkaerő elvándorlása, illetve a népesség elöregedése, drasztikus csökkenése miatt a térség jövőbeli fejlődésének szellemi alapjai rendkívüli módon meggyengültek. Ezek a hiányok belső erőforrásokból nem orvosolhatók jelenleg, ezért ezeket a térségen kívülről kell pótolni. E külső tudásbázisra már lehet hosszútávú fejlesztési folyamatokat alapozni. A másik szempont, hogy korábban több területen pld. a közművelődés terén igen jelentős és hatékonyan működő infrastrukturális beruházások valósultak meg (pld. IKSZT-k), melyek a kulturális szakemberek alkalmazásával pozitív elmozdulást generáltak a kistelepülési életminőség terén. Ezen eredmények megőrzése alapvető érdek, de ez csak úgy biztosítható, ha az ezek működtetéséhez szükséges humán kapacitást sikerül hosszabb távon megőrizni.

3. specifikus cél: A térségi turizmus beruházás és marketing oldalú fejlesztése.

Indoklás: A helyzetfeltárás alkalmával szoltunk már róla, hogy a térség turisztikai vonzerőkben gazdag, ez az egyik legjelentősebb erőforrása. Ezekre alapozva a 2007-2013-as uniós tervezési időszakban számos jelentős fejlesztés valósult meg, mind önkormányzati, mind civil, mind pedig vállalkozói oldalon. Az adottságokhoz mérten azonban még mindig csak kis mértékben hasznosul az idegenforgalmi potenciál, így további fejlesztésekre van szükség. A Zala Zöld Szíve Vidékfejlesztési Egyesület a turizmus térségfejlesztésben betöltött rendkívüli fontossága miatt külön turisztikai stratégiai tervet dolgoztatott ki a tudatos fejlesztés megteremtése érdekében. Az ebben meghatározott területeken van szükség elsősorban attrakció és szolgáltatásfejlesztésre annak érdekében, hogy egy jól meghatározható, egyedi arculattal rendelkező, vonzó turisztikai desztináció jöhessen létre. E folyamat részeként kezdtük el a Mura Régió brand kialakítását, mely határon átnyúló turisztikai brandként született meg. Ez a térség beazonosíthatósága, ismertté tétele szempontjából bír kiemelt jelentőséggel. Az eddigi tapasztalatok (utazás kiállításokon való részvétel stb.) megmutatták, hogy milyen területeken szükséges a térségmarketing terén előre lépni, vagy éppen új utakat keresni. A turisztikai beruházások hasznosulásának biztosítása érdekében mindenképpen szükség van folyamatos, hatásos turisztikai marketingre, mely a Mura Régió brand-re épül. Térségi szintű marketing tevékenységet a 2007-2013-as időszakban egyedül csak a ZZSZ HACS végzett.

4. specifikus cél: Életminőség javítása a HACS településein az együttműködés erősítésével.

Indoklás: Minden fejlesztési stratégia végső soron az életminőség javítására kell, hogy fókuszáljon, hiszen az emberek életét kívánjuk ezeken keresztül közvetve vagy közvetlenül jobbá, szebbé,

kellemesebbé, biztonságosabbá stb. tenni. A helyzetfeltárásban, a SWOT analízisben és mátrixban már bemutatásra került, hogy ezen a téren komoly előre lépésre van szükség. A térség népességcsökkenésének, társadalmi, gazdasági leszakadásának mérséklése, megállítása az életminőség javítása nélkül elképzelhetetlen. A települések többsége a sorsközösség miatt hajlandó és képes együttműködni ezen a területen annak ellenére is, hogy alapvetően helyben (települési szinten) kell eredményeket felmutatniuk a településvezetőknek. A települések közötti együttműködésnek a 2007-2013-as időszak LEADER kiírásai kapcsán már volt pályázati előzménye. A tapasztalatok azt mutatták, hogy (pld. a kamerarendszerek tekintetében) a résztvevő községek együtt hatékonyabban, stabilabban képesek lebonyolítani és működtetni a beruházásokat. Ezzel a megoldással még a legkisebb falvak is fejlesztésekhez jutottak, ami esélyegyenlőségi szempontból bír nagy jelentőséggel. E siker mellett az is egyértelműen kirajzolódik, hogy a települések döntő többségében a szolgáltatáshiány és az infrastruktúra kapcsán tapasztalható elmaradásokat nem sikerült minden téren felszámolni. Ezek pedig az életminőséget alapvetően meghatározzák, ezért e területeken mindenképpen eredményeket kell elérni jelen fejlesztési ciklusban is a fent említett negatív folyamatok megtörése érdekében. Fontos szempont, hogy az érintett települések többsége számára a többi OP nem kínál reálisan elérhető lehetőséget.

5. specifikus cél: Tudatos térség- és gazdaságfejlesztés előmozdítása.

Indoklás: A ZSZS HACS térsége Zala megye, illetve a Nyugat-dunántúli régió legfejletlenebb területei közé tartozik. Ennek számtalan - a helyzetfeltárásban és a SWOT-ban - bemutatott oka van, azonban ezek közül az egyik legfajszúlyosabb –a gazdaság terén - a tudatos tervezés, a tudatos fejlesztés hiánya, nem kellő hatékonysága. Ez részint abból fakad, hogy a helyi vállalkozások túlnyomó többségét jelentő mikrovállalkozások kényszerből jöttek létre, szinte semmiféle piacfelméréssel, tervezéssel nem foglalkoztak. Nem ismerik piaci lehetőségeiket, versenytársaikról is korlátozott ismereteik vannak csupán. Ebből adódóan többen közülük bizonyos területeken túlkapacitásokkal rendelkeznek, másokon pedig kapacitáshiánnyal küzdenek. A térség fejlesztése terén hasonló a helyzet. Az egyes települések saját érdekeik mentén működnek, a térségi szemlélet a fejlesztések koordinálása kapcsán csak ritkán érvényesül, jóllehet a térségi folyamatok alapvetően meghatározzák az egyes települések lehetőségeit is. Mindezek ellenére – főleg a hasonló méret, a hasonló problémák miatt – a települések között a viszony jó, az együttműködési kedv magas, s ennek vannak hagyományai is. A tudatos fejlesztések körének bővítése a térség jövője szempontjából stratégiai jelentőséggel bír, azonban ennek megvalósításához szükség van megfelelő humán kapacitásra is. Sajnos e téren is nagyon súlyos problémák tapasztalhatók. A térségi szemléletű intézményrendszer a funkcionális, majd a többcélú kistérségi társulások elsorvadására miatt mára a helyi LEADER szervezetre redukálódott. Az elmúlt évek, évtizedek térségi stratégiai tervei és a megvalósult fejlesztések eredményei azzal a tanulsággal szolgáltak, hogy bizonyos területeken maguk az itt élők sem rendelkeznek a hatékony döntésekhez szükséges mélységű ismeretekkel (pld. határon túli piaci lehetőségek; hazai, régiós, megyei gazdaság ágazati jellemzői stb.), azért szükséges az erre szakosodott külső szakemberek bevonása is.

8. Cselekvési terv

8.1 Az intézkedések leírása

	Intézkedés megnevezése (LEADER)	Allokált forrás (millió Ft)	Maximális támogatás (millió Ft)	Gazdaságfejlesztés igen/nem	Allokált forrás (%)	Elszámolás módja
1	Helyi mikrovállalkozások kisléptékű fejlesztése	36,401826	1,5	igen	7,459	Vissza nem térítendő támogatás, standard elszámolás

2	Térségi turisztikai marketing akciók támogatása	47,803345	20,675	nem	9,796	Vissza nem térítendő támogatás, standard elszámolás
3	Dombháti Gazdaságfejlesztési Program	46,049366	5	igen	9,436	Vissza nem térítendő támogatás, standard elszámolás
4	Térségi együttműködések támogatása	44,684848	10	nem	9,157	Vissza nem térítendő támogatás, standard elszámolás
5	Kerka-Mura Szilíciumvölgy – tudásközpontokkal való kapcsolattartás	0	0	nem	0	—
6	Térségi munkahelyteremtő szolgáltatásfejlesztések támogatása	20,311472	15	igen	4,162	Vissza nem térítendő támogatás, standard elszámolás
7	Dombháti turisztikai szolgáltatásfejlesztés	7,486571	5	igen	1,534	Vissza nem térítendő támogatás, standard elszámolás
8	Helyi fejlesztések támogatása (8.1.8)	85,478288	20	nem	17,516	Vissza nem térítendő támogatás, standard elszámolás
9	Helyi fejlesztések támogatása (8.1.9)	199,790284	10,253682	igen	40,940	Vissza nem térítendő támogatás, standard elszámolás

A fentiek alapján gazdaságfejlesztés összesen: 63,53%.

Az összes allokált gazdaságfejlesztési célú fejlesztési forrás: 310.039.519 Ft.

Az összes allokált fejlesztési forrás: 488.006.000 Ft.

1. sz. intézkedés: Helyi mikrovállalkozások kisléptékű fejlesztése (kódszám: 8.1.1)

1. Az intézkedés megnevezése: Helyi mikrovállalkozások kisléptékű fejlesztése

2. **Specifikus cél:** Helyi gazdaságfejlesztés a mikrovállalkozások kisléptékű fejlesztéseinek, munkahelyteremtő akcióinak támogatása révén.

3. **Indoklás, alátámasztás:** A térségben működő társas vállalkozások 95,9%-a mikrovállalkozás, de jelentős az egyéni vállalkozások száma is. Többségük kényszervállalkozás. Jegyzett és saját tőkéjük a régió belül összességében a legalacsonyabb. E vállalkozásoknak a helyi foglalkoztatásban óriási jelentősége van. Ezen indokok alapján helyi gazdaságfejlesztés elképzelhetetlen a mikrovállalkozások támogatása nélkül.

Az intézkedés révén a helyi mikrovállalkozások kisebb léptékű, de nagy jelentőségű fejlesztéseket tudnak megvalósítani, így stabilizálni tudják működésüket. Mindez az önfoglalkoztatás és remélhetően az új munkahelyek létrejötte szempontjából is jelentőséggel bír. A turisztikai profilú vállalkozások támogatása, illetve más vállalkozások ilyen irányú tevékenység bővítése pedig hozzájárul a helyi idegenforgalmi potenciál erősítéséhez, mely stratégiai jelentőséggel bír a térség számára. Az intézkedés által a hátrányos helyzetű kistérségeken működő vállalkozások is fejlesztési forráshoz jutnak, illetve olyan gazdasági társaságok, amelyek kimondottan hátrányos helyzetű munkavállalókat foglalkoztatnak. A környezettudatosság és az energiahatékonyság jegyében olyan eszközök és technológiák beszerzésére és alkalmazására is van mód, melyek a fenntarthatóságot szolgálják. E fejlesztésekre komoly társadalmi igény mutatkozik (projekt ötletek, tájékoztató fórumok tapasztalatai alapján).

SWOT kapcsolódás: E2, E3, E6, E13, E17, GY1, GY2, GY3, GY4, GY8, GY14, L2, L3, L4, L7, V1, V5, V6, V8

4. A támogatható tevékenység területek meghatározása: Támogathatók a térség adottságaihoz illeszkedő (azaz helyi erőforrásra épülő pld. helyi alapanyagokra, humánerőforrásra, piaci célcsoportra, beszállítói hálózatra stb.) mikrovállalkozások non annex termékek előállításához, illetve szolgáltatások nyújtásához szükséges építési, eszközfejlesztési, infrastrukturális, marketing, és vagyoni védelmi beruházásai, továbbá a fejlesztéshez kapcsolódó szoftver beszerzés; műszaki ellenőrzés; tájékoztatás, nyilvánosság biztosítása, projekt előkészítés; terület előkészítés.

5. Kiegészítő jelleg, lehatárolás: Az intézkedés a GINOP intézkedéseitől (GINOP 1.2.2-15 "Mikro-, kis- és középvállalkozások kapacitásbővítő beruházásainak támogatása") markánsan elkülönül azzal, hogy amíg a GINOP 1.2.2-15 a gazdasági szféra egy bizonyos szegmense (termelő ágazatok) számára nyújt támogatást, addig jelen intézkedés a helyi gazdaság valamennyi ágazatát támogatja a mezőgazdaság kivételével. A GINOP támogatás feltétele a minimum 5 millió Ft-ot + önrészt meghaladó projektméret. Jelen intézkedéssel adható maximális támogatás összege alatta marad a GINOP esetében meghatározott minimum értéknek. A GINOP kiírás esetében az együttesen teljesítendő kötelezettségvállalások közül esetünkben egyedül a munkahelymegőrzés releváns, a többit nem alkalmazandó.

Az intézkedés a VP 6.2. számú alintézkedésétől ("Nem mg-i tevékenységek elindítása") jelen intézkedés kedvezményezett körét tekintve alapvetően eltér – esetünkben nem jogosultak támogatásra mezőgazdasági mikrovállalkozások és természetes személyek.

Az intézkedés erősíti a VP. 6. intézkedésének társadalmi, gazdasági hatását azzal, hogy olyan kedvezményezett körre fókuszál, akik az említett operatív program által nem aktivizálhatók.

Más pályázati struktúráktól való lehatárolás érdekében a 6. pontban nevesített, pályázat benyújtására jogosultak csak abban az esetben részesülhetnek támogatásban, ha az alábbi feltételek egyike sem áll fenn esetükben:

- GINOP 1.2.2-15 kódszámú, "Mikro-, kis- és középvállalkozások kapacitásbővítő beruházásainak támogatása" című felhívás keretében rendelkezik már nyertes kérelemmel ugyanezen tevékenységre vonatkozóan.
- GINOP 1.2.1-16 kódszámú, "Mikro-, kis- és középvállalkozások termelési kapacitásainak bővítése" című felhívás keretében rendelkezik már nyertes kérelemmel ugyanezen tevékenységre vonatkozóan.
- GINOP-1.2.2-15 kódszámú, "Mikro-, kis- és középvállalkozások kapacitásbővítő beruházásainak támogatása" című felhívás keretében rendelkezik már nyertes kérelemmel ugyanezen tevékenységre vonatkozóan.
- GINOP-1.2.2-16 kódszámú, "Mikro-, kis- és középvállalkozások kapacitásbővítő beruházásainak támogatása" című felhívás keretében rendelkezik már nyertes kérelemmel ugyanezen tevékenységre vonatkozóan.
- GINOP-1.2.3-8.3.4-16 kódszámú, "Mikro-, kis- és középvállalkozások kapacitásbővítő beruházásainak támogatása kombinált hiteltermék keretében" című felhívás keretében rendelkezik már nyertes kérelemmel ugyanezen tevékenységre vonatkozóan.
- GINOP-1.3.1-15 kódszámú, "Mikro-, kis- és középvállalkozások piaci megjelenésének támogatása" című felhívás keretében rendelkezik már nyertes kérelemmel ugyanezen tevékenységre vonatkozóan.
- GINOP-1.3.3-16 kódszámú, "Beszállító mikro-, kis- és középvállalkozások és beszállítói integrátorok támogatása" című felhívás keretében rendelkezik már nyertes kérelemmel ugyanezen tevékenységre vonatkozóan.
- VP6-6.2.1-16 kódszámú, "Nem mezőgazdasági tevékenységek elindításának támogatása - Mezőgazdasági tevékenységek diverzifikációja, mikrovállalkozás indítása" című felhívás keretében rendelkezik már nyertes kérelemmel ugyanezen tevékenységre vonatkozóan.

6. A jogosultak köre: Működő vagy újonnan alakult, korlátolt felelősségű társulás, betéti társaság, szociális szervezet, egyéni vállalkozó formában működő mikrovállalkozás, a mezőgazdasági főtevékenységet végző vállalkozások kivételével.

7. A kiválasztási kritériumok, alapelvek:

Alapelvek:

1. A támogatandó projekteknek hozzá kell járulniuk a mikrovállalkozások támogatása révén a térség gazdasági struktúrájának megerősítéséhez és a munkahely megőrzéshez és/vagy bővítéshez.
2. A támogatott projekteknek a térség adottságaihoz illeszkedőnek kell lenniük, azaz helyi erőforrásra kell épülniük (pld. természeti adottságokra, helyi alapanyagokra, humán erőforrásra, piaci célcsoportra, beszállítói hálózatra stb.).
3. A pályázónak a fejlesztés megvalósítása után 30 napon belül, honlapon való megjelentetés céljából a ZZSZ HACS részére beszámolót kell készítenie;

Jogosultsági kritériumok:

1. *Jogosultsági kritériumok: Jelen intézkedés kapcsán támogatásban részesülhetnek azon projektek, amelyek megfelelnek a vonatkozó jogszabályi előírásoknak, a felhívásban és mellékleteiben valamint az ÁUF-ben foglalt feltételeknek, továbbá az alábbi kritériumoknak:*
  - 1) *A támogatást igénylő átlátható szervezetnek minősül az államháztartásról szóló 2011. évi CXCV. törvény (a továbbiakban: Áht.) 1. § 4.pontja és és 50. § (1) bekezdés c) pontja szerint- mint nem hiánypótolható jogosultsági kritérium.*
  - 2) *A támogatást igénylő a területi lehatárolásnak megfelelő területen kíván fejleszteni - mint nem hiánypótolható jogosultsági kritérium.*
  - 3) *A támogatási kérelem elkészítése során benyújtásra kerültek a csatolandó mellékletek (a felhívás 6. pontja szerint) - mint hiánypótolható jogosultsági kritérium!*

Kiválasztási kritériumok:

A pályázatok értékelése alkalmával vizsgált szempontok a következők:

- *A fejlesztés megvalósításának helye a kedvezményezett járások besorolásáról szóló 290/2014. (XI.26) Kormányrendelet alapján*
- *A fejlesztés megvalósításának helye a kedvezményezett települések besorolásáról és a besorolás feltételrendszeréről szóló 105/2015. (VI.23.) Kormányrendelet alapján*
- *Foglalkoztatási hatás:*
- *A projekt megvalósításának időtartama;*
- *A projektterv minősége*

8. Tervezett forrás:

- az adott beavatkozási területre/intézkedésre allokált forrás: 36.401.826 Ft.
- a támogatás aránya a 290/2014. (XI.26.) Kormányrendelet alapján kedvezményezett járásokban, vagy a 105/2015. (IV.23.) Kormányrendeletben kedvezményezett vagy átmenetileg kedvezményezett települések esetében 70%, minden más esetben 60%

(VP 6.4 alintézkedése alapján kerültek a támogatási intenzitások meghatározva úgy, hogy attól +10%-kal pozitív irányba eltértünk! Ennek indoka, hogy az intézkedés egy olyan térségben valósul meg, mely hátrányos helyzetű, mindjobban leszakadó, aprófalvas településszerkezetű és a Nyugat-dunántúli régióon belül több szempontból a legkedvezőtlenebb gazdasági potenciállal rendelkező terület! A helyi gazdaság fejlesztése a térség településeinek megmaradása, a

foglalkoztatás jelenlegi szintjének megőrzése, a régió belüli legmagasabb szegénységi kockázat mérséklése szempontjából alapvető fontosságú.)

- maximális támogatás összege: 1.500.000 Ft.
- minimális támogatás összege: 500.000 Ft
- a támogatás módja: hagyományos költségelszámolás

9. A megvalósítás tervezett időintervalluma: 2018. I. félév - 2020. II. félév

10. Kimeneti indikátorok:

Támogatott projektek száma minimum 24 db, maximum 72 db.

2. sz. intézkedés: Térségi turisztikai marketing akciók támogatása (kódszám: 8.1.2)

1. Az intézkedés megnevezése: Térségi turisztikai marketing akciók támogatása

2. Specifikus cél: A térségi turizmus beruházás és marketing oldalú fejlesztése.

3. Indoklás, alátámasztás: A ZZSZ HACS turisztikai potenciálja jelentős, azonban ennek kihasználtsága jelenleg még alacsony fokú. Igaz ez annak ellenére is, hogy az elmúlt években komoly idegenforgalmi beruházásokra került sor a HACS területén, azonban e fejlesztések nem vagy csak kis részben tartalmaztak marketing jellegű elemeket, illetve ha mégis, akkor ezek nem térségi hatókörűek voltak. A térség a turisztikai piacon alig ismert, nehezen beazonosítható, éppen ezért a marketing tevékenység erősítése stratégiai fontosságú. Térségi szintű idegenforgalmi marketing akciók megvalósítására van szükség az érdeklődés fenntartása érdekében, mégpedig hosszabb időtávon keresztül. A helyi turisztikai szektor fejlesztése közvetlenül és közvetve is erősíti az alternatív jövedelemhez való jutás lehetőségét a hátrányos helyzetű csoportok számára is. A térségi marketing akciók által stimulált helyi idegenforgalom képes hozzájárulni a településrendszer megmaradásához, ezért esélyegyenlőségi szempontból is jelentős szereppel bír. Új és újszerű megoldások alkalmazásával pedig hozzájárul ez az intézkedés az innováció erősítéséhez is.

SWOT kapcsolódás: E1, E4, E5, E7, E9, E10, E13, E14, E15, GY4, GY5, L1, L2, L4, L7, V6, V8

4. A támogatható tevékenység területek meghatározása: Támogatható a Térségi Marketing Konceptióban meghatározott, a térség turisztikai adottságaira épülő marketing eszközök (pld. nyomtatott és elektronikus kiadványok, webportál, mobil alkalmazás, videók és kis filmek, rendezvények) elkészítése, megvalósítása, fejlesztése és az ezek létrehozásához szükséges gépek, eszközök, szoftverek beszerzése, valamint projektmenedzsment és kötelező nyilvánosság biztosítása.

:

5. Kiegészítő jelleg, lehatárolás: Az intézkedés a GINOP 1.3.4.-15 "Turisztikai szervezetek (TDM) támogatása" című intézkedéséhez kiegészítő jelleggel illeszkedik, ugyanis általa olyan területeken is megvalósulhat tudatos térségi szintű turisztikai marketing tevékenység, melyek jelenleg nem képesek teljesíteni a helyi TDM szervezet létrejöttéhez szükséges kritériumokat (minimum 30 ezer vendégéjszaka, önerőből történő tovább működtetés stb.). A fentiek értelmében a két intézkedés egyértelműen elkülönül egymástól - jelen intézkedés esetében nincs 30 ezer vendégéjszakára vonatkozó előírás, ugyanakkor az e feladatot ellátó kedvezményezetteknek összességében a ZZSZ HACS egész területére vonatkozóan kell elvégeznie feladataikat.

A VP 6.2.1 "Nem mg-i tevékenységek elindításának támogatása" és a VP 6.4.1 "Nem mg-i tevékenységek fejlesztése" alintézkedés hatásának kiteljesítését jelen intézkedés annyiban segíti, hogy a VP

nevezett intézkedésére alapozott turisztikai fejlesztések (falusi és egyéb rurális turisztikai attrakciók és szolgáltatások) térségi kínálatba való megjelenítését, marketingjét képes megvalósítani. Jelen intézkedés azonban a fenti beavatkozásoktól céljaiban alapvetően eltér.

Illeszkedés a Mura Programhoz: az intézkedés hozzá tud járulni a kidolgozás alatt álló Mura Program sikeréhez (1496/2015. (VII. 21.) Kormányhatározat), mivel ez utóbbi az idegenforgalom területén belül elsősorban beruházásokat finanszíroz, a marketing feladatok egy jelentős részét e LEADER intézkedés képes átvállalni.

Más pályázati struktúráktól való lehatárolás érdekében a 6. pontban nevesített, pályázat benyújtására jogosultak csak abban az esetben részesülhetnek támogatásban, ha az alábbi feltételek egyike sem áll fenn esetükben:

- GINOP-7.1.9-17 kódszámú, "Turisztikailag frekventált térségek integrált termék- és szolgáltatás fejlesztése" című felhívás keretében rendelkezik már nyertes kérelemmel ugyanezen tevékenységre vonatkozóan.
- GINOP 7.1.2 -15 kódszámú, "Aktív turisztikai hálózatok infrastruktúrájának fejlesztése" című felhívás keretében rendelkezik már nyertes kérelemmel ugyanezen tevékenységre vonatkozóan.
- GINOP 7.1.5-16 kódszámú, "Nemzeti parkok komplex turisztikai fejlesztése" című felhívás keretében rendelkezik már nyertes kérelemmel ugyanezen tevékenységre vonatkozóan.
- VP6-6.2.1-16 kódszámú, "Nem mezőgazdasági tevékenységek elindításának támogatása - Mezőgazdasági tevékenységek diverzifikációja, mikroállalkozás indítása" című felhívás keretében rendelkezik már nyertes kérelemmel ugyanezen tevékenységre vonatkozóan.

6. A jogosultak köre: Nonprofit civil szervezet vagy nonprofit gazdasági társaság.

7. A kiválasztási kritériumok, alapelvek:

Alapelvek:

1. *A támogatandó projekteknek hozzá kell járulniuk a ZZSZ HACS területének - mely turisztikai szempontból Mura Régió része- idegenforgalmi piacon való hatékony megjelenéséhez, népszerűsítéséhez, megismertetéséhez.*
2. *A támogatott marketing fejlesztéseknek - amennyiben releváns -a Mura brand arculatát is alkalmazniuk kell.*
3. *A támogatás feltétele Térségi Marketing Koncepció benyújtása, mely részletesen bemutat minimum 4 különböző, a projektben megvalósítandó marketing akciót, tartalom, költség, időbeli ütemezés, várt hatás, szempontjából, valamint annak indoklását, hogy ezek miképpen h érintik közvetlenül vagy közvetve a térség egészét, illetve ha innovatív jellegűek, akkor ez a hatás miben ragadható meg.*
4. *A támogatott pályázónak a fejlesztés megvalósítása után 30 napon belül, honlapon való megjelentetés céljából a ZZSZ HACS részére beszámolót kell benyújtania.*
5. *A kiválasztási alapelveknek, a kötelezettségvállalásoknak és a kiválasztási szempontoknak való megfelelést „projekt terv”-ben kell bemutatni - kivéve a Térségi Marketing Koncepciót, mely önálló dokumentum-, mely a pályázathoz benyújtandó kötelező melléklet.*

Jogosultsági kritériumok:

1. *Jogosultsági kritériumok: Jelen intézkedés kapcsán támogatásban részesülhetnek azon projektek, amelyek megfelelnek a vonatkozó jogszabályi előírásoknak, a felhívásban és mellékleteiben valamint az ÁUF-ben foglalt feltételeknek, továbbá az alábbi kritériumoknak:*
  - 1) *A támogatást igénylő átlátható szervezetnek minősül az államháztartásról szóló 2011. évi CXCV. törvény (a továbbiakban: Áht.) 1. § 4.pontja és és 50. § (1) bekezdés c) pontja szerint- mint nem hiánypótolható jogosultsági kritérium.*

- 2) *A támogatást igénylő a területi lehatárolásnak megfelelő területen kíván fejleszteni - mint nem hiánypótolható jogosultsági kritérium.*
- 3) *A ZZSZ HACS által szervezett konzultáción való igazolt részvétel - mint nem hiánypótolható jogosultsági kritérium.*
- 4) *A támogatási kérelem elkészítése során benyújtásra kerültek a csatolandó mellékletek (a felhívás 6. pontja szerint) - mint hiánypótolható jogosultsági kritérium!*

Kötelezettségvállalások:

1. *A pályázónak részt kell vennie a ZZSZ HACS által szervezett konzultáción. A részvételt a pályázó a ZZSZ HACS munkaszervezete által kiállított erről szóló dokumentum pályázathoz csatolásával igazolja.*

Kiválasztási kritériumok:

A pályázatok értékelése alkalmával vizsgált szempontok a következők:

- *A fejlesztés megvalósításának helye a kedvezményezett járások besorolásáról szóló 290/2014. (XI.26) Kormányrendelet*
- *A fejlesztés megvalósításának helye a kedvezményezett települések besorolásáról és a besorolás feltételrendszeréről szóló 105/2015. (VI.23.) Kormányrendelet alapján*
- *Térségi támogatottság;*
- *A projekt megvalósításának időtartama;*
- *A projektterv minősége,*

8. Tervezett forrás:

- az adott beavatkozási területre/intézkedésre allokált forrás : 47.803.345 Ft;
- a támogatás aránya a 290/2014. (XI.26.) Kormányrendelet alapján kedvezményezett járásokban, vagy a 105/2015. (IV.23.) Kormányrendeletben kedvezményezett vagy átmenetileg kedvezményezett települések esetében 90%, minden más esetben 80%.

(VP 7.2 alintézkedése alapján kerültek a támogatási intenzitások meghatározva úgy, hogy attól +5%-kal pozitív irányba eltértünk! Ennek indoka, hogy az intézkedés egy olyan térségben valósul meg, mely hátrányos helyzetű, mindjobban leszakadó, aprófalvas településszerkezetű és a Nyugat-dunántúli régió belül több szempontból a legkedvezőtlenebb gazdasági potenciállal rendelkező terület! Másik lényeges szempont, hogy a HACS területének több tekintetben is egyedülálló turisztikai potenciálja van. A helyi turizmus fejlesztése a falvak megmaradása érdekében stratégiai jelentőségű, mivel ez jelentheti az egyik reális alternatívát az elnéptelenedéssel szemben, multiplikatív hatása révén pedig a helyi gazdaság és társadalom fejlődését is stimulálhatja. Az idegenforgalom helyi szintű fejlesztése azonban elképzelhetetlen a térség arculatának megteremtése, azaz a brandfejlesztés, illetve térségi szintű marketing akciók megvalósítása nélkül.)

- maximális támogatás összege: 20.675.000 Ft.
- minimális támogatás összege: 10.000.000 Ft
- a támogatás módját: hagyományos költségelszámolás.

9. A megvalósítás tervezett időintervalluma:-2018. I. félév. – 2020. II. félév

10. Kimeneti indikátorok:

Támogatott projektek száma: minimum 2 db, maximum 4 db.

Megvalósított turisztikai marketing akciók száma összesen minimum 8 db.

3. sz. intézkedés: Dombháti Gazdaságfejlesztési Program (kódszám: 8.1.3)

1. Az intézkedés megnevezése: Dombháti Gazdaságfejlesztési Program

2. Specifikus cél: Helyi gazdaságfejlesztés a mikrovállalkozások kisléptékű fejlesztéseinek, munkahelyteremtő akcióinak támogatása révén; A térségi turizmus beruházás és marketing oldalú fejlesztése.

3. Indoklás, alátámasztás: A HACS területén szinte minden település közigazgatási területén található egy zártkert (szőlőhegy). Ezek igen jelentős természeti, táji, társadalmi és gazdasági értéket képviselnek. A rendkívül kedvezőtlen demográfiai folyamatoknak köszönhetően, továbbá a hagyományos gazdasági struktúra, az értékrend átalakulása miatt a szőlőhegyi gazdálkodás egyre gyorsabb ütemben számolódik fel. A tradicionális tájhasználat eltűnik, a szőlőhegyeket özönnövények és degradált erdők lepik el, megrendül a vagyonbiztonság, a népi építészeti értékek eltűnnek stb. Megmentésük csak úgy képzelhető el, ha ezek részben vagy egészben képesek visszanyerni gazdasági funkciójukat, s a pusztulás folyamatát sikerül mérsékelni. Ez pedig csak a zártkerti kisgazdaságok megerősítése által valósulhat meg. A szőlőhegyek a helyi lakosság (ide értve a hátrányos helyzetű csoportokat is) számára alternatív jövedelemhez való jutás potenciális lehetőségét hordozzák magukban. Az itt tevékenykedő őstermelők támogatásával a helyi gazdaság erősödik. Az a célunk, hogy a szőlőhegyeken konkrét gazdasági eredményeket indukáljunk a mezőgazdaság és az idegenforgalom területén. A szóban forgó zártkertek kiemelkedően jó turisztikai potenciállal rendelkeznek, azonban idegenforgalmi infrastruktúrájuk általában szegény. A HACS területén a helyi termék előállítók többsége látens tevékenységet folytat, ezért nagyon kevés a piacképes helyi termék (korábbi pályázati ciklus tapasztalatai is visszaigazolják ezt). Jelen intézkedés a helyi termékek előállításának ösztönzése terén is jelentős eredményeket tud eredményezni azzal, hogy a szőlőhegyi kisgazdaságok támogatásával preferálja ezek létrejöttét. Az intézkedés szinergikus kapcsolatban áll a VP több intézkedésével annyiban, hogy a mezőgazdasági vállalkozóvá válás kezdeti lépéseit támogatja. E fejlesztésekre komoly társadalmi igény mutatkozik (projekt ötletek, tájékoztató fórumok tapasztalatai alapján). A térségben tapasztalható birtokkoncentrációval szemben a célcsoport és a célterület meghatározása ennél az intézkedésnél olyan, mely alkalmas a helyi mezőgazdasági kistermelők többségének elérésére. A szőlőhegyek domborzati adottságai, sok esetben rendezetlen birtokviszonyai (nem hagyatékolt ingatlanok tömege), illetve elaprózott birtokszerkezete nem kedvez a VP-ben definiált támogatható birtokméret létrehozásának. Ennél fogva az itt található kisgazdaságok számára a VP egyéb intézkedései reálisan nem elérhetők!

SWOT kapcsolódás: E4, E5, E9, E10, E12, E14, GY4, GY5, GY6, GY7, GY8, GY10, L1, L2, L4, L6, V1, V4, V5, V6, V8, V9

4. A támogatható tevékenység területek meghatározása: Támogathatók a zártkerti kisgazdaságok fejlesztéséhez hozzájáruló tevékenységek. Konkrétan: e felhívás keretében támogatható:

- Turisztikai célú épületek és építmények létrehozása, felújítása, bővítése, átalakítása;
- Pincék, prэшázak építése, felújítása, bővítése, átalakítása;
- Szőlő- és gyümölcsültetvények létesítése, meglévők modernizációja;
- Zártkerti ingatlanok vad-, vagyon-, elemi kár elleni védelméhez kapcsolódó eszközbeszerzés, építés;
- Műszaki ellenőrzés;
- Tájékoztatás, nyilvánosság biztosítása;
- Projektelőkészítés;
- Terület előkészítés;

- Turisztikai célú eszközbeszerzés.

5. Kiegészítő jelleg, lehatárolás: A VP 4.2 számú, "Borászat termékfejlesztésének és erőforrás-hatékonyágának támogatása" című műveletétől jelen intézkedés jelentősen eltér. Esetünkben a kedvezményezett kör szűkebb (csak a ZSZ HACS területén állandó lakóhellyel rendelkező őstermelő), mivel támogatásra csak az Önálló Vállalkozók Tevékenységi Jegyzéke 2014 alapján 0113, 0121, 0122, 0124, 0125, 0128, 0130 kódszámú tevékenységek valamelyikével regisztrált őstermelők jogosultak, míg a VP vonatkozó intézkedése esetében minden mezőgazdasági termelő, ezeknek nem minősülő mikro- és kisvállalkozás, illetve ezek csoportjai. A tervezett LEADER intézkedés támogat borturisztikai és borászati célú fejlesztéseket, azonban borászati célú gépbeszerzéseket és technológiai fejlesztéseket nem. Ugyan lehetőség kínálkozik borászati hasznosítású zártkerti gazdasági épületek fejlesztésére is, azonban ezek nem lehetnek a 2004. évi XVIII. törvény 2.§ 14. pontja szerinti borászati üzemek.

Bár jelen intézkedés általános céljaiban hasonlít a Termelő Falu Program részeként kidolgozott zártkerti revitalizációs programra, azonban attól több lényegi elemében eltér: a kedvezményezett kör esetünkben nem az önkormányzati és a civil szféra (mivel a szektor termőföldet nem is vásárolhat, ezért a gyakorlatban alkalmatlan a zártkerti fejlesztésekre), hanem a saját tulajdonnal rendelkező őstermelők; markáns különbség az is, hogy amíg a zártkerti revitalizációs program alapvetően ingatlanvásárlásra épül, addig jelen intézkedés ezt nem támogatja.

Más pályázati struktúráktól való lehatárolás érdekében a 6. pontban nevesített, pályázat benyújtására jogosultak csak abban az esetben részesülhetnek támogatásban, ha az alábbi feltételek egyike sem áll fenn esetükben:

- VP2-4.1.3.3-16 kódszámú, "Gyógynövény termesztés" című felhívás keretében rendelkezik már nyertes kérelemmel ugyanezen tevékenységre vonatkozóan.
- VP2-6.1.1-16 kódszámú, "A fiatal mezőgazdasági termelők számára nyújtott induló támogatás" című felhívás keretében rendelkezik már nyertes kérelemmel ugyanezen tevékenységre vonatkozóan.
- VP3-4.2.2-16 kódszámú, "Borászat termékfejlesztésének és erőforrás-hatékonyágának támogatása" című felhívás keretében rendelkezik már nyertes kérelemmel ugyanezen tevékenységre vonatkozóan.
- VP3-5.1.1.2-17 kódszámú, "Jégesőkár megelőzésére szolgáló beruházás" című felhívás keretében rendelkezik már nyertes kérelemmel ugyanezen tevékenységre vonatkozóan.
- VP6-6.2.1-16 kódszámú, "Nem mezőgazdasági tevékenységek elindításának támogatása - Mezőgazdasági tevékenységek diverzifikációja, mikro-vállalkozás indítása" című felhívás keretében rendelkezik már nyertes kérelemmel ugyanezen tevékenységre vonatkozóan.
- VP6-6.4.1-16 kódszámú, "Nem mezőgazdasági tevékenységek beindítására és fejlesztésére irányuló beruházások támogatása" című felhívás keretében rendelkezik már nyertes kérelemmel ugyanezen tevékenységre vonatkozóan.

6. A jogosultak köre: Támogatásra a ZSZ HACS területén állandó lakóhellyel vagy tartózkodási hellyel rendelkező őstermelők jogosultak.

7. A kiválasztási kritériumok, alapelvek:

Alapelvek:

1. A támogatott fejlesztéseknek hozzá kell járulniuk a zártkerti kisgazdaságok fejlesztéséhez, hatékonyabb és diverzifikált működtetéséhez azzal, hogy az új terméket/szolgáltatást hoz létre vagy meglévő terméket/szolgáltatást fejleszt.

2. A támogatandó projekteknek hozzá kell járulniuk a fenntartható tájhasználat megőrzéséhez és /vagy a szelíd turizmus fejlesztéséhez.
3. Támogatásra a ZZSZ HACS területén azon saját vagy részben saját tulajdonú zártkerti ingatlanra és az Önálló Vállalkozók Tevékenységi Jegyzéke 2014 alapján 0113, 0121, 0122, 0124, 0125, 0128, 0130 kódszámú tevékenységek legalább egyikével őstermelőként regisztráltak jogosultak-
  - a. 0113 Zöldségféle, dinnye, gyökér-, gumónövény termesztése
  - b. 0121 Szőlőtermesztés
  - c. 0122 Trópusi gyümölcs termesztése
  - d. 0124 Almatermésű, csonthéjas termesztése
  - e. 0125 Egyéb gyümölcs, héjastermésű termesztése
  - f. 0128 Fűszer-, aroma-, narkotikus, gyógynövény termesztése
  - g. 0130 Növényi szaporítóanyag termesztése
4. Egy projekt több zártkerti ingatlanra is vonatkozhat, azonban támogatás adott ingatlanra a 2014-2020-as támogatási időszakban csak egy alkalommal nyújtható. Azonos ingatlant érintő több pályázat esetében csak egy, a pontozási rangsorban magasabb pontszámmal értékelt projekt támogatható.
5. Egy őstermelő a 2014-2020-as támogatási időszakban csak egy alkalommal jogosult támogatásra. Azonos személy által benyújtott több pályázat esetében csak egy, a pontozási rangsorban magasabb pontszámmal értékelt projekt támogatható.
6. Turisztikai célú fejlesztések közül a zártkertekben a kerékpáros-, bakancsos-, öko- és borturisztikai tárgyú projektek támogathatók a táji értékek megőrzése érdekében.
7. A támogatott pályázónak a fejlesztés megvalósítása után 30 napon belül, honlapon való megjelentetés céljából a ZZSZ HACS részére beszámolót kell benyújtania.
8. A kiválasztási alapelveknek, a kötelezettségvállalásoknak és a kiválasztási szempontoknak való megfelelést „projekt terv”-ben kell bemutatni, mely a pályázathoz benyújtandó kötelező melléklet.
9. Támogatásra nem jogosultak a 2004. évi XVIII. törvény 2.§ 14. pontja szerinti borászati üzemek.

Jogosultsági kritériumok:

1. **Jogosultsági kritériumok:** Jelen intézkedés kapcsán támogatásban részesülhetnek azon projektek, amelyek megfelelnek a vonatkozó jogszabályi előírásoknak, a felhívásban és mellékleteiben valamint az ÁUF-ben foglalt feltételeknek, továbbá az alábbi kritériumoknak:
  - 1) A támogatást igénylő átlátható szervezetnek minősül az államháztartásról szóló 2011. évi CXCV. törvény (a továbbiakban: Áht.) 1. § 4.pontja és és 50. § (1) bekezdés c) pontja szerint- mint nem hiánypótolható jogosultsági kritérium.
  - 2) A támogatást igénylő a területi lehatárolásnak megfelelő területen kíván fejleszteni - mint nem hiánypótolható jogosultsági kritérium.
  - 3) A támogatási kérelem elkészítése során benyújtásra kerültek a csatolandó mellékletek (a felhívás 6. pontja szerint) - mint hiánypótolható jogosultsági kritérium!

Kötelezettségvállalások:

1. A pályázónak vállalnia kell a projekt által érintett ingatlan(ok) folyamatos karbantartását, az ott végzett mezőgazdasági tevékenység fenntartását.
2. Turisztikai fejlesztések esetében biztosítani kell a fejlesztés tárgyának turisták számára történő, legalább a turisztikai szezon (május-szeptember) minimum 30 napján történő igénybevitelét.

Kiválasztási kritériumok:

A pályázatok értékelése alkalmával vizsgált szempontok a következők:

- A fejlesztés megvalósításának helye a kedvezményezett járások besorolásáról szóló 290/2014. (XI.26) Kormányrendelet alapján
- A fejlesztés megvalósításának helye a kedvezményezett települések besorolásáról és a besorolás feltételrendszeréről szóló 105/2015. (VI.23.) Kormányrendelet alapján
- A fejlesztés komplexitása:
- A projekt megvalósításának időtartama
- A projektterv minősége,

8. Tervezett forrás:

- az adott beavatkozási területre/intézkedésre allokált forrás : 46.049.366 Ft (Gazdaságfejlesztés)
- A támogatás aránya a 290/2014. (XI.26.) Kormányrendelet alapján kedvezményezett járásokban, vagy a 105/2015. (IV.23.) Kormányrendeletben kedvezményezett vagy átmenetileg kedvezményezett települések esetében 70%, minden más esetben 60%
(VP 6.4 alintézkedése alapján kerültek a támogatási intenzitások meghatározva úgy, hogy attól +10%-kal pozitív irányba eltértünk! Ennek indoka, hogy az intézkedés egy olyan térségben valósul meg, mely hátrányos helyzetű, mindjobban leszakadó, aprófalvas településszerkezetű és a Nyugat-dunántúli régió belül több szempontból a legkedvezőtlenebb gazdasági potenciállal rendelkező terület! A zártkertek és az itt tevékenykedő mezőgazdasági kisüzemek eróziója oly mértékű, hogy az hatékony, széles társadalmi réteg számára elérhető beavatkozás nélkül nem befolyásolható. Nem csupán gazdaságfejlesztési, de nagyon pozitív tájképi, ökológiai hatásai is vannak a programnak, ami a helyi erőforrások megőrzéséhez is jelentős mértékben hozzájárul. A Dombháti Gazdaságfejlesztési Program kiemelt fontosságát az értékmegőrzésen túl az adja még, hogy több település esetében a birtokkoncentráció miatt a belterületi kertek mellett ma már csak a zártkerti ingatlanok kínálnak lehetőséget az agrártermelésre a lakosság többsége számára. Egyszóval az intézkedés társadalmi, gazdasági és környezeti szempontból való stratégiai jelentősége miatt kívánunk alkalmazni magasabb támogatási intenzitást!)
- maximális támogatás összege: 5 millió Ft.
- minimális támogatás összege: 500.000 Ft
- a támogatás módja: hagyományos költségelszámolás

9. A megvalósítás tervezett időintervalluma: 2018. I. félév. – 2020. II. félév

10. **Kimeneti indikátorok:** Megvalósult projektek száma: minimum 9 db, maximum 92 db.

Minimum 26 fő helyi őstermelő támogatása valósul meg!

4. sz. intézkedés: Térségi együttműködések támogatása (kódszám: 8.1.4)

1. Az intézkedés megnevezése: Térségi együttműködések támogatása

2. **Specifikus cél:** Életminőség javítása a HACS településein az együttműködés erősítésével.

3. **Indoklás, alátámasztás:** A ZZSZ HACS tervezési területén az utóbbi évtizedekben jelentős mértékben leromlott a településkép, s ezzel együtt a helyi tájértékként számon tartott építmények állapota is. A térségi együttműködések korábban bevált rendszerének tovább gondolásával jelentős pozitív irányú változást lehet elérni, pld. ezek felújításával, utcabútorok elhelyezésével, egységes arculat alkalmazásával.

A települések szinte mindegyikében tapasztalhatók infrastrukturális hátrányok, különösen a külterületek, ezen belül is a zártkertek esetében. Sok esetben nem megoldott az elektromos energia, az ivóvíz ellátás, a túraútvonalak, tanösvények karbantartása és nem vagy csak korlátozott mértékben épültek ki az infokommunikációs technológiák elérését szolgáló rendszerek. A külterületi ingatlanok rendeltetésszerű és turisztikai célú használatához bizonyos minimális infrastruktúra megléte ma már elengedhetetlen – különösen igaz ez a szőlőhegyekre. A ZZSZ HACS olyan fejlesztéseket kíván támogatni, melyek alapvetően e hátrányokon képesek enyhíteni különféle gépek, eszközök beszerzésével, kisebb építési munkák elvégzésével.

SWOT kapcsolódás: E6, E10, E12, E15, E16, GY1, GY3, GY6, GY8, GY10, L5, L6, L7, V1, V10

4. A támogatható tevékenység területek meghatározása: Támogathatók a helyi adottságokhoz illeszkedő, együttműködésben megvalósuló közösségi célú fejlesztések. Konkrétan: támogatás vehető igénybe

- Helyi tájértékek megőrzése
- Külterületi kisléptékű infrastruktúrához kapcsolódó beruházások
- Településképet javító beruházások
- Életminőség javítását szolgáló eszközbeszerzések

5. Kiegészítő jelleg, lehatárolás: A VP 7.2 alintézkedése ("A kisméretű infrastruktúra valamennyi típusának létrehozása, fejlesztése vagy bővítése terén megvalósuló beruházások támogatása, beleértve a megújuló energiával és az energia-megtakarítással kapcsolatos beruházásokat is") által támogatott beruházások jelen intézkedés céljai között nem szerepelnek, ezért az elkülönítés a célrendszer alapján egyértelműen megtehető. Ugyanakkor a HACS által támogatható fejlesztések társadalmi és gazdasági hatásukban jól kiegészítik a VP 7.2 alintézkedését.

A VP 4.2. alintézkedése ("Mezőgazdasági termékek feldolgozására, értékesítésére és/vagy fejlesztésre irányuló beruházások támogatása") és jelen intézkedés jogosult köre alapvetően eltér: előbbiben mezőgazdasági vállalkozások, mezőgazdasági termelők a kedvezményezettek, utóbbiban pedig a civil szervezetek és a települési önkormányzatok, mivel itt közösségi célú fejlesztések megvalósításáról és nem profitorientált fejlesztésekről van szó.

Más pályázati struktúráktól való lehatárolás érdekében a 6. pontban nevesített, pályázat benyújtására jogosultak csak abban az esetben részesülhetnek támogatásban, ha az alábbi feltételek egyike sem áll fenn esetükben:

- VP6-7.2.1-7.4.1.2-16 kódszámú, "Külterületi helyi közutak fejlesztése, önkormányzati utak kezeléséhez, állapotjavításához, karbantartásához szükséges erő- és munkagépek beszerzése" című felhívás keretében rendelkezik már nyertes kérelemmel ugyanezen tevékenységre vonatkozóan.
- VP-6-7.4.1.1-16 - kódszámú, "Településképet meghatározó épületek külső rekonstrukciója, többfunkciós közösségi tér létrehozása, fejlesztése, energetikai korszerűsítés" című felhívás keretében rendelkezik már nyertes kérelemmel ugyanezen tevékenységre vonatkozóan.

6. A jogosultak köre: A ZZSZ HACS tervezési területén működő települési önkormányzatok, és / vagy civil szervezetek és/vagy nonprofit gazdasági társaságok alkotta olyan együttműködés, mely legalább 4 különböző települést érint a benne részt vevők székhelye alapján.

7. A kiválasztási kritériumok, alapelvek:

Alapelvek:

1. A támogatott fejlesztéseknek a települések közötti együttműködések erősítését kell szolgálniuk.
2. A támogatott fejlesztéseknek közösségi célt kell szolgálniuk, piacra termelő árut/szolgáltatást előállító és/vagy nyújtó fejlesztések nem támogathatók. Profitot nem termelhetnek, de bevételt igen, azonban ezt teljes egészében a fenntartásra, működtetésre kell fordítaniuk.
3. A támogathatóság feltétele, hogy a fejlesztés legalább 4 települést magában foglaló együttműködésben valósuljon meg, mely együttműködési megállapodás formájában dokumentálásra és a pályázathoz benyújtásra kerül.
4. Olyan területi együttműködések támogathatók, melyek a támogatható tevékenységterületek közül legfeljebb kettőre irányulnak.
5. Kisléptékű infrastrukturális beruházások (2. tevékenység terület) kizárólag külterületi ingatlanok esetében támogathatók.
6. A kiválasztási alapelveknek, a kötelezettségvállalásoknak és a kiválasztási szempontoknak való megfelelést „projekt terv”-ben kell bemutatni, mely a pályázathoz benyújtandó kötelező melléklet.
7. A támogatott pályázónak a fejlesztés megvalósítása után 30 napon belül, honlapon való megjelentetés céljából a ZZSZ HACs részére beszámolót kell benyújtania.

Jogosultsági kritériumok:

1. *Jogosultsági kritériumok: Jelen intézkedés kapcsán támogatásban részesülhetnek azon projektek, amelyek megfelelnek a vonatkozó jogszabályi előírásoknak, a felhívásban és mellékleteiben valamint az ÁUF-ben foglalt feltételeknek, továbbá az alábbi kritériumoknak:*
  - 1) *A támogatást igénylő átlátható szervezetnek minősül az államháztartásról szóló 2011. évi CXCV. törvény (a továbbiakban: Áht.) 1. § 4.pontja és 50. § (1) bekezdés c) pontja szerint- mint nem hiánypótolható jogosultsági kritérium.*
  - 2) *A támogatást igénylő a területi lehatárolásnak megfelelő területen kíván fejleszteni - mint nem hiánypótolható jogosultsági kritérium - mint nem hiánypótolható jogosultsági kritérium.*
  - 3) *A ZZSZ HACs által szervezett konzultáción való igazolt részvétel - mint nem hiánypótolható jogosultsági kritérium.*
  - 4) *A pályázati felhívás feltételeinek megfelelő, a ZZSZ HACs tervezési területéről legalább 4 települést tömörítő együttműködés együttműködési megállapodása benyújtása - mint nem hiánypótolható jogosultsági kritérium.*
  - 5) *A támogatási kérelem elkészítése során benyújtásra kerültek a csatolandó mellékletek (a felhívás 6. pontja szerint) - mint hiánypótolható jogosultsági kritérium!*

Kötelezettségvállalások:

1. *A pályázónak részt kell vennie a ZZSZ HACs által szervezett konzultáción. A részvételt a pályázó a ZZSZ HACs munkaszervezete által kiállított erről szóló dokumentum pályázathoz csatolásával igazolja.*

Kiválasztási kritériumok:

A pályázatok értékelése alkalmával vizsgált szempontok a következők:

- *A fejlesztés megvalósításának helye a kedvezményezett járások besorolásáról szóló 290/2014. (XI.26) Kormányrendelet alapján*
- *A fejlesztés megvalósításának helye a kedvezményezett települések besorolásáról és a besorolás feltételrendszeréről szóló 105/2015. (VI.23.) Kormányrendelet alapján*
- *A projekt megvalósításának időtartama.*
- *Az együttműködésben résztvevő*
- *A projektterv minősége,*

8. Tervezett forrás:

- az adott beavatkozási területre/intézkedésre allokált forrás : 44.684.848 Ft
- a támogatás aránya a 290/2014. (XI.26.) Kormányrendelet alapján kedvezményezett járásokban, vagy a 105/2015. (IV.23.) Kormányrendeletben kedvezményezett vagy átmenetileg kedvezményezett települések esetében 90%, minden más esetben 80%
(VP 7.2 „Kisméretű infrastruktúrafejlesztés” alintézkedése alapján kerültek a támogatási intenzitások meghatározva, attól +5%-os pozitív irányú eltéréssel. Ennek indoka az, hogy az intézkedés egy olyan térségben valósul meg, mely hátrányos helyzetű, mindjobban leszakadó, aprófalvas településszerkezetű és a Nyugat-dunántúli régión belül több szempontból a legkedvezőtlenebb gazdasági potenciállal rendelkező terület! Másik lényeges szempont, hogy az intézkedés közösségi célú együttműködések indukál, melyek az életminőség szempontjából, az önellátás, az alternatív jövedelem lehetőségének megteremtése, a gazdálkodás, a termelés feltételeinek javítása területén bírnak kiemelt jelentőséggel.)
- maximális támogatás összege: 12.000.000 Ft
- minimális támogatás összege: 5.000.000 Ft
- a támogatás módját: Hagyományos költségelszámolás

9. A megvalósítás tervezett időintervalluma: 2018. I. félév – 2020. II. félév.

10. Kimeneti indikátorok: Támogatott projektek száma minimum 3 db, maximum 8 db.

5. sz. intézkedés: Kerka-Mura Szilíciumvölgy - tudásközpontokkal való kapcsolattartás (kódszám: 8.1.5)

1. Az intézkedés megnevezése: Kerka-Mura Szilíciumvölgy - tudásközpontokkal való kapcsolattartás

2. Specifikus cél:

3. Indoklás, alátámasztás: A Nyugat-dunántúli régión belül a ZZSZ HACS tervezési területén élők képzettségi mutatói a legkedvezőtlenebbek, aminek komoly negatív hatása van a foglalkoztatásra, a szociális helyzetre, az életminőségre, a jövedelem-színvonalra és magára a helyi gazdaság struktúrájára. Jelentős probléma a szűk körű értelmiség és a civil szféra gyengesége. A helyi oktatási intézményhálózat csupán alapfokú, a felsőoktatásból kikerülő fiatalok pedig szinte teljes egészében elhagyják a térséget. A helyi gazdasági szereplők döntő többsége nem végez piackutatást, piacelemzést, ezért sokszor túlkapacitások, párhuzamos szolgáltatások jönnek létre, más területeken pedig hiányok érzékelhetők. A hazai tudásközpontokkal (Tudásközpont fogalma: hazai székhelyű felsőoktatási intézmény, klaszter, kutató intézet és kutató központ, országos vagy regionális hatáskörű szerv) való kapcsolatok kiépítésével értékes humán erőforrás kapacitás emelhető be a térségbe, amely segítségével olyan piackutatások, elemzések, modellprogramok készíthetők el, melyek jövőbeli tudatos térségi gazdaságfejlesztési programok alapjai lehetnek. Ausztriai példákbl ismerjük (pld. az országos Ízrégió hálózat) az ilyen akciókra alapozott gazdaságfejlesztés eredményességét, ennek a logikáját kívánjuk adaptálni az intézkedés keretén belül. A fejlesztések révén új kapcsolatrendszerek születnek, melyek elmélyítik a térségen belüli és kívüli együttműködések.

SWOT kapcsolódás: E17, GY2, GY11, GY13, L2, L3, L7, V1, V2, V3, V8, V9

4. A támogatható tevékenység területek meghatározása: Támogathatók a térség gazdasági fejlesztését megalapozó, tudásközpontok közreműködésével megvalósuló fejlesztések. Ezek konkrét tartalma térségi

szintű piackutatás és/vagy piacelemzés, és/vagy modellprogramok kidolgozása, illetve ezekhez kapcsolódó rendezvények szervezése az alább elszámolható kiadások figyelembevételével:

- A szolgáltatásokon belül felmérések, kimutatások, adatbázisok, kutatások, tanulmányok, marketingeszközök, piackutatás, K+F+I szolgáltatások költsége, továbbá rendezvényszervezés, „catering” költségek, valamint a projekthez kapcsolódó kommunikációs tevékenységek költségei
- Útiköltség: saját (ide értve a közeli hozzátartozót is) tulajdonú gépjármű költsége (+parkolási és autópálya díj).
- Szállásköltség (max. nettó 15.000 Ft/fő/éj);
- Projektmenedzsment költségek

5. Kiegészítő jelleg, lehatárolás: Az intézkedés megalapozó jellegénél fogva hozzájárul több operatív program hatókörének kiszélesítéséhez – pld. a VP, a GINOP, EFOP esetében. A VP-ben e célrendszerhez hasonló intézkedés egyáltalán nem szerepel, a GINOP-ban pedig a hasonló célú pályázati források a vállalkozói szektor számára kerülnek megnyitásra. Esetünkben a jogosultak körét az önkormányzatok és a civil szervezetek jelentik.

6. A jogosultak köre: A ZSZ HACS területén székhellyel és/vagy telephellyel rendelkező civil szervezetek, települési önkormányzatok jogosultak támogatásra.

7. A kiválasztási kritériumok, alapelvek:

Alapelvek:

1. *A támogatható projekteknek térségi hatókörűnek, gazdaságfejlesztési tárgyúnak kell lenniük, vagyis nem egy-egy település vagy kisebb településcsoport számára kell piackutatásokat, piacelemzéseket, modellprogramokat kidolgozni, hanem a térség egészére nézve (megengedve azt, hogy értelemszerűen az adottságok különbözősége miatt a konkrét beavatkozási javaslatok közvetlenül nem feltétlenül az egész térséget érintik majd).*
2. *A támogathatóság feltétele legalább egy tudásközpont együttműködő partnerként való bevonása a projekt megvalósításába, mely együttműködés együttműködési megállapodás formájában deklarálásra került.*
3. *A kiválasztási alapelveknek, a kötelezettségvállalásoknak és a kiválasztási szempontoknak való megfelelést „projekt terv”-ben kell bemutatni, mely a pályázathoz benyújtandó kötelező melléklet.*
4. *A támogatott pályázónak a fejlesztés megvalósítása után 30 napon belül, honlapon való megjelentetés céljából a ZSZ HACS részére beszámolót kell benyújtania.*

Kötelezettségvállalások:

1. *A pályázónak részt kell vennie a ZSZ HACS által szervezett konzultáción. A részvételt a pályázó a ZSZ HACS munkaszervezete által kiállított erről szóló dokumentum pályázathoz csatolásával igazolja.*
2. *A pályázónak a projekt eredményét saját honlapján a projekt megvalósításától a működtetési időszak végéig számított időszakban bárki számára, térítésmentesen elérhetővé kell tennie!*

Kiválasztási kritériumok:

A pályázatok értékelése alkalmával vizsgált szempontok a következők:

1. *A projekt pénzügyi megalapozottságának és realitásának bemutatása: vagyis annak vizsgálata, hogy a projekt költségtételei a piaci árak megfelelő nagyságrendűek-e, azok igazolhatóan és elsődlegesen a fejlesztendő tevékenységet szolgálják.*
2. *Piaci megalapozottság: számszerűsített, releváns forrásból származott adatokkal igazolt a célcsoport nagysága, bemutatásra került annak földrajzi elhelyezkedése.*

3. *Versenyhátrélemlzés: a potenciális versenyhátrélemlzés bemutatása, elemzése a vizsgált gazdasági területen belül.*
4. *A fejlesztés a 105/2015. (IV.23) Kormányrendelet alapján kedvezményezett településen, illetve a 290/2014. (XI.26.) Kormányrendeletben meghatározott kedvezményezett járásban valósul-e meg.*
5. *A projekt szinergikus és multiplikatív hatása: hozzájárul-e más, a ZZSZ HACS területén megvalósuló fejlesztésekhez, pozitív gazdasági, társadalmi, környezeti folyamatokhoz, esetleg további fejlesztéseket generál.*
6. *A projekt innovatív jellege, azaz annak vizsgálata, hogy a projekt eredménye a HACS egész területe tekintetében miben újszerű (hiánypótló, új technológiát alkalmazó, új célcsoportra fókuszáló stb.)*
7. *Tudásközpontok által „importált” tudás jellemzői: a projekt tárgyának szempontjából releváns képzettségek, referenciák, tapasztalatok, a bevont humántőke nagysága.*
8. *A projekt esélyegylőségi szempontoknak való megfelellősége: a fejlesztés nem, részben vagy egészben a hátrányos helyzetű csoportokra fókuszál.*

8. Tervezett forrás:

- az adott beavatkozási területre/intézkedésre allokált forrás: 0 Ft.
- a támogatás aránya a 290/2014. (XI.26.) Kormányrendelet alapján kedvezményezett járásokban, vagy a 105/2015. (IV.23.) Kormányrendeletben kedvezményezett vagy átmenetileg kedvezményezett települések esetében 90%, minden más esetben 80%
(VP 7.2 „Kisméretű infrastruktúrafejlesztés” alintézkedése alapján kerültek a támogatási intenzitások meghatározva, attól +5%-os pozitív irányú eltéréssel. Ennek oka, hogy az intézkedés stratégiai jelentőségű eredményeket képes szolgáltatni egy olyan térségben, mely hátrányos helyzetű, mindjobban leszakadó, aprófalvas településszerkezetű és a Nyugat-dunántúli régió belül több szempontból a legkedvezőtlenebb gazdasági potenciállal rendelkező terület! Másik lényeges szempont az, hogy az intézkedés valódi együttműködésekkel indukál és térségi szintű produktumai születnek.)
- maximális támogatás: 0 Ft
- a támogatás módját: Vissza nem térítendő támogatás, standard elszámolás

9. A megvalósítás tervezett időintervalluma: Nem értelmezett!

10. Kimeneti indikátorok: Támogatott projektek száma 0 db.

6. sz. intézkedés: **Térségi munkahelyteremtő szolgáltatásfejlesztések támogatása (kódszám: 8.1.6)**

1. Az intézkedés megnevezése: Térségi munkahelyteremtő szolgáltatásfejlesztések támogatása

2. **Specifikus cél:** Helyi gazdaságfejlesztés a mikrovállalkozások kisléptékű fejlesztéseinek, munkahelyteremtő akcióinak támogatása révén.

3. **Indoklás, alátámasztás:** A térség Zala megye, illetve a Nyugat-dunántúli régió évtizedek óta legmagasabb munkanélküliségével sújtott területe. A helyi vállalkozások többsége mikrovállalkozás méretű kényszervállalkozás, melyek elsősorban a terciér szektorban tevékenykednek. A munkaképes korú lakosság többsége a térségen kívülre ingázik. A fiatal, kvalifikált népesség elvándorlásának egyik meghatározó oka a munkahelyek hiánya.

Az intézkedés hozzájárul a kötelező munkahelyteremtéssel a térség foglalkoztatási problémáinak mérsékléséhez.

SWOT kapcsolódás: E6, E13, GY1, GY2, GY3, GY4, GY14, L1, L3, L4, V1, V3, V8

4. A támogatható tevékenység területek meghatározása: Támogathatók ZZSZ HACS területén működő mikrovállalkozások tevékenységéhez szükséges építési, eszközfejlesztési, infrastrukturális, marketing, kommunikációs és vagyónvédelmi beruházások, továbbá projekt előkészítés, projektmenedzsment, műszaki ellenőrzési tevékenység, terület előkészítés és kötelező nyilvánosság biztosítása.

5. Kiegészítő jelleg, lehatárolás: Az intézkedés a GINOP intézkedéseitől (GINOP 1.2.2-15 "Mikro-, kis- és középvállalkozások kapacitásbővítő beruházásainak támogatása") markánsan elkülönül azzal, hogy amíg a GINOP 1.2.2-15 a gazdasági szférán belül csak az ott meghatározott termelő ágazatok számára nyújt támogatást, addig jelen intézkedés e területeket nem támogatja és a szekunder szektorban (szolgáltatások) preferál fejlesztéseket..

Az intézkedés a VP 6.2. számú alintézkedésétől ("Nem mg-i tevékenységek elindítása") azzal határolható el, hogy részint természetes személy nem nyújthat be pályázatot, részint pedig mezőgazdasági termelő kizárólag mezőgazdasági tevékenységi körét fejlesztheti, diverzifikálásra esetükben nincs mód (ezzel a VP 6.4. alintézkedésétől - „Nem mezőgazdasági tevékenységek beindítására irányuló beruházások támogatása” - is elkülönítettük az intézkedést). A VP 6.3 alintézkedésétől („Induló vállalkozások által mezőgazdasági kisüzemek fejlesztését célzó tevékenységekhez nyújtott támogatás”) abban tér el a ZZSZ HACS által kidolgozott konstrukció, hogy az nem támogat primer szektorbeli tevékenységeket. Mivel jelen intézkedés nem mezőgazdasági mikrovállalkozásokat támogat, így markánsan elkülönül a VP 6.1 alintézkedésétől („Vállalkozási tevékenység megkezdéséhez nyújtott támogatás fiatal mezőgazdasági termelők számára. A VP 7.2. "Kisméretű infrastruktúrafejlesztés a vidéki térségekben" című alintézkedésétől a kedvezményezett körben egyértelműen elkülönül az intézkedés, ugyanis megújuló energiákkal és az energiahatékonysággal összefüggő fejlesztéseket esetünkben csak gazdasági társaságok valósíthatják meg.

Más pályázati struktúráktól való lehatárolás érdekében a 6. pontban nevesített, pályázat benyújtására jogosultak csak abban az esetben részesülhetnek támogatásban, ha az alábbi feltételek egyike sem áll fenn esetükben:

- GINOP 1.2.2-15 kódszámú, "Mikro-, kis- és középvállalkozások kapacitásbővítő beruházásainak támogatása" című felhívás keretében rendelkezik már nyertes kérelemmel ugyanezen tevékenységre vonatkozóan.
- GINOP 1.2.1-16 kódszámú, "Mikro-, kis- és középvállalkozások termelési kapacitásainak bővítése" című felhívás keretében rendelkezik már nyertes kérelemmel ugyanezen tevékenységre vonatkozóan.
- GINOP-1.2.2-15 kódszámú, "Mikro-, kis- és középvállalkozások kapacitásbővítő beruházásainak támogatása" című felhívás keretében rendelkezik már nyertes kérelemmel ugyanezen tevékenységre vonatkozóan.
- GINOP-1.2.2-16 kódszámú, "Mikro-, kis- és középvállalkozások kapacitásbővítő beruházásainak támogatása" című felhívás keretében rendelkezik már nyertes kérelemmel ugyanezen tevékenységre vonatkozóan.
- GINOP-1.2.3-8.3.4-16 kódszámú, "Mikro-, kis- és középvállalkozások kapacitásbővítő beruházásainak támogatása kombinált hiteltermék keretében" című felhívás keretében rendelkezik már nyertes kérelemmel ugyanezen tevékenységre vonatkozóan.
- GINOP-1.3.1-15 kódszámú, "Mikro-, kis- és középvállalkozások piaci megjelenésének támogatása" című felhívás keretében rendelkezik már nyertes kérelemmel ugyanezen tevékenységre vonatkozóan.

- GINOP-1.3.3-16 kódszámú, "Beszállító mikro-, kis- és középvállalkozások és beszállítói integrátorok támogatása" című felhívás keretében rendelkezik már nyertes kérelemmel ugyanezen tevékenységre vonatkozóan.
- VP6-6.2.1-16 kódszámú, "Nem mezőgazdasági tevékenységek elindításának támogatása - Mezőgazdasági tevékenységek diverzifikációja, mikrovállalkozás indítása" című felhívás keretében rendelkezik már nyertes kérelemmel ugyanezen tevékenységre vonatkozóan.
- VP6-6.4.1-16 kódszámú, "Nem mezőgazdasági tevékenységek beindítására és fejlesztésére irányuló beruházások támogatása" című felhívás keretében rendelkezik már nyertes kérelemmel ugyanezen tevékenységre vonatkozóan.
- VP3-4.2.2-16 kódszámú, "Borászat termékfejlesztésének és erőforrás-hatékonyágának támogatása" című felhívás keretében rendelkezik már nyertes kérelemmel ugyanezen tevékenységre vonatkozóan.
- VP-3-4.2.1-15 kódszámú, "Mezőgazdasági termékek értéknövelése és erőforrás- hatékonyságának elősegítése a feldolgozásban" című felhívás keretében rendelkezik már nyertes kérelemmel ugyanezen tevékenységre vonatkozóan.
- VP2-6.3.1-16 kódszámú, "Mezőgazdasági kisüzemek fejlesztése" című felhívás keretében rendelkezik már nyertes kérelemmel ugyanezen tevékenységre vonatkozóan.
- VP2-6.1.1-16 kódszámú, "A fiatal mezőgazdasági termelők számára nyújtott induló támogatás" című felhívás keretében rendelkezik már nyertes kérelemmel ugyanezen tevékenységre vonatkozóan.

6. A jogosultak köre: A ZZSZ HACS területén székhellyel, telephellyel vagy fiókteleppel rendelkező, működő vagy újonnan alakult, korlátolt felelősségi társaság, szociális szövetkezet, betéti társaság, egyéni vállalkozó formában működő mikrovállalkozások

7. A kiválasztási kritériumok, alapelvek:

Alapelvek:

1. *A projekt a helyi gazdaság terciér (szolgáltató) szektorának fejlődéséhez kell hogy hozzájáruljon.*
2. *A kiválasztási alapelveknek, a kötelezettségvállalásoknak és a kiválasztási szempontoknak való megfelelést „projekt terv”-ben kell bemutatni, mely a pályázathoz benyújtandó kötelező melléklet.*

Jogosultsági kritériumok:

1. *Jogosultsági kritériumok: Jelen intézkedés kapcsán támogatásban részesülhetnek azon projektek, amelyek megfelelnek a vonatkozó jogszabályi előírásoknak, a felhívásban és mellékleteiben valamint az ÁUF-ben foglalt feltételeknek, továbbá az alábbi kritériumoknak:*
  - 1) *A támogatást igénylő átlátható szervezetnek minősül az államháztartásról szóló 2011. évi CXCV. törvény (a továbbiakban: Áht.) 1. § 4.pontja és és 50. § (1) bekezdés c) pontja szerint- mint nem hiánypótolható jogosultsági kritérium.*
  - 2) *A támogatást igénylő a területi lehatárolásnak megfelelő területen kíván fejleszteni - mint nem hiánypótolható jogosultsági kritérium - mint nem hiánypótolható jogosultsági kritérium.*
  - 3) *A ZZSZ HACS által szervezett konzultáción való igazolt részvétel - mint nem hiánypótolható jogosultsági kritérium.*
  - 4) *A támogatási kérelem elkészítése során benyújtásra kerültek a csatolandó mellékletek (a felhívás 6. pontja szerint) - mint hiánypótolható jogosultsági kritérium!*

Kötelezettségvállalások:

1. A pályázónak vállalnia kell minimum 1 új munkahely létrehozását a fejlesztés megvalósulásának eredményeképpen (a GINOP 1.2.1-15 felhíváshoz hasonlóan FTE alapján számolva (teljes munkaidő egyenérték), legkésőbb a projekt lezárását követő harmadik üzleti évtől a működtetés 5. évének lejártáig).
2. A pályázónak részt kell vennie a ZZSZ HACS által szervezett konzultáción. A részvételt a pályázó a ZZSZ HACS munkaszervezete által kiállított erről szóló dokumentum pályázathoz csatolásával igazolja.
3. A kiválasztási alapelveknek, a kötelezettségvállalásoknak és a kiválasztási szempontoknak való megfelelést „projekt terv”-ben kell bemutatni, mely a pályázathoz benyújtandó kötelező melléklet.
4. A támogatott pályázónak a fejlesztés megvalósítása után 30 napon belül, honlapon való megjelentetés céljából a ZZSZ HACS részére beszámolót kell benyújtania.

Kiválasztási kritériumok:

A pályázatok értékelése alkalmával vizsgált szempontok a következők:

- A fejlesztés megvalósításának helye a kedvezményezett járások besorolásáról szóló 290/2014. (XI.26) Kormányrendelet alapján
- A fejlesztés megvalósításának helye a kedvezményezett települések besorolásáról és a besorolás feltételrendszeréről szóló 105/2015. (VI.23.) Kormányrendelet alapján
- Foglalkoztatási hatás:
- A projekt megvalósításának időtartama.
- A projektterv minősége,

8. Tervezett forrás:

- az adott beavatkozási területre/intézkedésre allokált forrás:-20.311.472 Ft.
- a támogatás aránya a 290/2014. (XI.26.) Kormányrendelet alapján kedvezményezett járásokban, vagy a 105/2015. (IV.23.) Kormányrendeletben kedvezményezett vagy átmenetileg kedvezményezett települések esetében 70%, minden más esetben 60%
(VP 6.4 alintézkedése alapján kerültek a támogatási intenzitások meghatározva úgy, hogy attól +10%-kal pozitív irányba eltértünk! Ennek indoka, hogy az intézkedés egy olyan térségben valósul meg, mely hátrányos helyzetű, mindjobban leszakadó, aprófalvas településszerkezetű és a Nyugat-dunántúli régió belül több szempontból a legkedvezőtlenebb gazdasági potenciállal rendelkező terület! A helyi gazdaság fejlesztése a térség településeinek megmaradása, a foglalkoztatás jelenlegi szintjének emelése, a régió belüli legmagasabb szegénységi kockázat mérséklése szempontjából alapvető fontosságú.)
- maximális támogatás összege: 15.000.000 Ft.
- minimális támogatás összege: 5.000.000 Ft
- a támogatás módja: hagyományos költségelszámolás

9. A megvalósítás tervezett időintervalluma: 2018. I. félév – 2020. II. félév.

10. Kimeneti indikátorok:

Támogatott projektek száma: minimum 1 db, maximum 4 db.

Létrejövő új munkahelyek száma minimum 2 db.

7. sz. intézkedés: Dombháti turisztikai szolgáltatásfejlesztés (kódszám: 8.1.7)

1. Az intézkedés megnevezése: Dombháti turisztikai szolgáltatásfejlesztés

2. **Specifikus cél:** Helyi gazdaságfejlesztés a mikrovállalkozások kisléptékű fejlesztéseinek, munkahelyteremtő akcióinak támogatása révén; A térségi turizmus beruházás és marketing oldalú fejlesztése.

3. **Indoklás, alátámasztás:** A HACS területén szinte minden település közigazgatási területén található egy-egy zártkert (szőlőhegy). Ezek igen jelentős természeti, táji, társadalmi és gazdasági értéket képviselnek. Igaz ez annak ellenére is, hogy a szőlőhegyek válsága tapasztalható: sok a felhagyott birtok, az épületállomány jelentős részének állapota leromlott, az alapvető vonalas infrastruktúra több helyütt hiányos stb. A szőlőhegyek egy része azonban a Zalai borvidékhez tartozik, szőlő- és bortermelésük helyi és turisztikai szempontból jelentős. A zártkertek kiemelkedően jó turisztikai potenciállal bírnak (tájkép, népi építészeti emlékek, túraútvonalak, védett természeti értékek stb.), azonban idegenforgalmi infrastruktúrájuk általában szerény. Az elmúlt években azonban megvalósult néhány olyan, a szőlőhegyeket is érintő turisztikai fejlesztés (pld. kilátó építések, néhány borkóstoltató hely kialakítása), mely bebizonyította, hogy jelentős igény mutatkozik a bennük rejlő idegenforgalmi potenciál kiaknázására. Ehhez azonban mindenképpen szükség van itt működő turisztikai szolgáltató vállalkozásokra, melyeket jelen intézkedés nyújtotta támogatással kívánunk megerősíteni. Korábbi projektek („Közös kertünk Zala” – LEDAER Térségek közötti együttműködés) során végzett vizsgálatokból tudjuk, hogy a szőlőhegyek megőrzésének egyetlen lehetséges módja az, ha ezek gazdasági szerepkörüket részben vagy egészben vissza tudják nyerni. Az is tény, hogy a hagyományos szőlőhegyi gazdálkodás önmagában ehhez már nem elégséges, új lehetőségeket kell keresni. Ez az intézkedés a turizmus támogatásával új gazdasági funkcióval gazdagítja a zártkerteket, hozzájárulva a fenti cél eléréséhez.

SWOT kapcsolódás: E4, E5, E6, E9, E10, E12, E13, GY1, GY4, GY6, GY10, L1, L2, L3, L4, V1, V9, V10

4. **A támogatható tevékenység területek meghatározása:** Támogathatók a turistafogadás feltételeit biztosító, a ZSZ HACS területén található zártkertekben (szőlőhegyeken) megvalósuló fejlesztések, melyek konkrét célja bármilyen típusú turisztikai szálláshely, és/vagy bor- és gasztroturisztikai kóstoltatóhely kialakítása. Támogatható az ehhez szükséges meglévő épületek/építmények átalakítása, bővítése, illetve újak építése, a szolgáltatás nyújtásához szükséges eszközök beszerzése, kapcsolódó marketing, kommunikációs és vagyoni védelmi beruházások megvalósítása, kötelezően előírt nyilvánosság és műszaki ellenőrzés lebonyolítása.

5. **Kiegészítő jelleg, lehatárolás:** Az intézkedés a GINOP intézkedéseitől (GINOP 1.2.2-15 "Mikro-, kis- és középvállalkozások kapacitásbővítő beruházásainak támogatása") markánsan elkülönül azzal, hogy amíg a GINOP 1.2.2-15 a gazdasági szférán belül csak az ott meghatározott termelő ágazatok számára nyújt támogatást, addig jelen intézkedés e területeket nem támogatja és a szekunder szektorban (szolgáltatások) preferál fejlesztéseket.

Az intézkedés a VP 6.2. számú alintézkedésétől ("Nem mg-i tevékenységek elindítása") kedvezményezett körében eltér az intézkedés, mivel esetünkben sem mezőgazdasági mikrovállalkozások, sem pedig természetes személyek nem jogosultak támogatásra. A VP 6.4 intézkedésétől („Nem mezőgazdasági tevékenységek fejlesztése” a lehatárolás alapja szintén az, hogy jelen intézkedés nem támogat mezőgazdasági mikrovállalkozásokat.

A TOP 1.2.1-15 intézkedésétől a kedvezményezett kör tekintetében és részben a támogatás tárgyában is eltérés mutatkozik. A TOP említett kiírása nem teszi lehetővé vállalkozások támogatását – a

LEADER intézkedésnél azonban ők jelentik a célcsoportot, valamint kizárja a szálláshelyfejlesztéseket, ami esetünkben a zártkertek területén megengedett.

Más pályázati struktúráktól való lehatárolás érdekében a 6. pontban nevesített, pályázat benyújtására jogosultak csak abban az esetben részesülhetnek támogatásban, ha az alábbi feltételek egyike sem áll fenn esetükben:

- VP3-4.2.2-16 kódszámú, "Borászat termékfejlesztésének és erőforrás-hatékonyágának támogatása" című felhívás keretében rendelkezik már nyertes kérelemmel ugyanezen tevékenységre vonatkozóan.
- VP6-6.2.1-16 kódszámú, "Nem mezőgazdasági tevékenységek elindításának támogatása - Mezőgazdasági tevékenységek diverzifikációja, mikroállalkozás indítása" című felhívás keretében rendelkezik már nyertes kérelemmel ugyanezen tevékenységre vonatkozóan.
- VP6-6.4.1-16 kódszámú, "Nem mezőgazdasági tevékenységek beindítására és fejlesztésére irányuló beruházások támogatása" című felhívás keretében rendelkezik már nyertes kérelemmel ugyanezen tevékenységre vonatkozóan.

6. A jogosultak köre: A ZZSZ HACS területén székhellyel, telephellyel vagy fiókteleppel rendelkező, működő vagy újonnan alakult, korlátolt felelősségű társaság; betéti társaság; egyéni vállalkozó formában működő mikroállalkozások

7. A kiválasztási kritériumok, alapelvek:

Alapelvek:

1. A támogatható projekteknek a ZZSZ HACS tervezési területén található zártkertek turisztikai vendégfogadási feltételeinek fejlesztéséhez kell hozzájárulniuk.
2. Kizárólag szálláshelyek és/vagy bor- és gasztroturisztikai kóstoltatóhelyek kialakítására igényelhető támogatás.
3. A kiválasztási alapelveknek, a kötelezettségvállalásoknak és a kiválasztási szempontoknak való megfelelést „projekt terv”-ben kell bemutatni, mely a pályázathoz benyújtandó kötelező melléklet.
4. A támogatott pályázónak a fejlesztés megvalósítása után 30 napon belül, honlapon való megjelentetés céljából a ZZSZ HACS részére beszámolót kell benyújtania.

Jogosultsági kritériumok:

1. *Jogosultsági kritériumok: Jelen intézkedés kapcsán támogatásban részesülhetnek azon projektek, amelyek megfelelnek a vonatkozó jogszabályi előírásoknak, a felhívásban és mellékleteiben valamint az ÁUF-ben foglalt feltételeknek, továbbá az alábbi kritériumoknak:*
  - 1) *A támogatást igénylő átlátható szervezetnek minősül az államháztartásról szóló 2011. évi CXCV. törvény (a továbbiakban: Áht.) 1. § 4.pontja és és 50. § (1) bekezdés c) pontja szerint- mint nem hiánypótolható jogosultsági kritérium.*
  - 2) *A támogatást igénylő a területi lehatárolásnak megfelelő területen kíván fejleszteni - mint nem hiánypótolható jogosultsági kritérium - mint nem hiánypótolható jogosultsági kritérium.*
  - 3) *A ZZSZ HACS által szervezett konzultáción való igazolt részvétel - mint nem hiánypótolható jogosultsági kritérium.*
  - 4) *A támogatási kérelem elkészítése során benyújtásra kerültek a csatolandó mellékletek (a felhívás 6. pontja szerint) - mint hiánypótolható jogosultsági kritérium!*

Kötelezettségvállalások:

1. A pályázónak részt kell vennie a ZZSZ HACS által szervezett konzultáción. A részvételt a pályázó a ZZSZ HACS munkaszervezete által kiállított erről szóló dokumentum pályázathoz csatolásával igazolja.
2. A pályázónak vállalnia szükséges, hogy a megvalósítás helyszínén tájékoztató táblát helyez el, azon és minden, a működtetési időszakban általa készített marketing eszközön (ide nem értve a kötelező nyilvánosság biztosítását szolgáló eszközöket) a Mura Régió brand-et alkalmazza.

Kiválasztási kritériumok:

A pályázatok értékelése alkalmával vizsgált szempontok a következők:

- A fejlesztés megvalósításának helye a kedvezményezett járások besorolásáról szóló 290/2014. (XI.26) Kormányrendelet alapján
- A fejlesztés megvalósításának helye a kedvezményezett települések besorolásáról és a besorolás feltételrendszeréről szóló 105/2015. (VI.23.) Kormányrendelet alapján
- A projekt megvalósításának időtartama
- Foglalkoztatási hatás;
- Helyi turisztikai szervezetekben való részvétel (szervezeti vagy személyes vonatkozásban):
- A projektterv minősége,

8. Tervezett forrás:

- az adott beavatkozási területre/intézkedésre allokált forrás:-7.486.571 Ft.
- a támogatás aránya a 290/2014. (XI.26.) Kormányrendelet alapján kedvezményezett járásokban, vagy a 105/2015. (IV.23.) Kormányrendeletben kedvezményezett vagy átmenetileg kedvezményezett települések esetében 70%, minden más esetben 60%
(VP 6.4 alintézkedése alapján kerültek a támogatási intenzitások meghatározva úgy, hogy attól +10%-kal pozitív irányba eltértünk! Ennek indoka, hogy az intézkedés egy olyan térségben valósul meg, mely hátrányos helyzetű, mindjobban leszakadó, aprófalvas településszerkezetű és a Nyugat-dunántúli régió belül több szempontból a legkedvezőtlenebb gazdasági potenciállal rendelkező terület! E térségben az idegenforgalom jelenti az egyik kitörési pontot, mely többek között hatékonyan képes hozzájárulni a kistelepülések megmaradásához. A helyi gazdaság fejlesztése szempontjából az idegenforgalom fejlesztése kulcsfontosságú, s ezen belül is a helyi vállalkozásoké kiemelten az.)
- maximális támogatás összege: 5.000.000 Ft.
- minimális támogatás összege: 2.000.000 Ft
- a támogatás módja: hagyományos költségelszámolás.

9. A megvalósítás tervezett időintervalluma: 2018. I. félév – 2020. II. félév.

10. Kimeneti indikátorok:

Támogatott projektek száma: minimum 1 db, maximum 3 db.

Létrejövő turisztikai szolgáltatást nyújtó épületek/építmények száma minimum 2 db.

8. sz. intézkedés: Helyi fejlesztések támogatása (kódszám: 8.1.8)

Az intézkedés a HFS-be az IH által megjelentetett központi sablon alapján közzétett VP6-19.2.1-100-8.1.8-21 számú felhívás alapján került be. A központi kiírás ilyen formában való megjelentetése a gyorsabb ügyintézkedést van hivatva szolgálni.

1. Az intézkedés megnevezése: Helyi fejlesztések támogatása

2. Specifikus cél: Életminőség javítása a HACS településein az együttműködés erősítésével, közösségi célú fejlesztések által.

3. Indoklás, alátámasztás:

A vidéki térségekben az alapvető szolgáltatásokhoz, a közösségi élet feltételeihez való hozzáférés lényegesen elmarad a városias térségektől. A vidéken élők számára a vidéki települések élhetőbbé, vonzóvá tétele, az elérhető helyi szolgáltatások körének bővítése, színvonalának és hozzáférhetőségének javítása, a települési önkormányzatok és civil szervezetek segítése, a helyi együttműködések ösztönzése, valamint az azokban rejlő belső erőforrások kihasználása kiemelt cél, amelyek egyaránt elősegítik a gazdasági és közösségi területen a társadalmi aktivitás erősítését és fenntartását.

Főként a vidéki térségekre jellemző az alacsonyabb vállalkozói aktivitás, a tőkehiány, valamint az abból adódó elavult, hiányos eszköz- és infrastrukturális ellátottság. A nagyobb volumennel bíró vállalkozások támogatott fejlesztési lehetőségei szélesebbek a mikrovállalkozásokénál, azok létrehozására és támogatására kevesebb forrás jut. További fő cél a mikrovállalkozások fejlődésének, gazdaságban betöltött szerepének, piaci pozíciójának erősítése, a területi különbségek csökkentése, a térségi felzárkóztatás és a helyi gazdaság megerősítése, továbbá a munkahelyek megtartása és újak létrehozása.

A ZZSZ HACS tervezési területének több településén az utóbbi évtizedekben jelentős mértékben leromlott a településkép. Sok helyütt a munkaerőhiány miatt komoly problémát okoz a közterületek, kulturális- és sportlétesítmények környezetének a karbantartása. A települési intézmények közül ugyan számos az utóbbi időszakban megújult, de belső berendezésük modernizálása, eszközökkel való felszerelésük gyakorta elmaradt. A térségi együttműködések korábban bevált rendszerének tovább gondolásával jelentős pozitív irányú változást lehet elérni, pld. zöldterületek karbantartásához szükséges gépek beszerzésének, vagy a helyi közösségi célú épületek (intézmények) eszközfejlesztésével. Ez utóbbi képes érdemben hozzájárulni ahhoz, hogy ezen intézmények valójában be tudják tölteni funkciójukat, és meg tudjanak felelni a XXI. századi követelményeknek.

A települési szinten jelentkező infrastrukturális hátrányok ma is érzékelhetők. Sok esetben nem megoldott az elektromos energia, az ivóvíz ellátás, a túraútvonalak, tanösvények karbantartása. A külterületi ingatlanok esetében ez fokozottan igaz. A ZZSZ HACS olyan fejlesztéseket kíván támogatni, melyek alapvetően e hátrányokon képesek enyhíteni különféle gépek, eszközök beszerzésével.

SWOT kapcsolódás: E6, E10, E12, E15, E16, GY1, GY3, GY6, GY8, GY10, L5, L6, L7, V1, V10

4. A támogatható tevékenység területek meghatározása:

- Épület, építmény felújítása, bővítése, korszerűsítése (nem energiahatékonyság);
- Épület, építmény, technológiai rendszer felújítása, korszerűsítése (energiahatékonyság);
- Új épület, építmény építése;
- Új eszköz(ök), új gép(ek) beszerzése, új technológiai rendszer(ek) kialakítása;
- Megújuló energiaforrást hasznosító technológiák kialakítása;
- Rendezvényszervezés
- Tájékoztatás, nyilvánosság biztosítása;

Jelen intézkedés kapcsán a ZZSZ HACS a helyi adottságokhoz illeszkedő, együttműködésben megvalósuló közösségi célú új eszközök, új gépek beszerzését, új technológiai rendszerek kialakítását, továbbá rendezvények szervezését, valamint a tájékoztatást, nyilvánosság biztosítását preferálja.

Ezekon túlmenően önállóan nem támogatható tevékenységként az alábbiak részesülhetnek még támogatásban:

- Eszközök és gépek beépítéséhez kapcsolódó építési tevékenység;
- Projektarányos akadálymentesítés
- Kis léptékű infrastruktúra-fejlesztés
- Általános költségekhez kapcsolódó tevékenységek
- Immateriális javak beszerzése
- Marketing tevékenység
- Minőségbiztosítási rendszerhez való csatlakozás

5. Kiegészítő jelleg, lehatárolás: A VP 7.2 alintézkedése ("A kisméretű infrastruktúra valamennyi típusának létrehozása, fejlesztése vagy bővítése terén megvalósuló beruházások támogatása, beleértve a megújuló energiával és az energia-megtakarítással kapcsolatos beruházásokat is") által támogatott beruházások jelen intézkedés céljai között nem szerepelnek, ezért az elkülönítés a célrendszer alapján egyértelműen megtehető. Ugyanakkor a HACS által támogatható fejlesztések társadalmi és gazdasági hatásukban jól kiegészítik a VP 7.2 alintézkedését.

A VP 4.2. alintézkedése ("Mezőgazdasági termékek feldolgozására, értékesítésére és/vagy fejlesztésre irányuló beruházások támogatása") és jelen intézkedés jogosulti köre alapvetően eltér: előbbiben mezőgazdasági vállalkozások, mezőgazdasági termelők a kedvezményezettek, utóbbiban pedig a civil szervezetek és a települési önkormányzatok, mivel itt közösségi célú fejlesztések megvalósításáról és nem profitorientált fejlesztésekről van szó.

A VP6-7.2.1-7.4.1.2-16 kódszámú, "Külterületi helyi közutak fejlesztése, önkormányzati utak kezeléséhez, állapotjavításához, karbantartásához szükséges erő- és munkagépek beszerzése" című felhívás nem együttműködésben megvalósítandó projekteket támogat, abban civil szervezetek nem vehetnek részt.

A VP-6-7.4.1.1-16 - kódszámú, "Településképet meghatározó épületek külső rekonstrukciója, többfunkciós közösségi tér létrehozása, fejlesztése, energetikai korszerűsítés" című felhívásban szereplő tevékenység ugyan szerepel az önállóan támogatható tevékenységek között, de a preferált tevékenységek között nem!

A Magyar Falu Program hasonló célterületekre vonatkozó pályázataitól jelen intézkedés koncepciójában alapvetően eltér, ugyanis ez a térségi együttműködésben megvalósuló projektek megvalósítását preferálja. Ezen együttműködésekben pedig a köz- és a civil szféra együttes részvételére is van mód.

6. A jogosultak köre: A ZZSZ HACS tervezési területén működő egyéb alapítványok, és / egyéb egyesületek és/vagy helyi önkormányzatok és /vagy nemzetiségi egyesületek és / vagy nonprofit betéti társaságok és / vagy nonprofit korlátolt felelősségű társaságok és / vagy polgárőr egyesületek és / vagy sportegyesületek. A preferált jogosulti kört a fentiek alkotta olyan együttműködés jelenti, mely legalább 4 különböző települést érint a benne részt vevők székhelye alapján (ezért térségi együttműködésnek tekinthető).

7. A kiválasztási kritériumok, alapelvek:

Alapelvek:

1. A kiválasztási alapelveknek, a kötelezettségvállalásoknak és a kiválasztási szempontoknak való megfelelést „projekt terv”-ben kell bemutatni, mely a pályázathoz benyújtandó kötelező melléklet.
2. A támogatott pályázónak a fejlesztés megvalósítása után 30 napon belül, honlapon való megjelentetés céljából a ZZSZ HACS részére beszámolót kell benyújtania.

Jogosultsági kritériumok:

1. *Jogosultsági kritériumok:* Jelen intézkedés kapcsán támogatásban részesülhetnek azon projektek, amelyek megfelelnek a vonatkozó jogszabályi előírásoknak, a felhívásban és mellékleteiben valamint az ÁUF-ben foglalt feltételeknek, továbbá az alábbi kritériumoknak:

- 1) A támogatást igénylő átlátható szervezetnek minősül az államháztartásról szóló 2011. évi CXCV. törvény (a továbbiakban: Áht.) 1. § 4.pontja és és 50. § (1) bekezdés c) pontja szerint
- 2) A támogatást igénylő a területi lehatárolásnak megfelelő területen kíván fejleszteni - mint nem hiánypótolható jogosultsági kritérium.
- 3) A támogatást igénylő legkésőbb a felhívás megjelenését megelőző naptól székhellyel vagy telephellyel vagy fiókteleppel rendelkezik az illetékes HACS tervezési területéhez tartozó települések legalább egyikén.
- 4) Támogatási kérelmet nyújthat be az egyesülési jogról, a közhasznú jogállásról, valamint a civil szervezetek működéséről és támogatásáról szóló 2011. évi CLXXV. törvény 2. § 6. pont b) és c) alpontja szerinti azon egyesület vagy alapítvány, amelyet a bíróság legkésőbb a felhívás megjelenését megelőző napon nyilvántartásba vett.
- 5) Nem támogathatók azok a támogatást igénylők, akik támogatási kérelmük benyújtásakor nem rendelkeznek a projekt HFS-hez való illeszkedését deklaráló, ZZSZ HACS munkaszervezete által kiadott igazolással.

Kötelezettségvállalások:

1. A pályázónak a projektjéről konzultálnia szükséges a ZZSZ HACS munkaszervezetével a HFS-hez való illeszkedés megítélése tárgyában. Az erről szóló igazolást – konzultációs nyilatkozatot - a konzultáció igazolása érdekében a támogatási kérelemhez szükséges csatolni!

Kiválasztási kritériumok:

A pályázatok értékelése alkalmával vizsgált szempontok a következők:

- Projektterv minősége;
- A projekt megvalósításának helye a kedvezményezett járások besorolásáról szóló 290/2014. (XI.26) Kormányrendelet alapján
- A projekt megvalósításának helye a kedvezményezett települések besorolásáról és a besorolás feltételrendszeréről szóló 105/2015. (VI.23.) Kormányrendelet alapján
- A támogatást igénylő a támogatási kérelem benyújtását megelőző két évben részesült támogatásban a LEADER program keretében;
- A támogatást igénylő vagy képviselője, munkavállalója hozzájárulása a HACS munkájához;
- A támogatást igénylő vállalja, hogy a projektet a záró kifizetési igénylés benyújtásáig bemutatja, népszerűsíti (online vagy személyesen vagy helyi/térségi kiadványban),

8. Tervezett forrás:

- az adott beavatkozási területre/intézkedésre allokált forrás : 85.478.288 Ft
- a támogatás intenzitása települési önkormányzat és nonprofit szervezet esetén az összes elszámolható költség 95%-a.
- maximális támogatás összege: 20.000.000 Ft
- minimális támogatás összege: 4.000.000 Ft
- a támogatás módját: Hagyományos költségelszámolás

9. A megvalósítás tervezett időintervalluma: 2021. II. félév – 2023. I. félév.

10. Kimeneti indikátorok: Támogatott projektek száma minimum 4 db, maximum 21 db.

9. sz. intézkedés: Helyi fejlesztések támogatása (kódszám: 8.1.9)

Az intézkedés a HFS-be az IH által megjelentetett központi sablon alapján közzétett VP6-19.2.1-100-8.1.9-21 számú felhívás alapján került be. A központi kiírás ilyen formában való megjelentetése a gyorsabb ügyintézésért van hivatva szolgálni.

1. Az intézkedés megnevezése: Helyi fejlesztések támogatása

2. Specifikus cél: Helyi gazdaságfejlesztés a mikrovállalkozások kisléptékű fejlesztéseinek, munkahelyteremtő akcióinak támogatása révén; A térségi turizmus beruházás és marketing oldalú fejlesztése.

3. Indoklás, alátámasztás:

A vidéki térségekben az alapvető szolgáltatásokhoz, a közösségi élet feltételeihez való hozzáférés lényegesen elmarad a városias térségektől. A vidéken élők számára a vidéki települések élhetőbbé, vonzóvá tétele, az elérhető helyi szolgáltatások körének bővítése, színvonalának és hozzáférhetőségének javítása, a települési önkormányzatok és civil szervezetek segítése, a helyi együttműködések ösztönzése, valamint az azokban rejlő belső erőforrások kihasználása kiemelt cél, amelyek egyaránt elősegítik a gazdasági és közösségi területen a társadalmi aktivitás erősítését és fenntartását.

Főként a vidéki térségekre jellemző az alacsonyabb vállalkozói aktivitás, a tőkehiány, valamint az abból adódó elavult, hiányos eszköz- és infrastrukturális ellátottság. A nagyobb volumennel bíró vállalkozások támogatott fejlesztési lehetőségei szélesebbek a mikrovállalkozásokénál, azok létrehozására és támogatására kevesebb forrás jut. További fő cél a mikrovállalkozások fejlődésének, gazdaságban betöltött szerepének, piaci pozíciójának erősítése, a területi különbségek csökkentése, a térségi felzárkóztatás és a helyi gazdaság megerősítése, továbbá a munkahelyek megtartása és újak létrehozása.

A Zala Zöld Szíve HACS jelen intézkedés kapcsán a helyi termék előállítás, feldolgozás, valamint értékesítés, bemutatás, kóstoltatás támogatását preferálja az alábbi indokok miatt: Az elmúlt években, évtizedben térségünkben a helyi termékek tekintetében egyre nagyobb mértékű kereslet tapasztalható. Ennek hatására mind többen éreznek hajlandóságot a saját maguk gyártott, vagy készített, illetve megtermelt javak előállítására, értékesítésére. Mindez a több lábon állást, kiegészítő jövedelem realizálását is jelenti. A helyi termék előállítók egy része – pld szőlészek, borászok, egyéb gyümölcsstermesztők – függetlenül attól, hogy önállástásra vagy piacra termelnek, komoly mértékben hozzájárulnak a tájra jellemző területhasználat fenntartásához, ezen keresztül pedig a tradicionális tájkép megőrzéséhez. Hátrányos helyzetű térség lévén a helyi termék előállítás a szolgáltatáshiányon is képes bizonyos területeken enyhíteni.

SWOT kapcsolódás: E4, E6, E7, E9, E13, E17, GY1, GY2, GY3, GY6, GY7, GY8, GY13, L1, L3, L6, V1, V4

4. A támogatható tevékenység területek meghatározása:

- Épület, építmény felújítása, bővítése, korszerűsítése (nem energiahatékonyság);
- Épület, építmény, technológiai rendszer felújítása, korszerűsítése (energiahatékonyság);
- Új épület, építmény építése;
- Új eszköz(ök), új gép(ek) beszerzése, új technológiai rendszer(ek) kialakítása;
- Megújuló energiaforrást hasznosító technológiák kialakítása;
- Rendezvényszervezés
- Tájékoztatás, nyilvánosság biztosítása;

A fentiekben belül a preferált tevékenységi területek Zala Zöld Szíve HACS tervezési területén belül előállított, gyártott vagy megtermelt helyi termékek előállításához és / vagy feldolgozásához és / vagy értékesítéséhez, bemutatásához vagy kóstoltatásához kapcsolódó tevékenységek jelentik.

Ezekben túlmenően önállóan nem támogatható tevékenységként az alábbiak részesülhetnek még támogatásban:

- Eszközök és gépek beépítéséhez kapcsolódó építési tevékenység;
- Projektarányos akadálymentesítés
- Kis léptékű infrastruktúra-fejlesztés
- Általános költségekhez kapcsolódó tevékenységek
- -Immateriális javak beszerzése
- -Marketing tevékenység
- -Minőségbiztosítási rendszerhez való csatlakozás

5. Kiegészítő jelleg, lehatárolás: A VP 4.2 számú, "Borászat termékfejlesztésének és erőforrás-hatékonyságának támogatása" című műveletétől jelen intézkedés jelentősen eltér, ami a támogatásra jogosultak körében is jelentkezik. A preferált cél esetünkben a helyi termékkörhöz kötődő fejlesztés, ami szintén eltér a fenti kiírás célrendszerétől.

A VP2-4.1.3.3-16 kódszámú, "Gyógynövény termesztés", a VP2-6.1.1-16 kódszámú, "A fiatal mezőgazdasági termelők számára nyújtott induló támogatás", a VP3-4.2.2-16 kódszámú, "Borászat termékfejlesztésének és erőforrás-hatékonyságának támogatása", a VP6-6.2.1-16 kódszámú, "Nem mezőgazdasági tevékenységek elindításának támogatása - Mezőgazdasági tevékenységek diverzifikációja, mikrovállalkozás indítása", a VP6-6.4.1-16 kódszámú, "Nem mezőgazdasági tevékenységek beindítására és fejlesztésére irányuló beruházások támogatása" című felhívás keretében nyújtott támogatás egyik esetben sem a ZZSZ HACS területén helyi terméknek minősülő termék előállításához, feldolgozásához vagy értékesítéséhez kapcsolódik, szemben a jelen fejlesztésben preferált tevékenységekkel.

6. A jogosultak köre: Támogatásra az alábbi szervezetek, illetve személyek jogosultak:

- Betéti társaság (117),
- Családi mezőgazdasági társaság (csmt),
- Egyéni cég (228)
- Egyéni vállalkozó (231)
- Korlátolt felelősségű társaság (113)
- Östermelők családi gazdasága (öcszg)
- Szociális szövetkezet (121)
- Mezőgazdasági östermelő (most)

7. A kiválasztási kritériumok, alapelvek:

Alapelvek:

1. A kiválasztási alapelveknek, a kötelezettségvállalásoknak és a kiválasztási szempontoknak való megfelelést „projekt terv”-ben kell bemutatni, mely a pályázathoz benyújtandó kötelező melléklet.
2. A támogatott pályázónak a fejlesztés megvalósítása után 30 napon belül, honlapon való megjelentetés céljából a ZZSZ HACS részére beszámolót kell benyújtania.

Jogosultsági kritériumok:

Jogosultsági kritériumok: Jelen intézkedés kapcsán támogatásban részesülhetnek azon projektek, amelyek megfelelnek a vonatkozó jogszabályi előírásoknak, a felhívásban és mellékleteiben valamint az ÁUF-ben foglalt feltételeknek, továbbá az alábbi kritériumoknak:

- 1) A támogatást igénylő átlátható szervezetnek minősül az államháztartásról szóló 2011. évi CXCV. törvény (a továbbiakban: Áht.) 1. § 4.pontja és és 50. § (1) bekezdés c) pontja szerint.
- 2) A támogatást igénylő a területi lehatárolásnak megfelelő területen kíván fejleszteni - mint nem hiánypótolható jogosultsági kritérium.
- 3) Őstermelők családi gazdasága, vagy családi mezőgazdasági társaság, vagy korlátolt felelősségű társaság, vagy betéti társaság, vagy szociális szövetkezet, vagy egyéni cég, vagy egyéni vállalkozó támogatást igénylő esetén legkésőbb a felhívás megjelenését megelőző naptól székhellyel vagy telephellyel vagy fiókteleppel rendelkezik a ZZSZ HACS tervezési területéhez tartozó települések legalább egyikén.
- 4) Mezőgazdasági őstermelő támogatást igénylő legkésőbb a felhívás megjelenését megelőző naptól lakóhellyel és/vagy tartózkodási hellyel kell, hogy rendelkezzen a ZZSZ HACS illetékességi területéhez tartozó települések legalább egyikén.
- 5) Nem támogathatók azok a támogatást igénylők, akik támogatási kérelmük benyújtásakor nem rendelkeznek a projekt HFS-hez való illeszkedését deklaráló, ZZSZ HACS munkaszervezete által kiadott igazolással.

Kötelezettségvállalások:

A pályázónak a projektjéről konzultálnia szükséges a ZZSZ HACS munkaszervezetével a HFS-hez való illeszkedés megítélése tárgyában. Az erről szóló igazolást – konzultációs nyilatkozatot - a konzultáció igazolása érdekében a támogatási kérelemhez szükséges csatolni!

Kiválasztási kritériumok:

A pályázatok értékelése alkalmával vizsgált szempontok a következők:

- Projektterv minősége;
- A projekt megvalósításának helye a kedvezményezett járások besorolásáról szóló 290/2014. (XI.26) Kormányrendelet alapján
- A projekt megvalósításának helye a kedvezményezett települések besorolásáról és a besorolás feltételrendszeréről szóló 105/2015. (VI.23.) Kormányrendelet alapján
- A támogatást igénylő a támogatási kérelem benyújtását megelőző két évben részesült támogatásban a LEADER program keretében;
- A támogatást igénylő vagy képviselője, munkavállalója hozzájárulása a HACS munkájához;
- A támogatást igénylő vállalja, hogy a projektet a záró kifizetési igénylés benyújtásáig bemutatja, népszerűsíti (online vagy személyesen vagy helyi/térségi kiadványban),

8. Tervezett forrás:

- az adott beavatkozási területre/intézkedésre allokált forrás : 199.790.284 Ft
- a támogatás intenzitása mikrovállalkozás támogatás igénylő esetén, új munkahely létrehozása nélkül az összes elszámolható költség 60%-a, új munkahely létrehozással 75%-a.
- maximális támogatás összege: 10.253.682 Ft
- minimális támogatás összege: 3.000.000 Ft
- a támogatás módját: Hagyományos költségelszámolás

9. A megvalósítás tervezett időintervalluma: 2021. II. félév – 2023. II. félév.

10. Kimeneti indikátorok: Támogatott projektek száma minimum 19 db, maximum 66 db.

Más OP-kra alapozott intézkedések: - EFOP 1.7 / Térségi koordinációs hálózatba szervezett, többfunkciós közösségi szolgáltató terek működtetése

1. Az intézkedés megnevezése: Térségi koordinációs hálózatba szervezett többfunkciós közösségi szolgáltató terek működtetése.

2. Specifikus cél:

3. Indoklás, alátámasztás: A ZZSZ HACS tervezési területén a 2007-2013-as uniós tervezési időszakban számos többfunkciós közösségi szolgáltató tér került kialakításra. Ez a nagyfokú érdeklődés többek között annak volt köszönhető, hogy a kistélepülések döntő többségében a hátrányos helyzet a kultúra, a közművelődés területén is kitapintható volt. Az IKSZT program megmutatta, hogy a helyi közművelődés épített-, eszköz- és humán erőforrásainak fejlesztésével e negatív folyamatok mérsékelhetők, a helyi társadalom mozgósítható, a hátrányos helyzetű csoportok elérhetőek. Különösen nagy érték, hogy képzett és több évig ott dolgozó szakemberek kerültek be a rendszerbe. E folyamatosság biztosítása alapvető térségi érdek, mert ha ez nem valósul meg, akkor az IKSZT-k pozitív társadalmi hatása egyik pillanatról a másikra szertefoszlik. Ez pedig reális veszély, mivel a működtető önkormányzatoknak és különösen a civil szervezeteknek nincs forrásuk a rendszer finanszírozására. Az egyes többfunkciós közösségi szolgáltató terek önálló szakmai programok alapján működtek, közöttük területi szinten nem volt koordináció. A programok térségi szintű összehangolása a költséghatékonyabb működtetés, illetve a térségi hatókör növelése szempontjából bír nagy jelentőséggel.

4. A támogatható tevékenység területek meghatározása: Támogathatók a ZZSZ HACS tervezési területén működő többfunkciós közösségi terek térségi koordinációját, az egyes többfunkciós közösségi terek folyamatos működtetését szolgáló humán erőforrásbeli és kiegészítő jellegű, kisléptékű informatikai fejlesztések. Támogathatók továbbá a működéshez kapcsolódó programok, rendezvények költségei.

Más OP-kra alapozott intézkedések: - TOP-1.2.1-15 Társadalmi és környezeti szempontból fenntartható turizmusfejlesztés / Attrakció alapú térségi turizmusfejlesztés

1. Az intézkedés megnevezése: Társadalmi és környezeti szempontból fenntartható turizmusfejlesztés (TOP-1.2.1-15) / Attrakció alapú térségi turizmusfejlesztés

2. Specifikus cél: A térségi turizmus beruházás és marketing oldalú fejlesztése.

3. Indoklás, alátámasztás: A helyi idegenforgalmi - eddig jórészt kiaknázatlan - turisztikai potenciálra épülő fejlesztéseknek olyannak kell lenniük, melyek révén önmagukban is vonzó, egyedi, a térség sajátos arculatát megadó attrakciók születnek. Ezek azonban a szűkös LEADER forrásokból nem megvalósíthatók, ugyanakkor a TOP-1.2.1-15. kiírása a fenti célt szolgáló beruházásokhoz megfelelő forrást jelenthet. A térségen - az áthaladó autópályák és autóutak révén - kb. 1,5 millió átutazó halad keresztül a nyári hónapokban. E hatalmas, fizetőképes, és mindenfajta marketing nélkül is még potenciálisan évekig (évtizedekig) konstans tömeg csak magas minőséget képviselő attrakciók révén szólítható meg. Az idegenforgalomnak a helyi településstruktúra megmaradása, a gazdaság és a társadalom fejlődése szempontjából - a korábban bemutatottak szerint - stratégiai jelentősége van.

8.2 Együttműködések

Nyugat-dunántúli HACS Akadémia

1. Az együttműködések tervezett tématerületei: A Nyugat-dunántúli régióban működő LEADER HACS-ok együttműködésének elmélyítése, az e területen dolgozók kompetenciáinak fejlesztése a HFS-ek hatékonyabb végrehajtása érdekében.

2. Specifikus cél:

3. Indoklás, alátámasztás: A 2007-2013-as uniós tervezési időszakban a Nyugat-dunántúli régióban működő LEADER HACS-ok között szoros és példaértékű együttműködés jött létre. Együttes összefogással képesek voltunk egységesen megjeleníteni különféle rendezvényeken, össze tudtuk hangolni céljainkat és javaslatainkat, elkezdtek megismerni egymás értékeit, jó gyakorlatait. A hazai LEADER régiók közül a miénk volt az egyedüli, mely tanulmányutat szervezett a helyi HACS-ok, az IH és az MVH munkatársai részére a külföldi jó példák megismerésére. A HACS Akadémia részint e tudástranszfernek a folytatását foglalja magába - tanulmányutak, műhelyprogramok szervezésével -, részint pedig teret ad olyan képzéseknek, ismeretszerző kurzusoknak, melyek hozzájárulnak az eredményesebb munkavégzéshez.

Innováció a turizmusfejlesztésben

1. Az együttműködések tervezett tématerületei: A turizmusgazdaságot érintő olyan innovatív jellegű fejlesztések megvalósítása, melyek hozzájárulnak a térség egyedi arculatának kialakításához, növelik a vendégforgalmat.

2. Specifikus cél: A térségi turizmus beruházás és marketing oldalú fejlesztése.

3. Indoklás, alátámasztás: A ZZSZ HACS településeinek megmaradása, a helyi gazdaság fejlesztése szempontjából a turizmusnak igen komoly szerepe lehet. Erős helyi turizmusgazdaság létrehozása érdekében önmagában nem elégségesek az egyébként nagyon kedvező adottságok, ezeket vonzó turisztikai terméké is kell formálni. Ennek érdekében olyan helyi erőforrásokra alapozott fejlesztésekre van szükség, melyek egyedi arculatot és ismertséget adnak a térségnek. Vannak olyan témakörök, melyek révén a fent megfogalmazott cél nemzetközi vagy térségek közötti együttműködések révén elérhető.

Mura Régió brand

1. Az együttműködések tervezett tématerületei: A ZZSZ HACS térségének arculat- és imázs fejlesztése a Mura Régió brand által.

2. Specifikus cél: A térségi turizmus beruházás és marketing oldalú fejlesztése.

3. Indoklás, alátámasztás: A ZZSZ HACS településeinek megmaradása, a helyi gazdaság fejlesztése szempontjából a turizmusnak igen komoly szerepe lehet. Az idegenforgalomban eddig megvalósított fejlesztések hasznosulása, ezen gazdasági ág megerősítése szempontjából nagyon fontos, hogy térségünk beazonosítható legyen. E célt szolgálta a horvátországi Muraköz megyével közösen kialakított Mura Régió brand, melynek a megalapozása történt meg az utóbbi években. A brand tovább építésével, kiszélesítésével és dinamikusabbá tételével még komoly eredmények érhetők el a helyi idegenforgalom fejlesztésében, a határon túli kapcsolatok elmélyítésében.

8.3 A stratégia megvalósításának szervezeti és eljárási keretei

1. A HACS és munkaszervezetének jogi formája, a megalakulás dátuma, fő tevékenységi körök.

A ZZSZ HACS jogi személyiséggel rendelkező civil szervezete a Zala Zöld Szíve Vidékfejlesztési Egyesület, melynek keretein belül működik az egyesület munkaszervezete. Ez utóbbi nem önálló jogi személy. Maga az egyesület 2008-ban került jogerősen bejegyzésre a Zala Megyei Bíróság által.

Az Egyesület Alapszabályban foglalt célja: "(...) a működési területén élő lakosság életminőségének javítása, a vidékfejlesztés- és területfejlesztés társadalmi-gazdasági szerepének erősítése." E cél érdekében kerültek megfogalmazásra az egyesület által ellátott tevékenységek, melyek a természetvédelem, állatvédelem, környezetvédelem és turizmus területétől kezdve, a területfejlesztésen és területrendezésen át egészen a nemzetközi kapcsolatok építéséig széles tevékenységi spektrumot érintenek. A fentiek értelemszerűen kiegészülnek a vonatkozó EU rendeletekből adódó, a LEADER programot érintő feladatokkal, tevékenységekkel (lásd: Alapszabály 2.§ (1) és (2) bekezdését). Az egyesület főtevékenysége a TEÁOR '08 alapján, 9499 - "Máshová nem sorolt egyéb közösségi társadalmi tevékenység".

2. A HACS összetétele (elnökség, tagság, munkacsoportok taglistája név/szervezet, a HACS-ban betöltött pozíció és a szakterület megnevezésével).

Az egyesület legfőbb döntéshozó szerve - a civil törvényben foglalt értelemben - a közgyűlés, mely esetünkben a tagok összessége. A hatályos alapszabály elfogadásakor 98 tagja volt az egyesületnek. Ez a dokumentum pontosan meghatározza a közgyűlés hatásköreit, köztük azokat is amelyeket kizárólagosan gyakorol. A közgyűlésben a civil, a vállalkozói és az önkormányzati szféra képviselői egyaránt képviseltetik magukat. A jelenleg hatályban lévő Alapszabály ugyan bizonyos feltételekhez köti az új tag felvételét, de ezek adminisztratív jellegű kötelmek (pld. 50%+1 ajánlás), amiket eddig mindenkinek sikerült teljesítenie. Ennek gyakorlati bizonyítéka, hogy az egyesület tagsága a 2009-2010. közötti időszak után folyamatosan nőtt. Mindezek ellenére a közgyűlés új Alapszabály megalkotásán dolgozik, melyben a teljesen akadálymentes tagfelvétel érdekében ezek az adminisztratív feltételek is lebontásra kerülnek.

A szó valódi értelmében vett döntéshozó testület az Elnökség, melynek státuszát szintén az alapszabály határozza meg pontosan. Az Elnökség 7 tagú, tagjai a következők:

Elnök: Pál Zoltán - önkormányzati szférát képviseli

Alelnök: Iványi László - vállalkozói szférát képviseli

Elnökségi tagok:

Kondákor József: - önkormányzati szférát képviseli

Nyakas István: - önkormányzati szférát képviseli

Preksen László: - vállalkozói szférát képviseli

Németh Géza: - vállalkozói szférát képviseli

Farkas Szilárd - civil szférát képviseli

(E döntéshozó testületben a civil szféra aránya 14,29%, a vállalkozói szféráé 42,86%, míg az önkormányzati szféráé szintén 42,86%. Mindez megfelel az 1303/2013/EU rendelet 32. cikk (2) bekezdés b.) pontjában foglaltaknak!) A 2007-2013-as uniós tervezési időszakban a LEADER pályázatok döntéshozatalát az elnökségre épített Helyi Bíráló Bizottság (HBB) látta el. E testület az IH által meghatározottak szerint ki lett bővítve újabb civil és vállalkozói tagokkal (póttagok). Ezen személyeknek a megbízatása és jogköre – a vonatkozó eljárásrendek alapján- azonban csak adott LEADER pályázati körre, adott időszakra szólt, mint ahogy a teljes HBB-é is. A jelenleg hatályos Alapszabály azért nem tartalmazhatja a HBB-t, mint az egyesület egyik szervét, mert az még 2008-ban olyan IH minta alapján készült, melyben az nem szerepelt, s később is csak, mint ad hoc szervezeti egységként való létrehozása volt az elvárás. Létrehozásáról éppen ezért minden esetben a legfőbb döntéshozó szerv, a közgyűlés döntött. Jelenleg nincsenek ismereteink arra vonatkozóan, hogy a 2013-2020-as időszakban milyen szervezeti elvárásokat fogalmaz meg a döntéshozattal kapcsolatban az IH. Bármilyen lesz is a döntés, a ZZSZ HACS a döntéshozatali eljárásban résztvevők körét a civil és a vállalkozói szférából igyekszik növelni, éppen úgy, ahogy ezt korábban, a póttagok körében tette. Az

önkormányzati tagok közül pedig olyan személyeket igyekszünk bevonni, akik a hátrányos helyzetű csoportokkal napi kapcsolatban állnak, vannak ezirányú gyakorlati tapasztalataik, illetve az ő felzárkóztatásukat célzó programokat valósítottak meg. Tesszük ezt azért, mert térségünkben a lakosság e körének gyakorlatilag nincsenek érdekképviselői és külön civil szervezetei, így a hozzájuk legközelebb álló, legitim szervezetnek az önkormányzatok tekinthetők.

A helyzetfeltárásban több alkalommal említettük, hogy a drasztikus népességcsökkenés miatt kiürültek és elöregedtek a térség falvai. Ennek van egy olyan társadalmi hatása is, hogy helyben nagyon kevés ambiciózus, vállalkozó szemléletű ember maradt, emiatt több településen például egyáltalán nem működik civil szervezet vagy vállalkozás. Az a maroknyi ember, aki a maga településéért tenni próbál, sok esetben vállalkozó, civil szervezeti vezető. Az esetek többségében az ő körükből kerülnek ki az önkormányzati képviselő-testületi tagok és polgármesterek is. Ez az „összefonódás” a fenti okok miatt kivédhetetlen, s kizárása nem is célszerű, hiszen általa a legértékesebb térségi szereplőket helyeznénk partvonalon kívülre. A ZZSZ HACS döntéshozó testületében több ilyen személy is tevékenykedik, mégpedig úgy, hogy őket a hatályos jogszabályoknak megfelelő módon a legitim közgyűlés választotta meg. Fontos megjegyeznünk azonban, hogy e személyek vállalkozóként vagy civil szervezeti vezetőként tagjai az egyesületnek, így pedig az Alapszabály szerint választók és választhatók is – választhatóságuk korlátozása éppen ezért jogszabályellenes és Alapszabály ellenes volna!

Az egyesület Felügyelő Bizottsága 3 tagú, tagjai: Dr. Nagy Árpádné elnök, Kovács Ferenc FB tag, Czupi József FB tag.

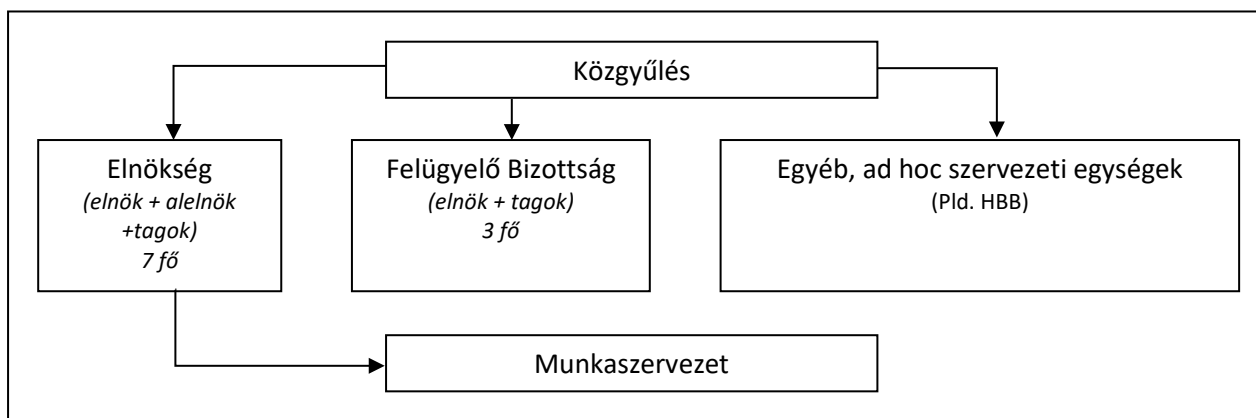
A Zala Zöld Szíve Vidékfejlesztési Egyesület szervei között találjuk a munkaszervezetet is, mely 2 tagú: vezetője Török Henrich, az itt dolgozó munkatárs Szücs István. Előbbi középiskolai földrajz szakos tanár terület és településfejlesztés szakiránnyal, illetve igazgatásszervező, míg utóbbi természetvédelmi mérnök. Mindkettőjüknek több éves közigazgatási, illetve projektmenedzsment tapasztalata van.

Az egyesület taglistáját az Alapszabály külön dokumentumként tartalmazza, melyet az illetékes bíróság az új Ptk. alapján bizalmasan kezel! "A civil szervezetek bírósági nyilvántartásáról és az ezzel összefüggő eljárási szabályokról" szóló 2011. évi CLXXXI. törvény (Cnytv.) 86. § (4) bekezdése alapján az egyesület szerve ülésének jelenléti íve, valamint az egyesület tagjairól készült nyilvántartás nem nyilvános, ezért azt a HFS értelemszerűen nem tartalmazhatja!

Más hivatalos szerve az egyesületnek nincs. Léteznek azonban egyéb, eseti jellegű munkacsoportok, melyek tagjai az egyesület tagsága köréből kerülnek ki. Ilyen például a Tervezői Csoport, melynek személyi összetételét a HFS 2. pontjában már bemutattuk.

3. A HACS tervezett szervezeti felépítésének bemutatása (szerkezeti ábra segíti a megértést).

A ZZSZ HACS szervezeti felépítése a 2007-2013-as időszakhoz képest nem változik az elképzelések szerint, mivel az a gyakorlatban bevált, az ügyek intézése gördülékenyen folyt. Mindezek alapján a 2014-2020-as uniós tervezési ciklusban is a Közgyűlésből, Elnökből, Alelnökből, Elnökségből, Felügyelő Bizottságból és Munkaszervezetből álló struktúrában gondolkodunk. Az egyes egyesületi szervek közötti hatáskör és feladatlehatárolást az Alapszabály pontosan tartalmazza.

4. Az egyes szervezeti egységek, funkciók szerepének és felelősségi körének bemutatása az útmutató 10. mellékletében felsorolt feladatokat figyelembe véve.

Az 1303/2013/EU rendelet 34. cikkében meghatározott feladatok tekintetében a feladatellátás az alábbiak rend szerint történik: (A ZZSZ HACS esetében a döntéshozó testület a pályázatok kapcsán a Helyi Bíráló Bizottság (HBB), mely a korábbi gyakorlatnak megfelelően az Elnökségre és a civil, illetve a vállalkozói szférából választott plusz tagokra épül! A HBB az egyesület ad hoc szerve!)

1. A helyi szereplők fejlesztési és végrehajtási kapacitásainak kiépítése, beleértve a projektirányítási képességeik fejlesztését is, - E területen elsősorban a Munkaszervezet tevékenykedik.
2. A pályázatok kiválasztása során összhang biztosítása a közösségvezérelt helyi fejlesztési stratégiával, e műveleteknek az adott stratégiai és célkitűzések és célértékek eléréséhez való hozzájárulásuk révén. A HBB kizárólagos feladatkörébe tartozik az ezzel kapcsolatos döntéshozatal. A döntések megalapozottságához szükséges előkészítő és háttérmunkát a Munkaszervezet végzi, de e szervezeti egység nem rendelkezik a döntésre vonatkozóan semmiféle jogositvánnyal.
3. A hátrányos megkülönböztetéstől mentes és átlátható kiválasztási eljárás és objektív kritériumok kidolgozása a pályázatok kiválasztásához, amelyek elkerülik az összeférhetetlenséget, a holtteher vagy helyettesítő hatást, ugyanakkor biztosítják, hogy a kiválasztási döntések során a szavazatok legalább 50%-át állami vagy önkormányzati költségvetési gazdálkodó szervnek nem minősülő partnerek adják. Írásos kiválasztási eljárás nem folytatható. - Elsősorban Kizárólag az Elnökség a HBB hatáskörébe tartozik e feladat. , mely munkájában azonban a Munkaszervezet is segíti.
4. A pályázatok kiválasztása során a kiválasztási kritériumok összeállítása és súlyozása által összhang biztosítása a közösségvezérelt fejlesztési stratégiával, valamint a támogatás szükségességének (a pályázó ennek hiányában nem lenne képes megvalósítani a projektet) mérlegelése, pályázati felhívások vagy folyamatban lévő projektbenyújtási eljárás előkészítése és közzététele, beleértve a kiválasztási kritériumok meghatározását és súlyozását – megfelelő időtartam biztosításával. - Az HBB feladatkörébe tartozik, az erre vonatkozó döntéseket kizárólag e szervezeti egység hozza. 7
5. támogatási kérelmek befogadása és értékelése, - A befogadás formai és adminisztratív teendőit a Munkaszervezet végzi, míg az eljárásjogi befogadást és az értékelést az Elnökség.
6. A pályázatok kiválasztása és a támogatás összegének rögzítése, továbbá a jóváhagyás előtt a javaslatok benyújtása a KÜ-hez a támogathatóság végső ellenőrzése céljából, - A pályázatok kiválasztásának jogát a HBB kizárólagos jellel gyakorolja. E szervezet dönt a támogatási összegek pályázatokhoz való hozzárendeléséről is. A Munkaszervezet feladata csupán a döntéselőkészítésre terjed ki, háttérdokumentumok, formanyomtatványok, adatszolgáltatások stb. elkészítése, megküldése vonatkozásában.
7. A közösségvezérelt HFS és a támogatott műveletek végrehajtásának monitoringja, és az adott stratégiához kapcsolódó egyedi értékelési tevékenységek – független szereplő általi – végrehajtása. A monitoring feladatokat a Munkaszervezet végzi.

5. A pályázatok kiválasztásával és a HACS működésével kapcsolatos döntéshozatali folyamatok bemutatása a KSK rendelet 34. cikk (3) b) pontjának teljesítésével (a folyamatábra segíti a megértést). **Figyelem: Az 5. pontot a végleges HFS benyújtásához szükséges kidolgozni.**

Az 1303/2013/EU rendelet 34. cikk (3) bekezdés b.) pontja megköveteli a hátrányos megkülönböztetéstől mentes és átlátható kiválasztási rendszer, valamint objektív kiválasztási kritériumok alkalmazását. Ez részint az Elnökségnek az 1303/2013/EU rendelet 32. cikk (2) bekezdés b.) pontjában foglalt, szférák közötti - korábban már bemutatott - arányok betartásával biztosítjuk. Az Elnökségben

képviseltetve vannak a helyi nemzeti kisebbségek, a nők és a hátrányos helyzetű kistelepülések is képviselőik által, akik így a garanciái a diszkrimináció mentes döntéshozatalnak.

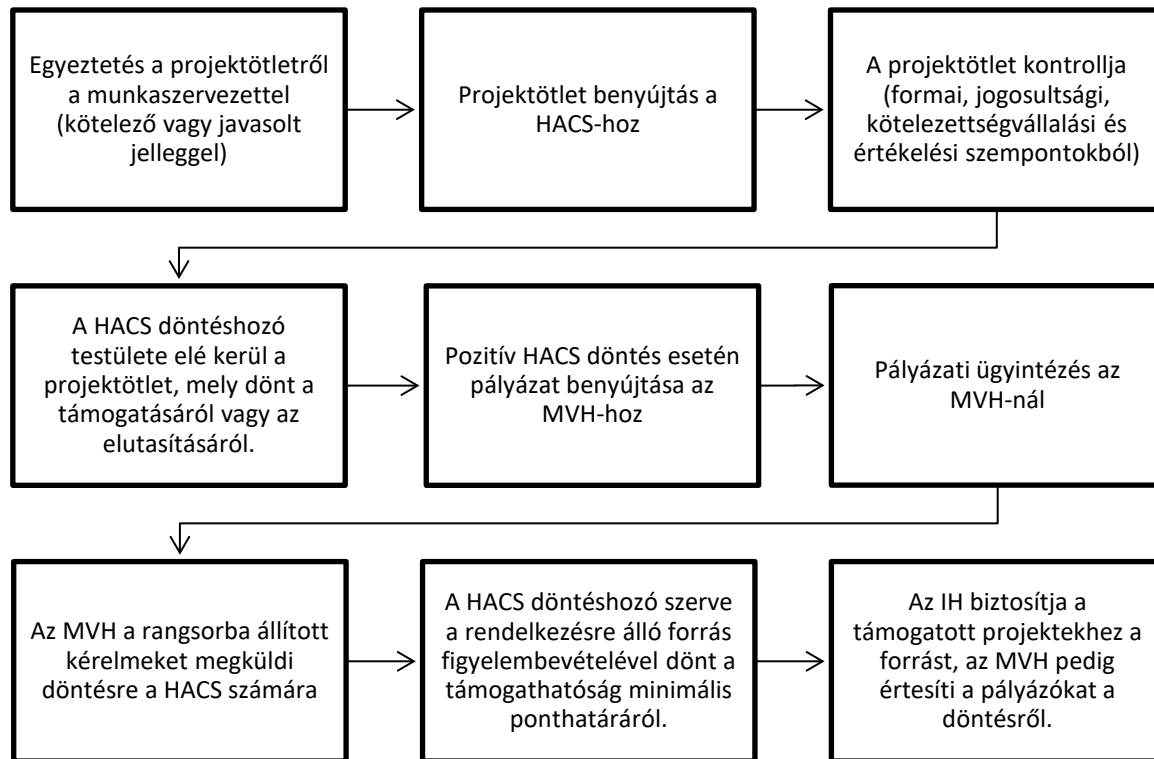
A HFS tervezési útmutató ajánlásai között szerepel, hogy - bár jogszabályi kötelezettség ezt nem írja elő - mégis célszerű törekedni arra, hogy a közszférában dolgozó szereplő ne képviselhesen vállalkozást vagy civil szervezetet. Ez az elv az aprófalvas térségekben megvalósíthatatlan, mivel a szellemi értelemben is kiürülő falvakban a megmaradt néhány innovatív, vállalkozó szellemű ember viszi a hátán a közösségeket, ő a motorja a helyi civil életnek, gyakran az egyetlen vállalkozás működtetője, s előbb-utóbb biztosan belekényszerül a helyi közügyek intézésébe is, még ha erre nem is nagyon volt affinitása korábban. A tapasztalat azt mondhatja velünk, hogy az egyes települések fejlődési dinamikája és vezetőinek karaktere között nagyon szoros összefüggés mutatkozik. A HFS megvalósítása érdekében pedig éppen az innovatív, tetterre kész, vállalkozó szemléletű - így is nagyon kevés - helyi szereplőre van szükség, ezért a fenti elv alkalmazása a gyakorlatban nagyon komoly hátrányokkal járna!

A fejlesztési források igénybevételének részletes szabályait tartalmazó pályázati felhívások tartalmazzák a projektek kiválasztását meghatározó pontozási kritériumokat. Ezekben az EU és a hazai fejlesztési dokumentumokban meghatározott elvekhez való illeszkedésen túl található néhány specifikus feltétel is, mely azonban minden potenciális pályázó által előre ismert, nem egy-egy szűk érdekcsoport érdekeit szolgálja, hanem térségi érdekek megvalósulásához szükséges. Ezek a pontozási szempontok lehetőség szerint objektív módon meghatározottak, melyek biztosítják a részrehajlás mentes döntés megvalósítását.

A korábbi gyakorlatnak megfelelően kívánjuk az összeférhetetlenséget kezelni. Amikor ugyanis összeférhetetlenség esete állt fenn a döntéshozatal során eljáró tagok valamelyikével szemben, úgy azt az Alapszabály és a vonatkozó eljárásrendek alapján az érintett köteles volt jelezni, így helyére másik tag lépett a póttagok közül. Ekkor a 10 tagú Helyi Bíráló Bizottság (HBB) látta el a döntéshozó, projekt kiválasztó feladatot, mely az Elnökségből és 3 fő póttagból állt. A tagok kiválasztása az esélyegyenlőség jegyében területi szempontok alapján történt (a HACs területét mikrotérségekre osztottuk, ahonnan azonos számban képviseltették magukat a tagok), így elkerülhető volt, hogy egyes térségek a maguk számára kedvezőbb döntéseket csikarjanak ki másokkal szemben. A HBB döntéseit a nyilvánosság biztosítása érdekében a vonatkozó adatvédelmi szempontok figyelembevételével az egyesület honlapján közzétettük. A bíráló bizottsági ülések helyszíne és időpontja minden esetben előzetesen meghirdetésre került.

A pályázatok életútját, illetve a döntéshozatali eljárást az alábbi ábra szemlélteti, mely az utolsó LEADER támogatási kör (LEADER TK3) eljárási rendjét követi. Mivel nincs még IH döntés a pontos eljárásról, így ez csupán egy vélelmezhető lehetőség!

6. A helyi fejlesztési stratégia megvalósítását szolgáló humán erőforrás (képzettség, tapasztalat, készségek) bemutatása az elvégzendő feladatok tükrében.

Az egyesület főállású munkatársainak száma 3 fő. Az Elnök - Pál Zoltán - főállásban látja el feladatkerét. Végzettségét tekintve ő humánszervező, több éves projektmenedzsment tapasztalattal, s számos nemzetközi kapcsolattal. A Munkaszervezet 2 tagú. A vezető Török Henrich, aki földrajz szakos középiskolai tanár, terület és településfejlesztési szakiránnyal, illetve igazgatásszervezői végzettséggel. Több éven keresztül jegyzői feladatokat látott el, így tapasztalatokkal és ismeretekkel rendelkezik az önkormányzati igazgatás területén is. A projektmenedzsment és a pályázatírás terén szintén nagy gyakorlattal bír, akár csak a munkaszervezet másik dolgozója, Szücs István is. Ő természetvédelmi mérnök, aki korábbi munkahelyén az építésügyi igazgatásban szerzett hasznos tapasztalatokat. Mindhárman tagjai civil szervezeteknek is, így a civil szféra területéről is hasznos ismereteik vannak. Pál Zoltán Elnök egyben vállalkozó is, így az ilyen fajta szemlélet sem hiányzik az egyesület vezetéséből.

Az operatív munkát végző Elnökség többi tagja között is nagyon sok igazán értékes személyiséget találunk az ellátandó feladatok vonatkozásában. A projektmegvalósítás terén valamennyiük komoly tapasztalattal bír, és jártasak a hivatali eljárásokban is. Igazán fontos és a végrehajtás szempontjából nagyon lényeges képességük az együttműködés készsége, mely a múltban kiválóan működött, s reméljük így lesz ez a 2014-2020-as tervezési időszakban is.

7. A működés fizikai feltételeinek bemutatása.

Az egyesület a feladatainak ellátása érdekében nem csupán a szükséges humán erőforrással bír, hanem az eredményes munkához szükséges fizikai feltételek is adottak. Bérleményként birtokunkban van Kerkaszentkirályon egy munkaszervezeti iroda (Kerkaszentkirály, Petőfi Sándor utca 1.), mely az előző

időszakban előírt feladatok ellátása érdekében az akkori elvárásoknak megfelelően fel van szerelve. Rendelkezünk asztali számítógépekkel, laptopokkal, nagyteljesítményű fénymásolóval, projektorral, fax készülékkel, telefonnal, irodabútorokkal és még több kisebb irodai eszközzel, kiegészítővel.

8. A működésre tervezett költségvetés szöveges alátámasztása. Figyelem: A 8.) pontot a végleges HFS benyújtásához szükséges kidolgozni.

Az előzetes elképzelések szerint rendelkezésünkre bocsátott 76,5 millió Ft működési forrás arra elégséges csupán, hogy az egyesület három foglalkoztatottját meg tudjuk őrizni, ami stratégiai érdek, hiszen ennél kisebb szervezettel nem lehet érdemi munkát végezni a terület- és vidékfejlesztés területén. Nem csak munkajogi értelemben teremtene kényes helyzetet, de a tekintetben is, hogy ez a terület tipikusan többszereplős, együttműködésen alapuló, ami értelemszerűen nem működhet egy néhány fős szervezetben.

A központi működési források mellett éppen ezért mindent elkövetünk annak érdekében, hogy további bevételeket realizáljunk. Tesszük ezt azért, mert 2020 után sem áll meg az élet a területfejlesztésben, s elvben ekkor még biztosan lesznek feladatai a HACS-oknak, amit munkaszervezetek nélkül nem igen tudnak majd ellátni. Másrészt elő kell teremtenünk a béren kívüli, az irodafenntartást szolgáló költségek fedezetét.

8.4. Kommunikációs terv

A Zala Zöld Szíve Vidékfejlesztési Egyesület a Helyi Fejlesztési Stratégia sikeres megvalósítása érdekében kiemelt feladatként kezeli a kommunikációt és a nyilvánosság biztosítását. Magának a stratégiának az elkészítésekor is igyekeztünk e céloknak megfelelni, s nem lesz ez másként a megvalósítás során sem. Tesszük ezt azért, mert a stratégia céljainak megfelelő, magas színvonalú projekteket csak úgy várhatunk el leendő ügyfeleinktől, ha ők valamennyi, ezek elkészítéséhez szükséges releváns ismeret birtokában vannak. Azonban nem csak ezek köre és mélysége fontos, de időzítése is – azaz, a pályázatokkal kapcsolatos információkat időben kell a célcsoporthoz eljuttatni, hogy ők sikeresen fel tudjanak készülni a projektek összeállítására.

A kommunikációs stratégia célcsoportja az egyesület tagságát jelentő három szféra összessége, vagyis a helyi társadalom egésze. Nem is lehet más, hiszen a HFS célkeresztjében – közvetlenül vagy közvetetten - a teljes helyi társadalmat érintő fejlesztések állnak. Mivel ez jellemzőiben, értékrendjében erősen tagolt, így a kommunikációs stratégiának is illeszkedni kell e sajátosságokhoz. Ez az oka annak, hogy a nyilvánosság biztosítása érdekében többféle kommunikációs eszközt alkalmazunk. Ezek a következők:

1. fórumok
2. sajtómegjelenések
3. honlap
4. facebook
5. email-es kapcsolattartás
6. személyes kapcsolattartás
7. felhívások (plakátok)

A tapasztalatok azt mutatják, hogy a hagyományos módszerek, pld. a fórumok, a nyomtatott megjelenések által elsősorban az idősebb generációk érhetőek el. Az ő megszólításuk érdekében a HFS-hez való projektötlet gyűjtés céljából, illetve a HFS koncepciójának összeállítása után, annak társadalmi fogadtatása érdekében fórumokat szerveztünk. Ezekon mindhárom szféra képviselői jelen voltak. A fórumok a nagyszámú érdeklődő miatt elsősorban frontális módszerrel kerültek lebonyolításra, bár kérdésekre mindig volt lehetőség, mellyel minden alkalommal éltek is a jelenlévők. A HFS tervezett intézkedéseiről a

Zalai Hírlapban és a Dél-Zala Murahíd térségi havilapban egy-egy cikket is megjelentettünk az információk minél szélesebb körű nyilvánosság biztosítása érdekében. Ezt a módszert a jövőben is alkalmazni kívánjuk.

A fiatalokat az interneten keresztül igyekszünk elérni: részint az egyesület honlapján közölt információk által, részint pedig a facebook segítségével. Ezekon a médiumokon keresztül is folyamatosan közvetítettük a HFS munkafolyamatának minden lépését, melyekkel kapcsolatban email-es kapcsolattartás segítségével az érdeklődők ki is fejthették véleményüket. A fentiekén kívül az egyesület valamennyi tagja emailben minden a HFS-hez kapcsolódó eseményről, hírről értesült. A HFS megvalósítása során ez a kommunikációs technika tovább él, ezt széles körben igyekszünk alkalmazni.

Kiemelt jelentőséget tulajdonítunk a személyes kapcsolattartásnak, mely a leghatékonyabb, bár a legtöbb energiát felemészítő kommunikációs eszköz is egyben. Ez részint a munkaszervezeti iroda folyamatos működtetésével, telefonos kommunikációval, illetve személyes találkozókkal biztosított.

Fontos kiemelnünk, hogy az Alapszabály rendelkezései szerint az irodában mindenki betekinthez az egyesület dokumentumaiba a vonatkozó jogszabályok szerint, így a HFS-be, annak háttér anyagaiba is. Az ezzel kapcsolatos észrevételeket személyesen, emailen vagy telefonon teheti meg mindenki, melyeket igyekszünk beépíteni a startégiába, amennyiben erre mód és lehetőség kínálkozik. Az egyes dokumentumok az egyesület irattárában rendszerezetten található meg, elektronikus iktatókönyvet használunk, így a dokumentumok előkereshetők, a kapcsolódó anyagok gyorsan beazonosíthatók. Az iktatást jelenleg a munkaszervezet vezető végzi, azonban ahhoz minden dolgozónak hozzáférése van. A munkaszervezetben tevékenykedő 2 fő munkavállaló korábban több évet dolgozott a közigazgatásban, ahol többek között e feladatot is ellátták, így ezen a téren gyakorlati tapasztalatokkal rendelkeznek.

A kommunikáció és a nyilvánosság biztosításának felelőse az egyesület elnöke, aki az ezzel kapcsolatos operatív feladatok ellátását a munkaszervezeten keresztül valósítja meg. Az egyes kommunikációs eszközök alkalmazása bizonyos időbeli ütemezettséghez kötött. A honlapot, a facebook profilt folyamatosan működtetjük, a személyes kommunikációs lehetőségek biztosításával együtt az információáramlás fenntartása érdekében. Emailket, fórumokat, sajtóközleményeket, felhívásokat eseti jelleggel alkalmazunk akkor, amikor erre szükség van (pld. HFS elkészítése, társadalmasítása, módosítása, pályázati kiarások előkészítése, HFS értékelése).

A HACS kommunikációs tevékenységének fedezetét az éves költségvetés biztosítja. Az irodafenntartással és munkavállalók alkalmazásával gyakorlatilag az elektronikus és a személyes kommunikáció fenntartása biztosított, csupán néhány esetben (pld. sajtóhirdetések) jelentenek plusz költséget az ezen a téren ellátandó feladatok. Az internet havi költsége 7365 Ft (2016-ban), ez állandóan jelentkező, fix kiadás.

8.5. Monitoring és értékelési terv

A 8.5 fejezetet a végleges HFS benyújtásához szükséges kidolgozni.

A Zala Zöld Szíve Vidékfejlesztési Egyesület is támogatója annak a nyugat-dunántúli kezdeményezésnek, miszerint az egyes, itt működő HACS-ok monitoring tevékenységüket egy egységes eljárásrendszer alapján kívánják elvégezni a 2013-2020-as uniós tervezési időszakban. Amennyiben ez az együttműködés - mely még csak elvi szinten él – valóban létrejön, úgy monitoring tevékenységünket ehhez a közös tematikához kívánjuk majd igazítani!

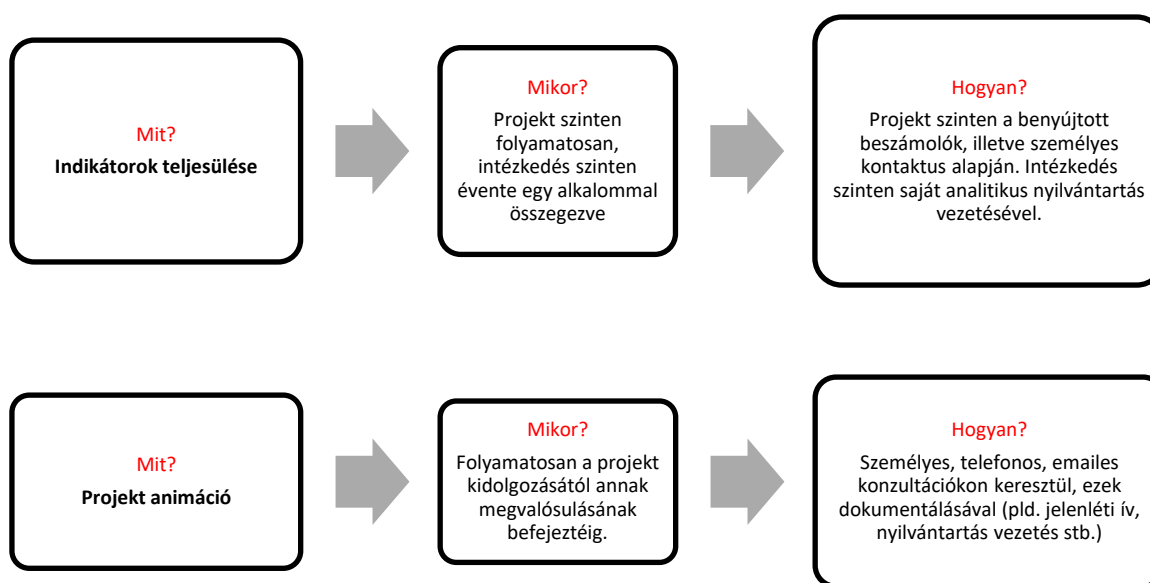
Abban az esetben, ha ez bármilyen okból nem valósul meg, akkor ezt a feladatot önállóan fogjuk megoldani. A monitoring mutatókat minden egyes projekt esetében külön gyűjtjük – ezért is kérünk minden megvalósult pályázatról kötelező vállalásként beszámoló. Ennek pontos tartalma a pályázati felhívásban kerül kidolgozásra, de szöveges, számszerűsített adatokra és képi dokumentumokra fog épülni. Az ilyen módon beérkező információkat intézkedésenként összegezzük. Ezt azért tartjuk fontosnak, mert így mindig pontos képet kapunk arról, hogy hol is tartunk a HFS megvalósítás folyamatában, ami pedig azért fontos,

mert várhatóan két alkalommal lehet majd módosításokat eszközölni a HFS-ben. A monitoring fókuszában az alábbi mutatók állnak, ezeket szeretnénk elérni a program végrehajtásának végére:

Ssz.	Specifikus célok	Eredménymutatók megnevezése	Céltértékek
1	Helyi gazdaságfejlesztés a mikrovállalkozások kisléptékű fejlesztéseinek, munkahelyteremtő akcióinak támogatása révén.	Támogatott mikrovállalkozások száma.	77 db
		Létrehozott új munkahelyek száma.	2 fő FTE
		Megőrzött munkahelyek száma.	5 fő FTE
2	A térség humánerőforrásbeli hiányosságainak mérséklése.	Bevont tudásközpontok száma.	0 db
		IKSZT-kben létrehozott vagy megőrzött munkahelyek száma. (Nem LEADER forrásra alapozva!)	0 fő FTE
3	A térségi turizmus beruházás és marketing oldalú fejlesztése.	Turisztikai célú beruházások száma.	10 db
		Megvalósított térségi turisztikai marketing akciók száma.	8 db
4	Életminőség javítása a HACS településeiben az együttműködés erősítésével.	Létrejövő együttműködések száma.	16 db
		A fejlesztésekben érintett települések száma.	41 db
5	Tudatos térség- és gazdaságfejlesztés előmozdítása.	Gazdaságfejlesztési programokat megalapozó akciók száma (piacelemzések, piackutatás, modellprogramok)	0 db

A monitoring folyamat három sarok köve a mit, mikor, hogyan kérdésekre adott válasz!

A fenti monitoring tevékenységről a munkaszervezet minden évben a tevékenységről szóló éves jelentés keretében a közgyűlésnek beszámol, illetve az Elnökségnek az aktuális adatokról folyamatosan tájékoztatást ad.

9. Indikatív pénzügyi terv

A HFS fejlesztési forrásfelhasználásának ütemezése (millió Ft)

Forrás: EMVA LEADER 19.2 alintézkedés								
S.sz.	Az intézkedések megnevezése	2016-2017	2018-2019	2020	2021	2022	Összesen:	%
1	Helyi mikrovállalkozások kisléptékű fejlesztése	---	---	---	36,401826	---	36,401826	7,459
2	Térségi turisztikai marketing akciók támogatása	---	---	---	47,803345	---	47,803345	9,796
3	Dombháti Gazdaságfejlesztési Program	---	---	---	46,049366	---	46,049366	9,436
4	Térségi együttműködések támogatása	---	---	44,684848	---	---	44,684848	9,157
5	Kerka-Mura Szilíciumvölgy – tudásközpontokkal való kapcsolattartás	---	---	---	---	---	0	0
6	Térségi munkahelyteremtő szolgáltatásfejlesztések támogatása	---	---	20,311472	---	---	20,311472	4,162
7	Dombháti turisztikai szolgáltatásfejlesztés	---	---	7,486571	---	---	7,486571	1,534
8	Helyi fejlesztések támogatása	---	---	---	---	85,478288	85,478288	17,516
9	Helyi fejlesztések támogatása	---	---	---	---	199,790284	199,790284	40,94
	Összesen:	0	0	72,482891	130,254537	285,268572	488,00600	100%

A rendelkezésre álló fejlesztési forrás összege: 488.006.000 Ft.

A HFS fejlesztési forrásfelhasználásának ütemezése (millió Ft)

A HACs működési és animációs forrásfelhasználásának ütemezése (millió Ft)

	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	Összesen
Működési költségek	0	24,938941	15,586280	18,248008	17,702238	17,570203	18,468338	26,939343	139,453351
Animációs költségek	0	1,312576	0,820330	0,960421	0,931697	0,924747	0,972018	1,417860	7,339649
Egyéb tervezett bevételek	10	0,8	0,8	0,8	0,8	0,8	0,8	0,8	14,8
Összesen:	10	27,051517	17,206610	20,008429	19,433935	19,294950	20,240356	29,157203	161,593

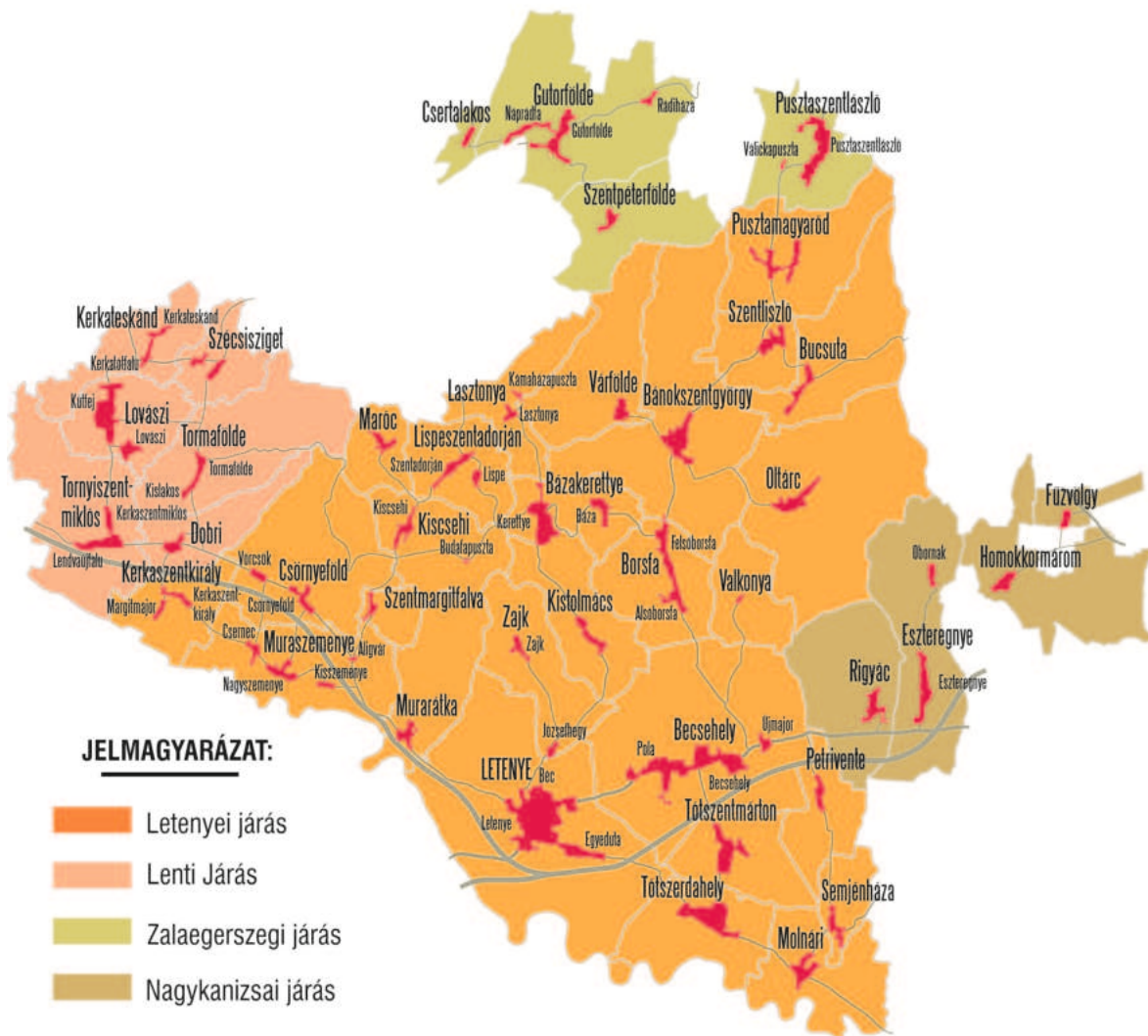
A rendelkezésre álló működési forrás összege: 146.793.000 Ft.

Mellékletek

1. számú térkép

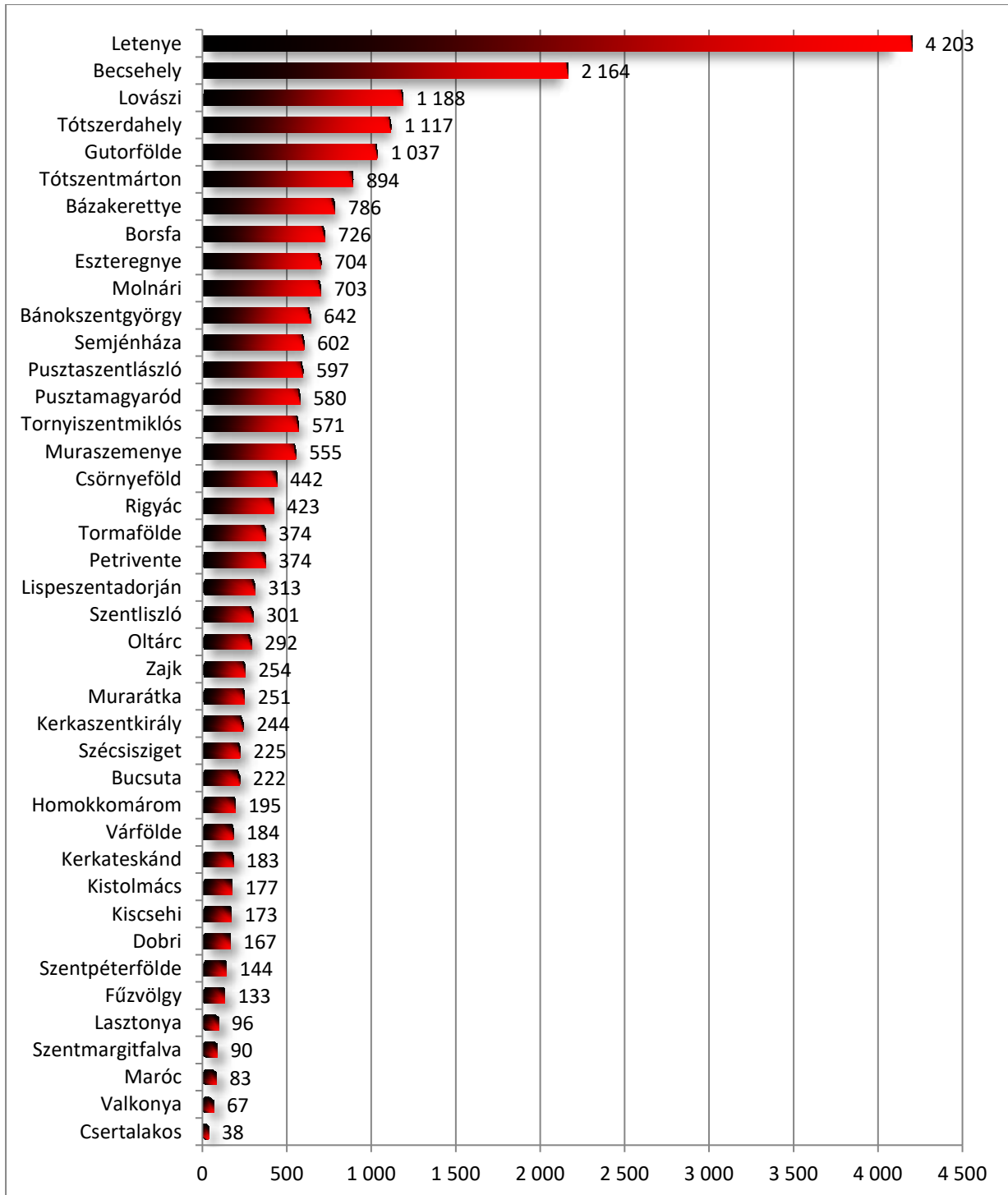
A „Zala Zöld Szíve” HACS
tervezési területe a 2014-2020-as uniós
tervezési időszakban az érintett járások szerint

Forrás: ZZSZ HACS adatbázis, 2015.

1. számú diagram: A ZSZ HACS településeinek állandó lakossága 2015. január 1-jén (fő)

Forrás: .....

MAGYARORSZÁG
KORMÁNYA

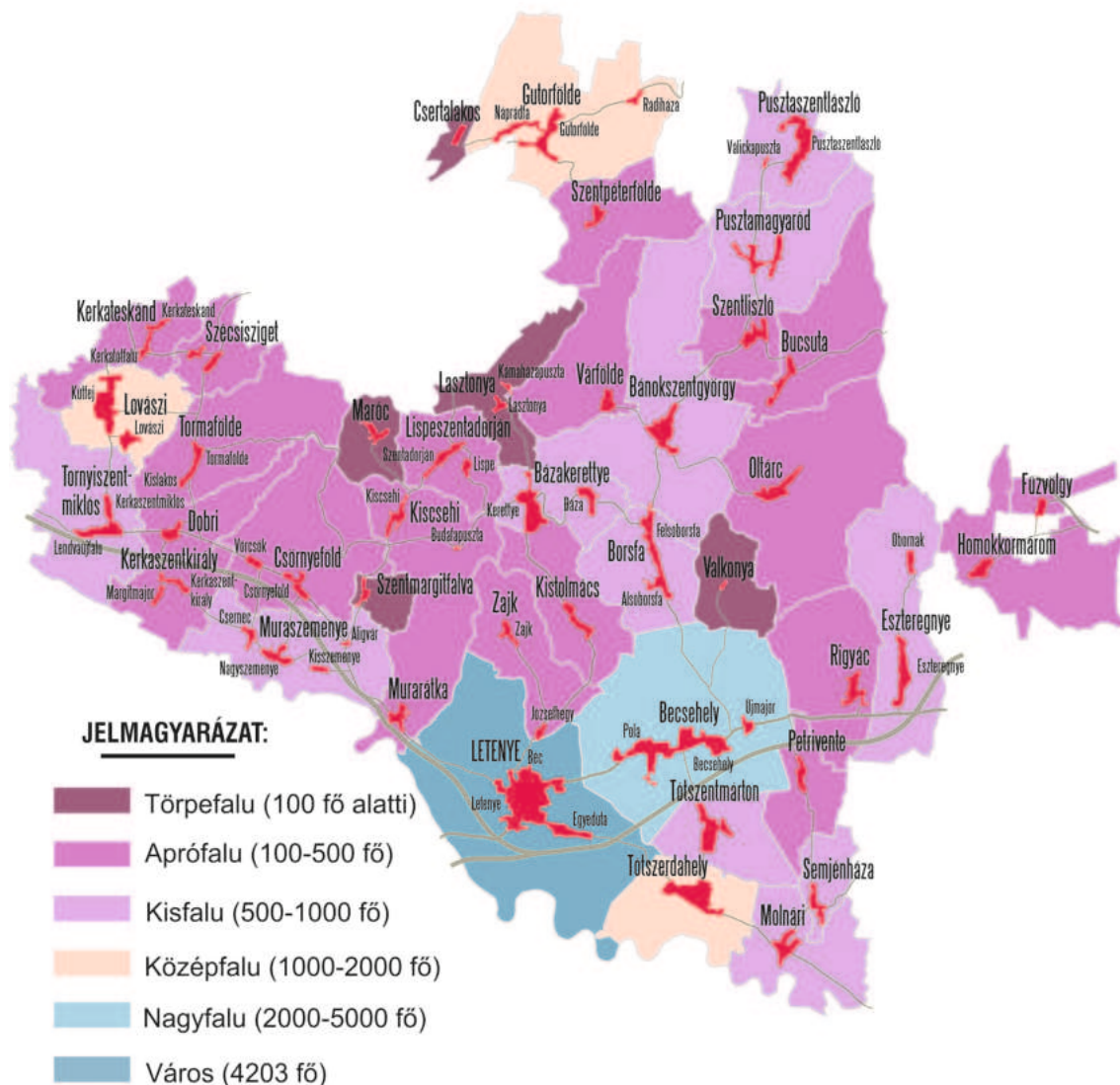
Európai Unió
Európai Mezőgazdasági
Vidékfejlesztési Alap

A VIDÉKI TERESZKÖZÖS BEMÁRKOZÓ EURÓPA

2. számú térkép

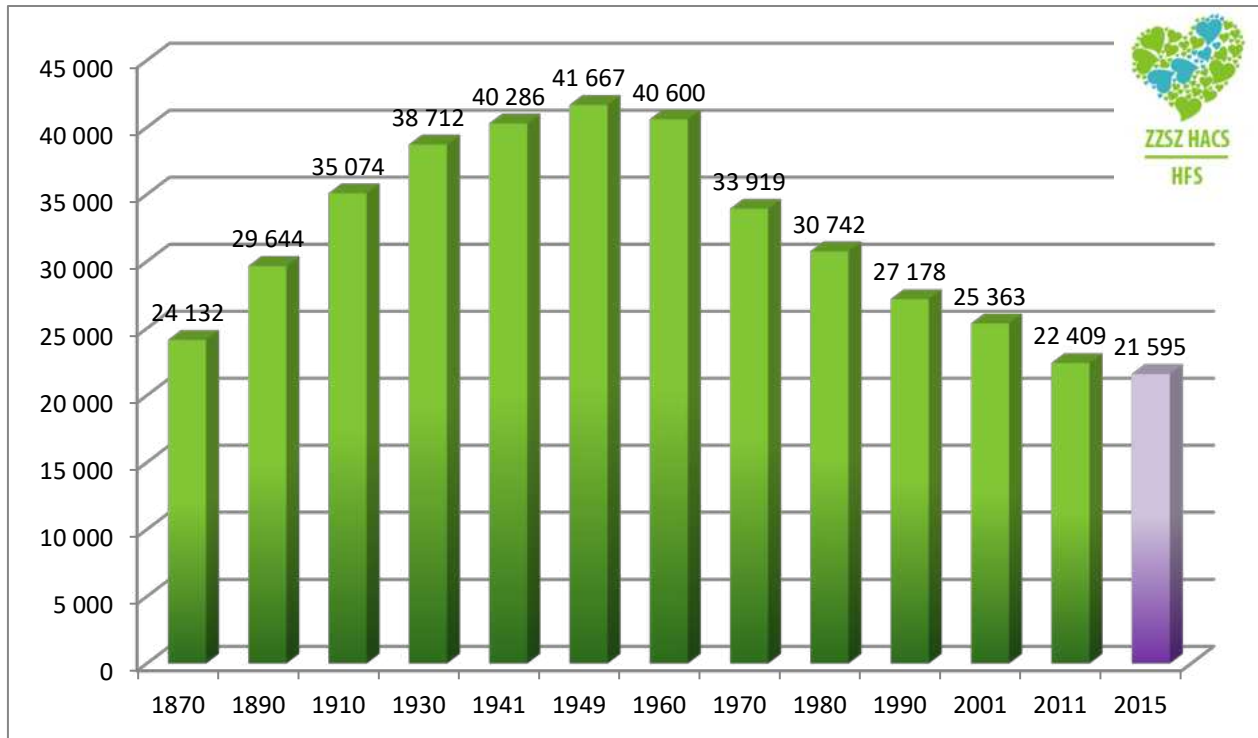
Településtípusok a „Zala Zöld Szíve” HACS tervezési területén 2015-ben

Forrás: ZSZS HACS, 2015.

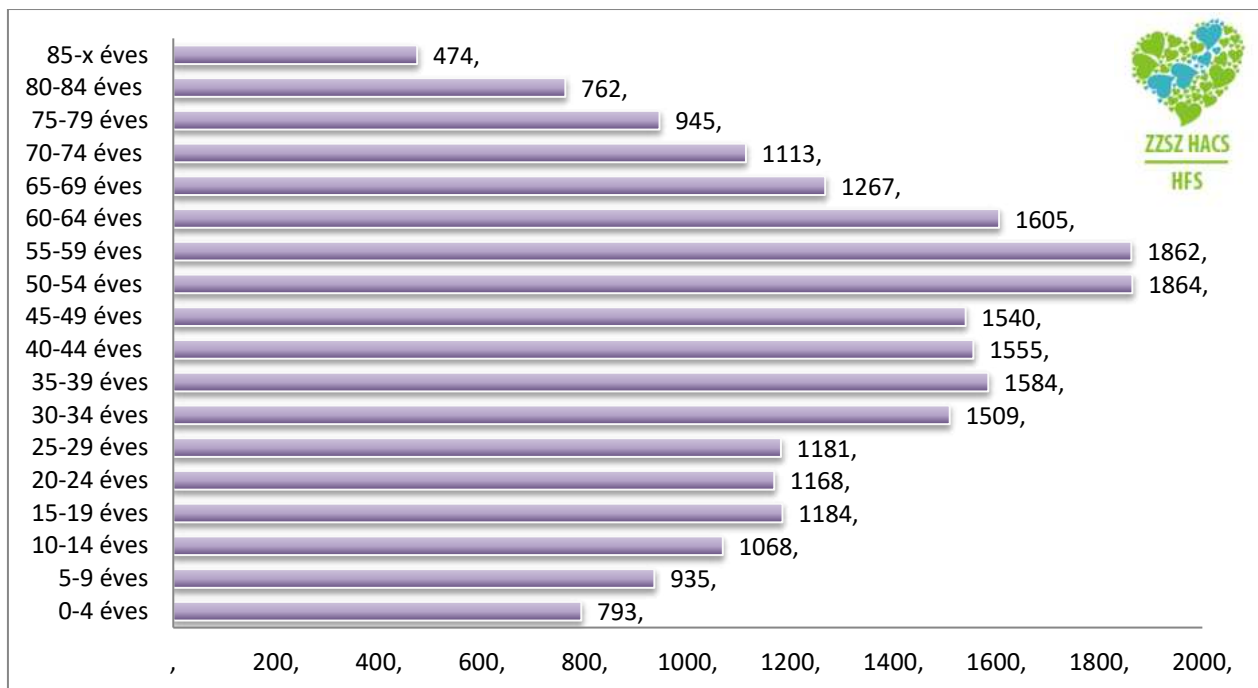

2. számú diagram: A ZZSZ HACS területének lakónépessége 1870 és 2015 között (fő)

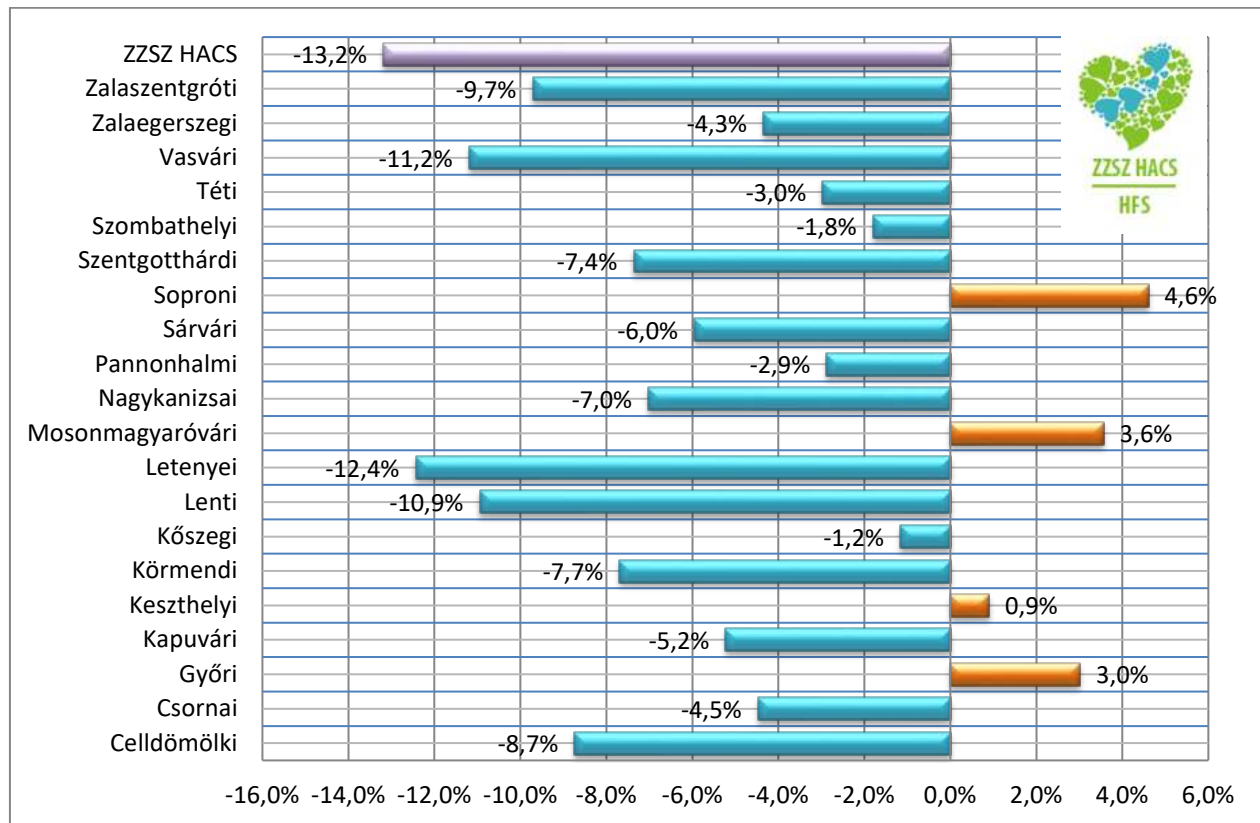
Forrás: TEIR adatbázis, 2015 / http://www.ksh.hu/apps/hntr.egyeb?p_lang=HU&p_sablon=LETOLTES

3. számú diagram: A népesség korcsoportos megoszlása a ZZSZ HACS területén a 2011. évi népszámlálás alapján (fő)

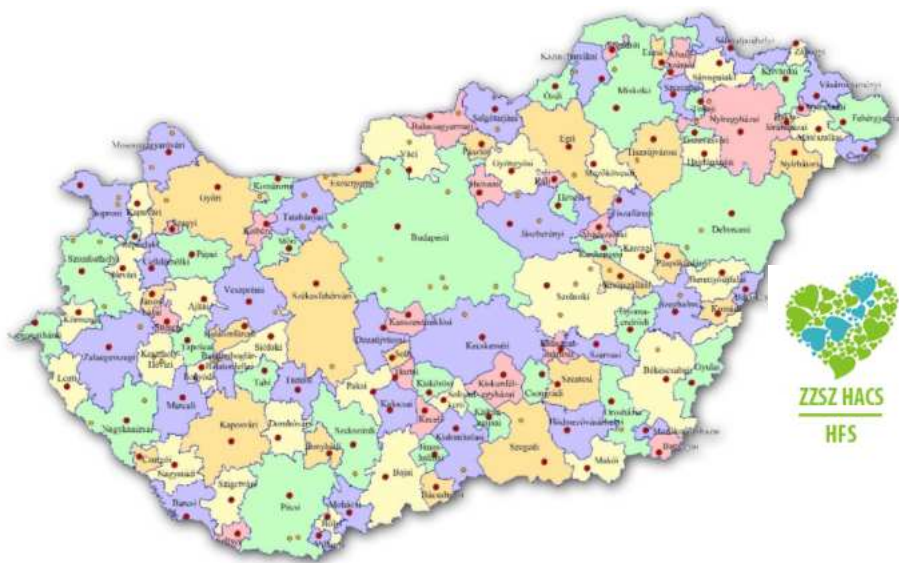
Forrás: TEIR adatbázis, 2015

4. számú diagram: A népesség számának %-os változása a 2001-es és a 2011-es népszámlálás közötti időszakban a Nyugat-dunántúli régió járásaiban és a ZSZ HACS területén a 2001. évi népszámláláskori lakónépességhez mérten

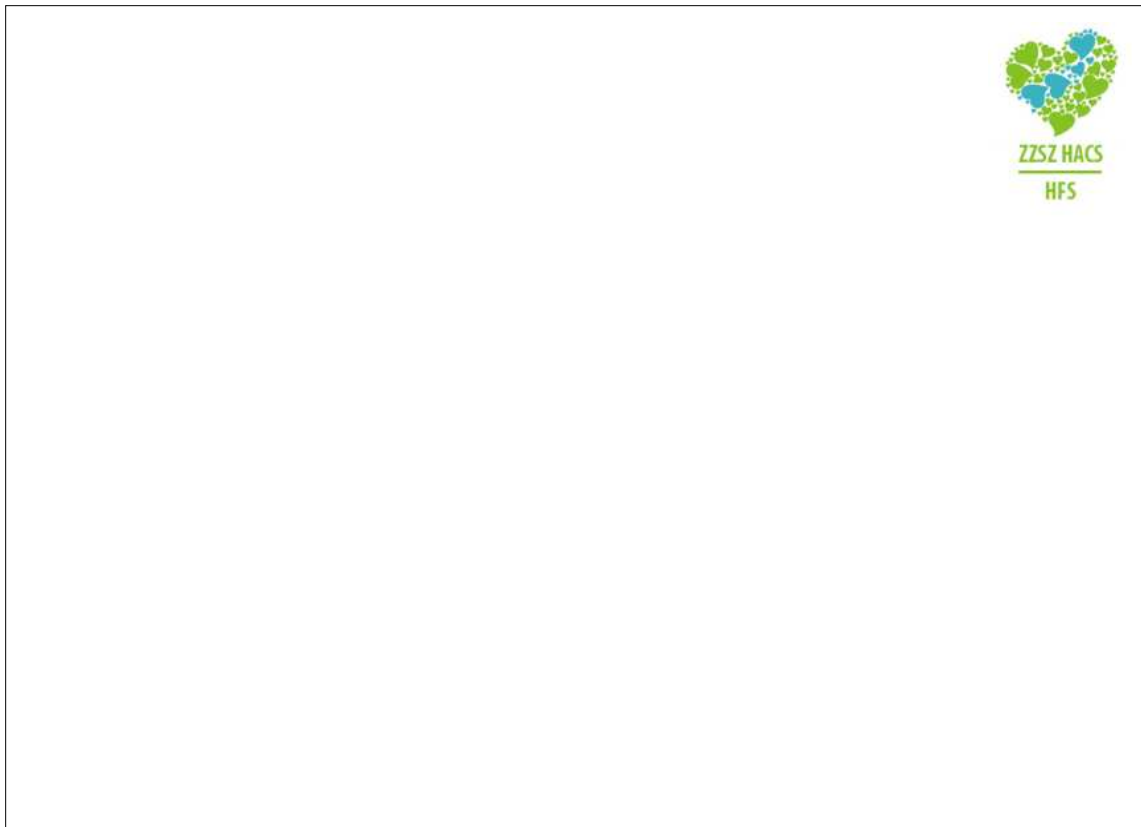
Forrás: TEIR adatbázis, 2015 / saját feldolgozás

3. számú térkép: Helyi munkaerő-piaci vonzáskörzetek Magyarországon 2011-ben

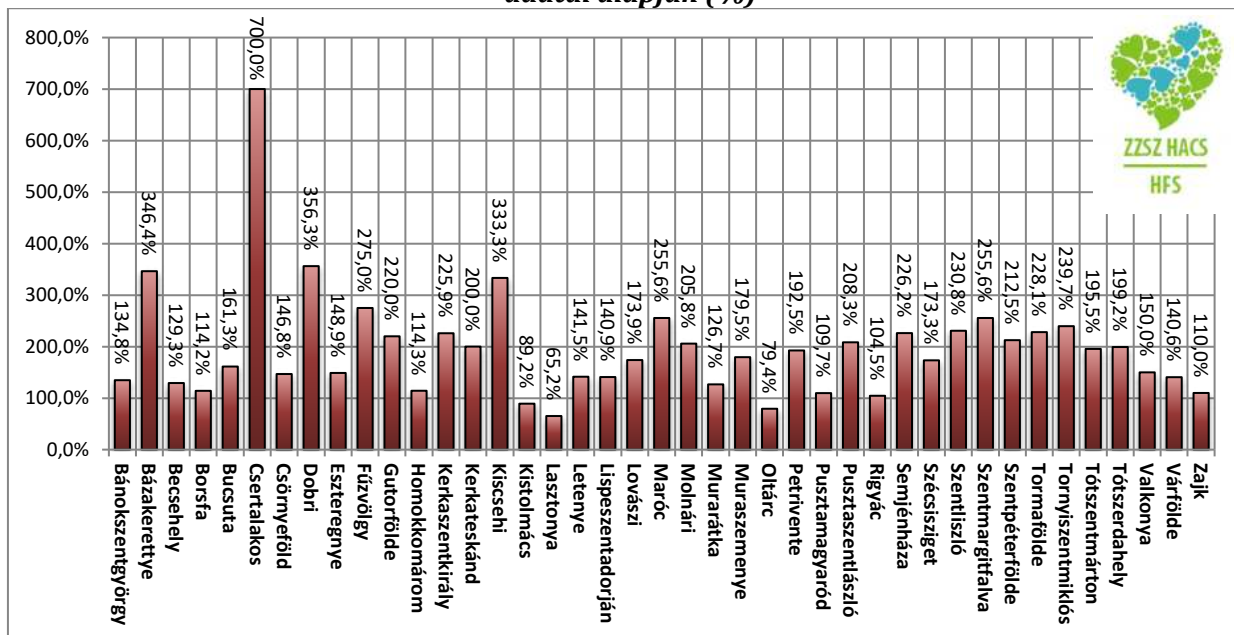
Forrás: TERÜLETI STATISZTIKA, 2014 / KSH

5. számú diagram: A ZZSZ HACS népességének korfája a 2011. évi népszámlálás adatai alapján

Forrás: TEIR adatbázis, 2015 / saját feldolgozás

6. számú diagram: A ZZSZ HACS településeinek öregedési indexe a 2011. évi népszámlálás adatai alapján (%)

Forrás: TEIR adatbázis, 2015

1. számú táblázat: Az öregedési index alakulása a Nyugat-dunántúli régió járásában és a ZZSZ HACS területén a 2011. évi népszámlálás adatai alapján (%)

Megnevezés	0-14 évesek	65-x évesek	öregedési index
Lenti	2324,	4189,	180,2%
ZZSZ HACS	2796,	4561,	163,1%
Letenyei	2098,	3252,	155,0%
Zalaszentgróti	2031,	2978,	146,6%
Keszthelyi	6461,	9451,	146,3%
Szentgotthárdi	1869,	2724,	145,7%
Celldömölki	3255,	4655,	143,0%
Sárvári	4875,	6965,	142,9%
Kapuvári	3217,	4416,	137,3%
Csornai	4441,	6085,	137,0%
Vasvári	1859,	2504,	134,7%
Körmendi	3586,	4779,	133,3%
Nagykanizsai	10446,	13751,	131,6%
Zalaegerszegi	13642,	17424,	127,7%
Szombathelyi	15297,	18363,	120,0%
Soproni	13787,	16014,	116,2%
Téti	2013,	2327,	115,6%
Kőszegi	3657,	3979,	108,8%
Pannonhalmi	2320,	2516,	108,4%
Győri	27559,	29691,	107,7%
Mosonmagyaróvári	10911,	10665,	97,7%

Forrás: TEIR adatbázis, 2015

2. számú táblázat: 1 adófizetőre jutó adó összege 2013-ban a Nyugat-dunántúli régió járásában és a ZZSZ HACS területén (Ft)

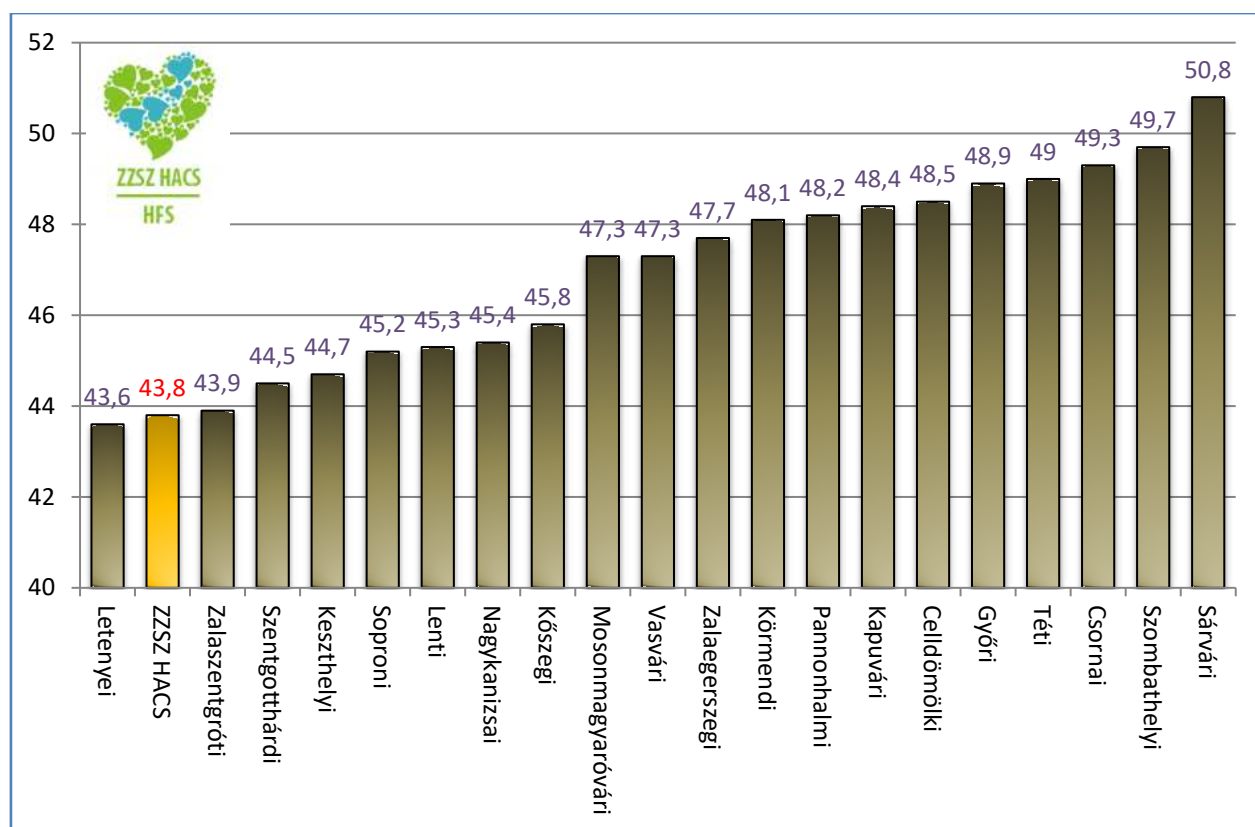
Megnevezés	1 adófizetőre jutó adó összege (Ft)
Zalaszentgróti	198 009
ZZSZ HACS	200 815
Vasvári	219 746
Letenyei	222 030
Keszthelyi	230 551
Kapuvári	230 879
Lenti	235 695
Celldömölki	243 542
Kőszegi	244 054
Soproni	246 094
Csornai	254 747
Nagykanizsai	255 534

Mosonmagyaróvári	256 107
Körmendi	257 062
Szentgotthárdi	259 937
Pannonhalmi	265 563
Téti	266 917
Sárvári	272 162
Zalaegerszegi	281 990
Szombathelyi	295 799
Győri	349 923

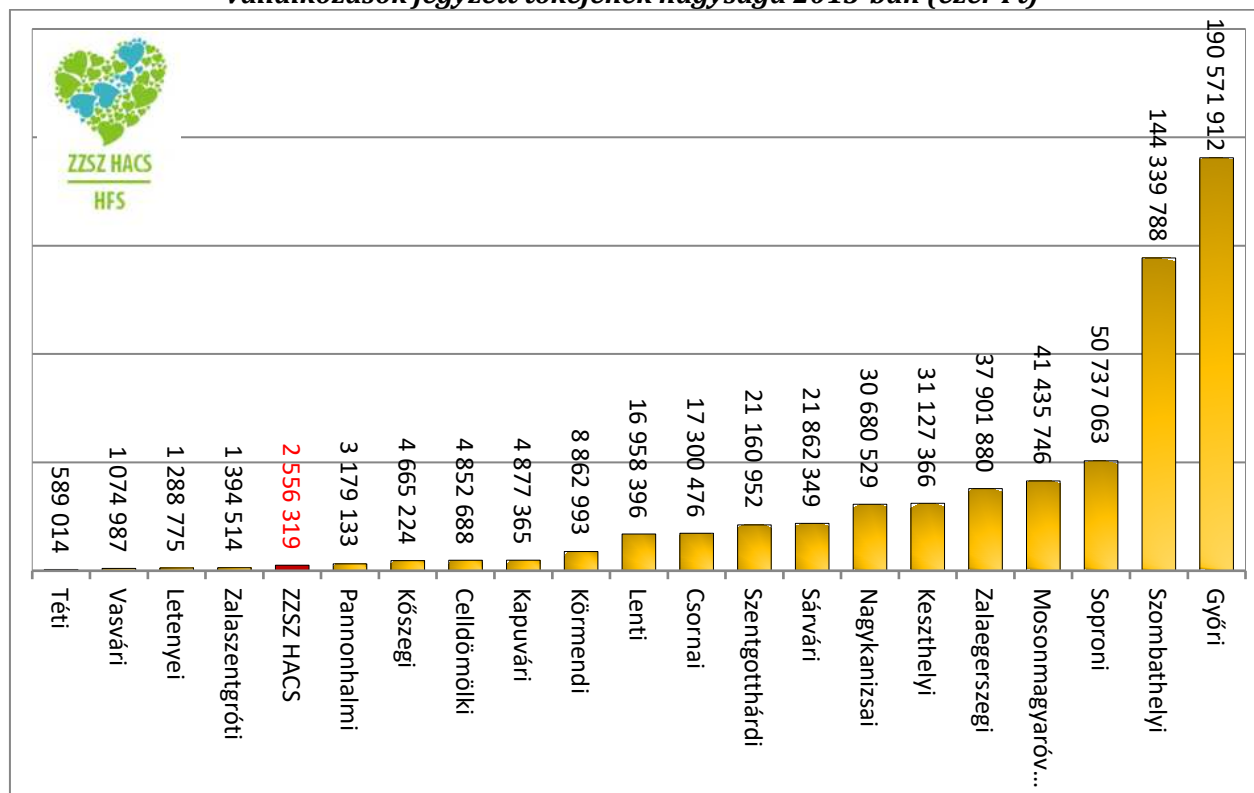
Forrás: TEIR adatbázis, 2015

7. számú diagram: Adófizetők teljes népességhez viszonyított aránya 2013-ban a Nyugat-dunántúli régió járásaiban és a ZSZ HACS területén (%)

Forrás: TEIR adatbázis, 2015

8. számú diagram: Adott nyugat-dunántúli járásban és a ZZSZ HACS területén bejegyzett vállalkozások jegyzett tőkéjének nagysága 2013-ban (ezer Ft)

Forrás: TEIR adatbázis, 2015

3. számú táblázat: A saját tőke nagysága a nyugat-dunántúli régió járásaiban és a ZZSZ HACS területén 2013-ban (ezer Ft)

Megnevezés	Saját tőke összege 2013 (Település) ezer Ft
Zalaszentgróti	5 160 046
Téti	7 013 617
Letenyei	8 550 260
ZZSZ HACS	13 026 521
Pannonhalmi	13 288 368
Vasvári	14 101 656
Kőszegi	18 602 490
Kapuvári	22 895 370
Celldömölki	24 641 945
Körmentdi	28 246 444
Lenti	30 728 019
Csornai	40 109 093
Keszthelyi	75 137 732
Sárvári	94 122 093
Nagykanizsai	113 400 077
Szentgotthárdi	137 553 720

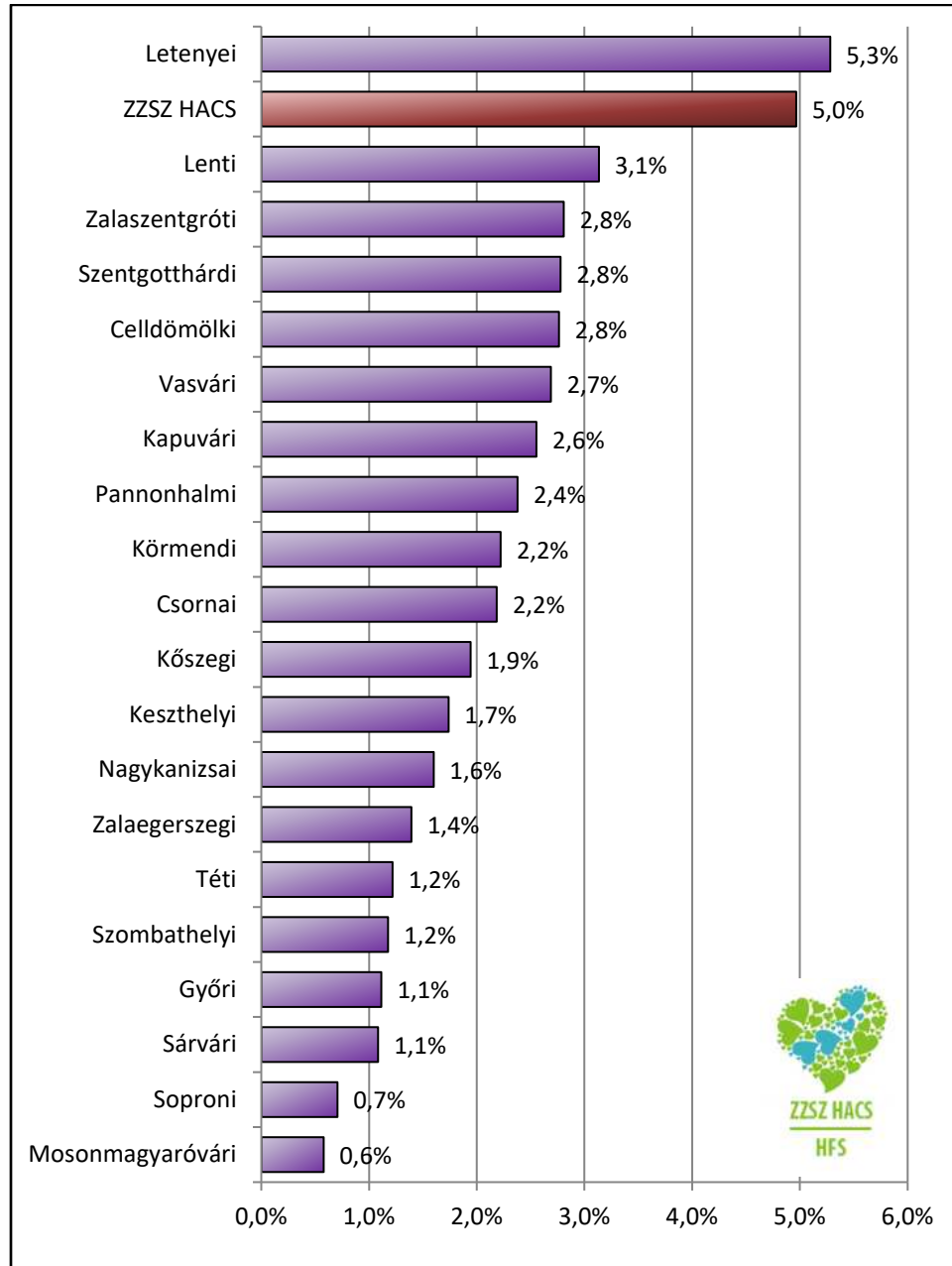

Mosonmagyaróvári	141 409 896
Zalaegerszegi	144 008 717
Soproni	162 795 892
Szombathelyi	2 766 317 075
Győri	4 222 274 584

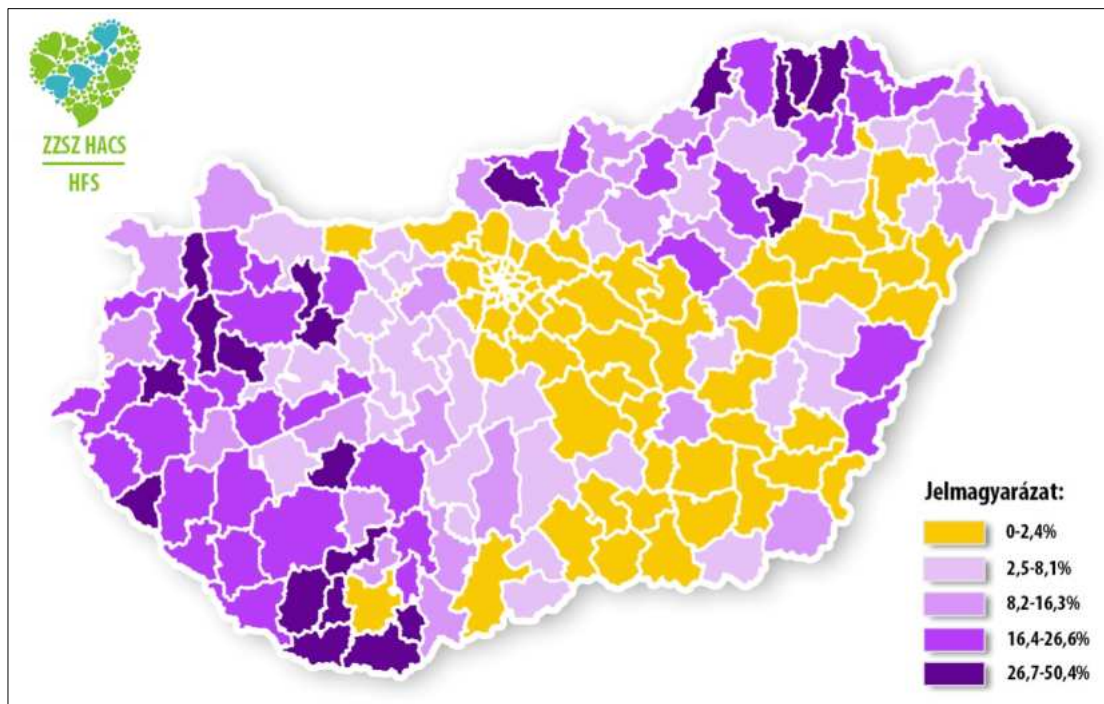
Forrás: TEIR adatbázis, 2015

9. számú diagram: Szociális étkeztetésben részesülők aránya a lakónépességhez viszonyítva 2013-ban a Nyugta-dunántúli régió járásaiban és a ZSZS HACS területén (%)

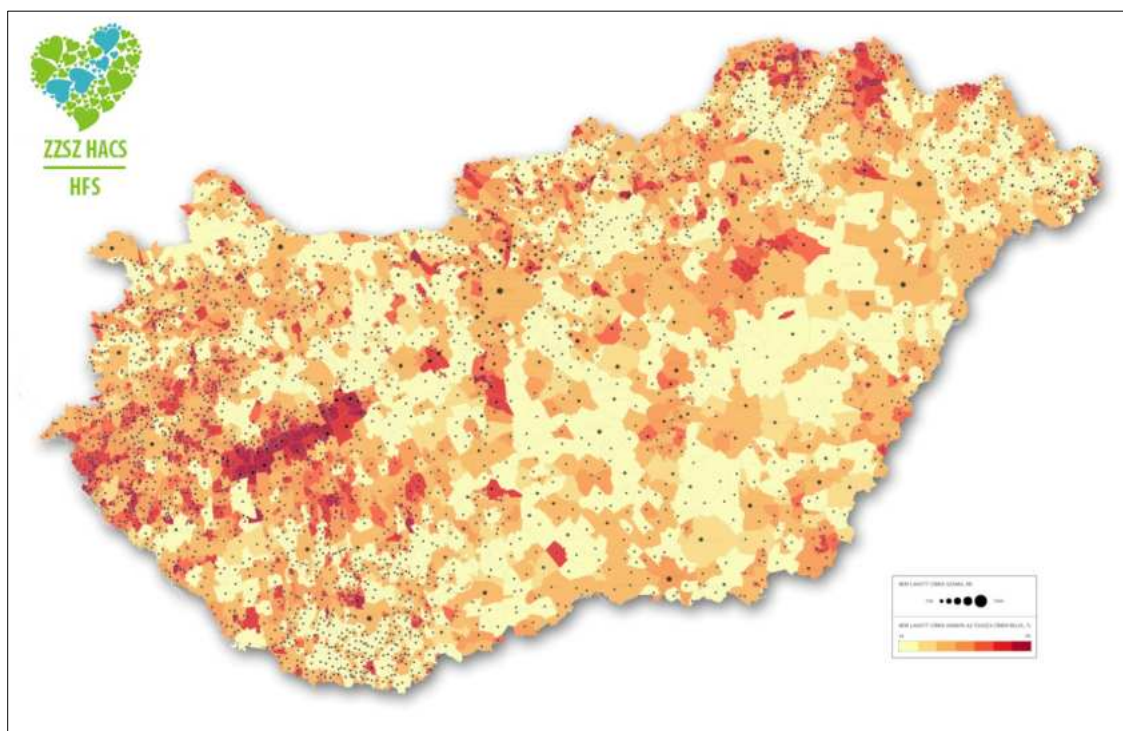
Forrás: TEIR adatbázis, 2015

4. számú térkép: Háziorvosi és házi gyermekorvosi ellátást helyben igénybe venni nem tudók aránya járásonként a népesség százalékában 2014-ben Magyarországon(%)

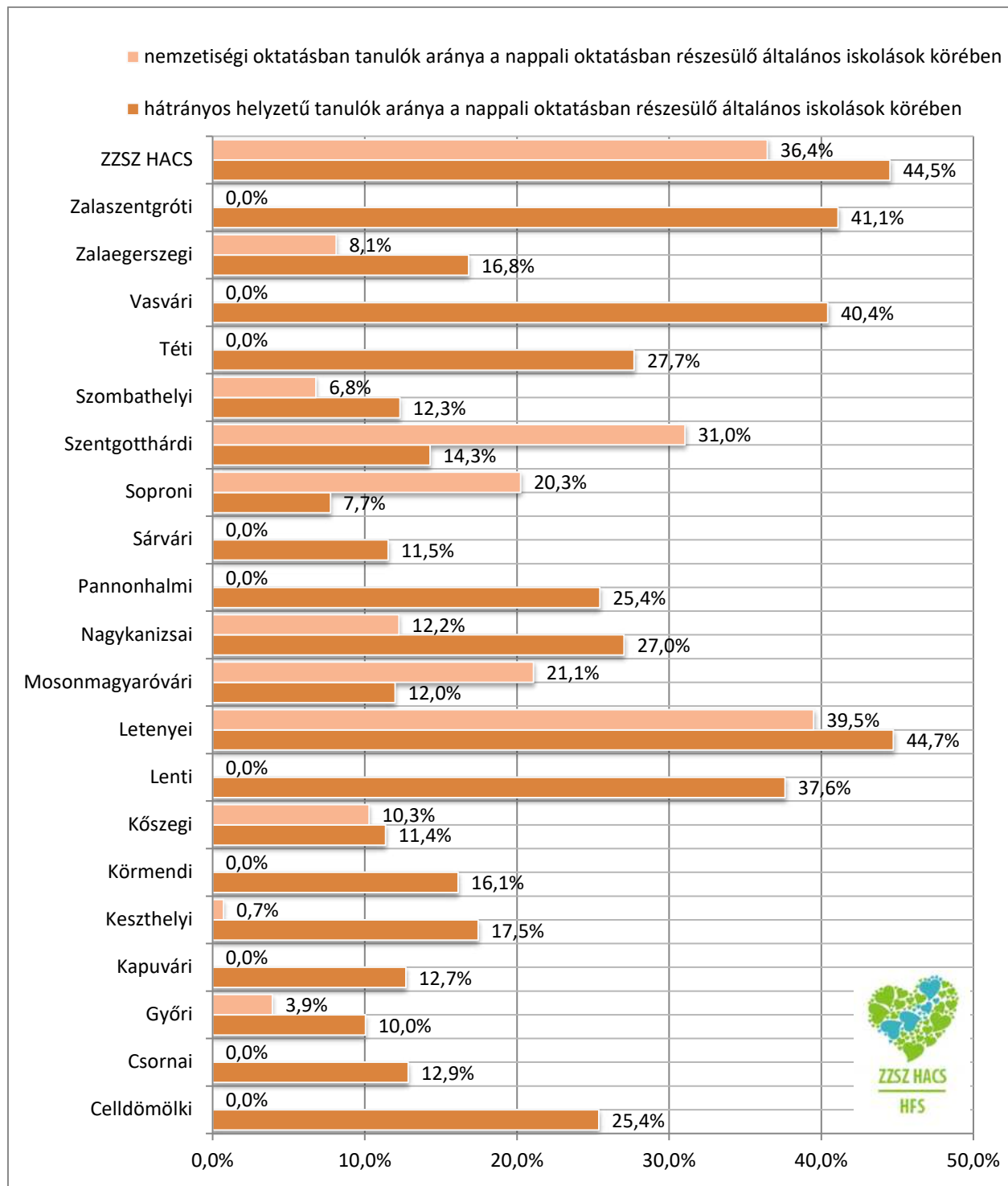
Forrás: TÉR-KÉP 2014, KSH

5. számú térkép: Nem lakott címek aránya Magyarország településein 2015-ben (%)

Forrás: GeoX Kft., 2015.

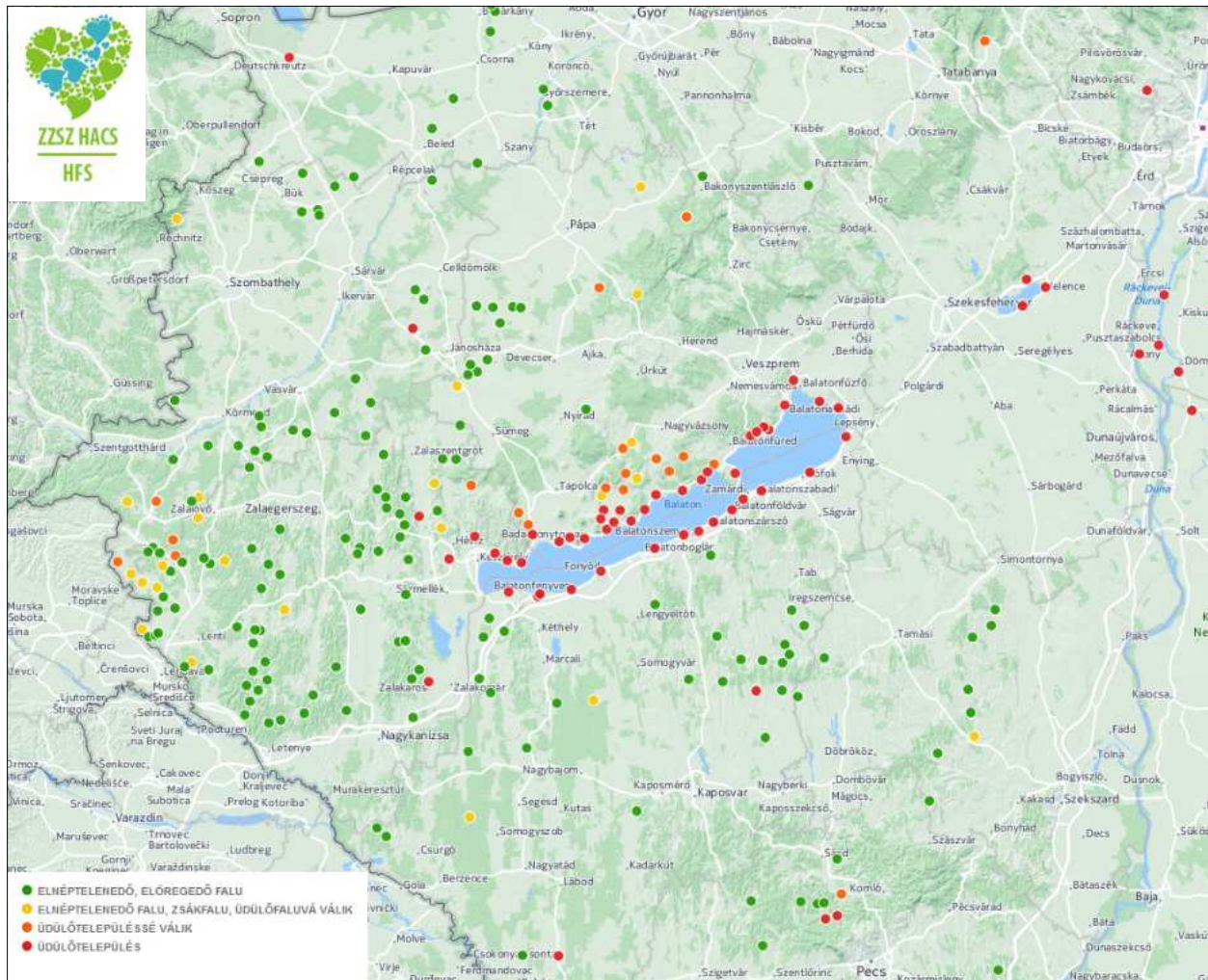
10. számú diagram: A hátrányos helyzetű tanulók és a nemzetiségi oktatásban részesülő tanulók arányának alakulása a nappali általános iskolai oktatásban résztvevők körében 2013-ban a Nyugat-dunántúli régió járásaiban és a ZZSZ HACS területén (%)

Forrás: TEIR adatbázis, 2015

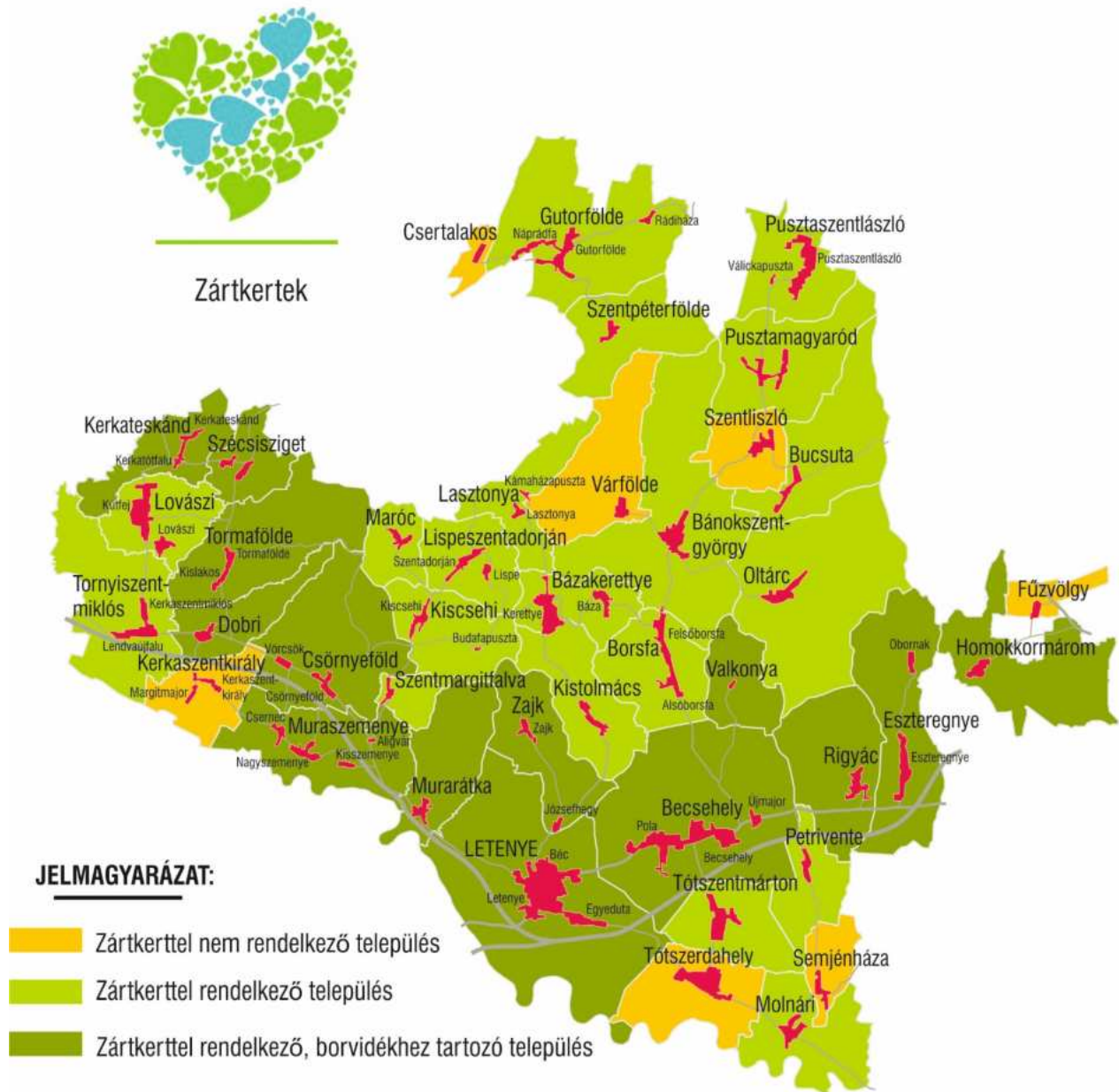

6. számú térkép: Magas nem lakott cím aránnyal rendelkező települések típusai a Dunántúl központi és nyugati részén 2015-ben

Forrás: GeoX Kft., 2015.

7. számú térkép: Zártkerttel rendelkező és borvidéki besorolású települések a ZZSZ HACs területén 2015-ben

Forrás: ZZSZ HACs, 2015.

1. számú fotósorozat
Új-hegy (Borsfa) 1969-ben és 2013-ban

Erdőháti-hegy (Lispezsentadorján) 1964-ben és 2013-ban

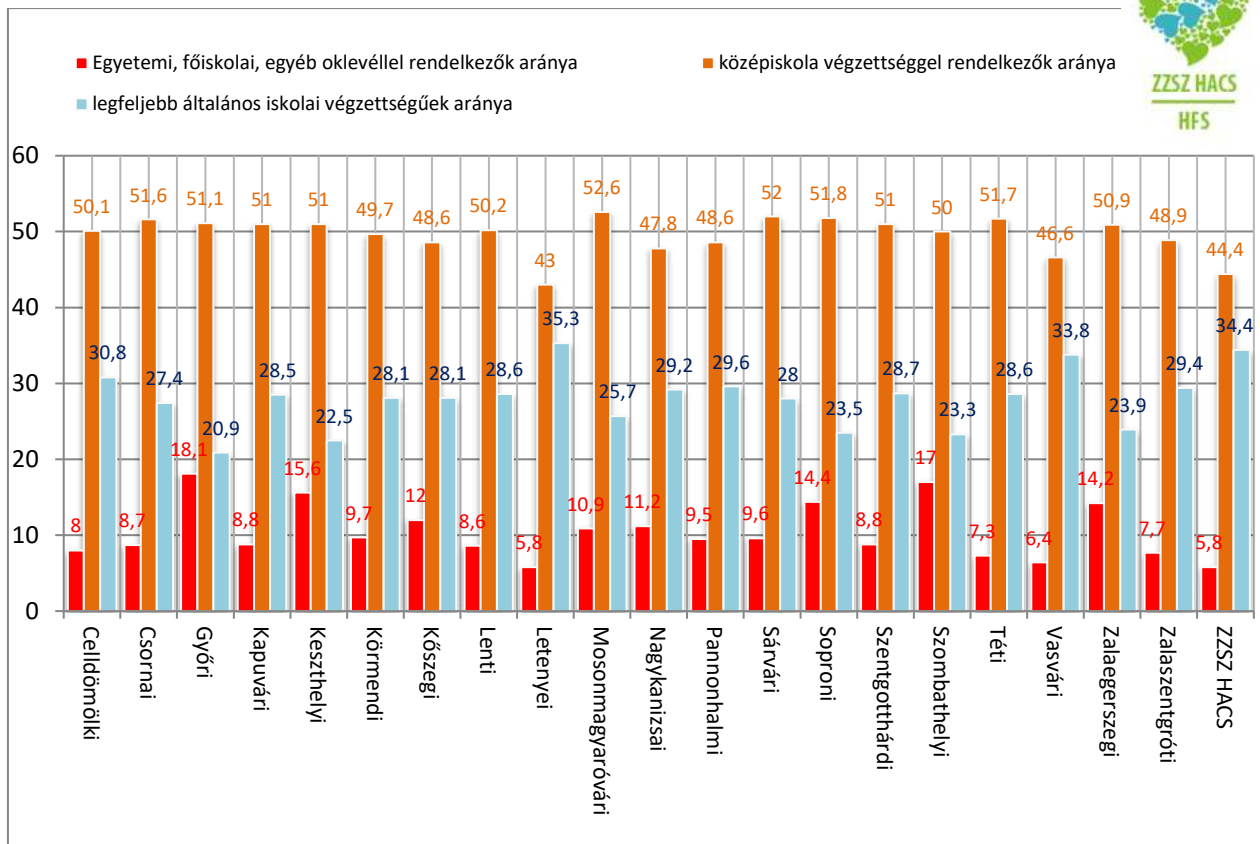
Kurta-hegy (Letenye) 1965-ben és 2013-ban

Tolmácsi-hegy (Kistolmács) 1963-ban és 2013-ban

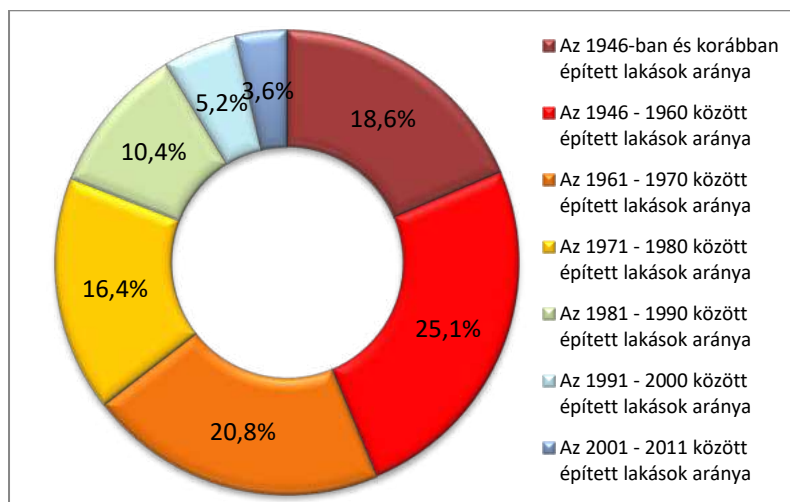

11. számú diagram: Alap-, közép-, vagy legfeljebb alapfokú végzettséggel rendelkezők aránya a Nyugat-Dunántúl járásáiban és a ZZSZ HACS területén a 7 évnél idősebb lakosságon belül 2011-ben (%)

Forrás: TEIR adatbázis, 2015.

12. számú diagram: A lakásállomány kor szerinti megoszlása a ZZSZ HACS területén 2011-ben (%)

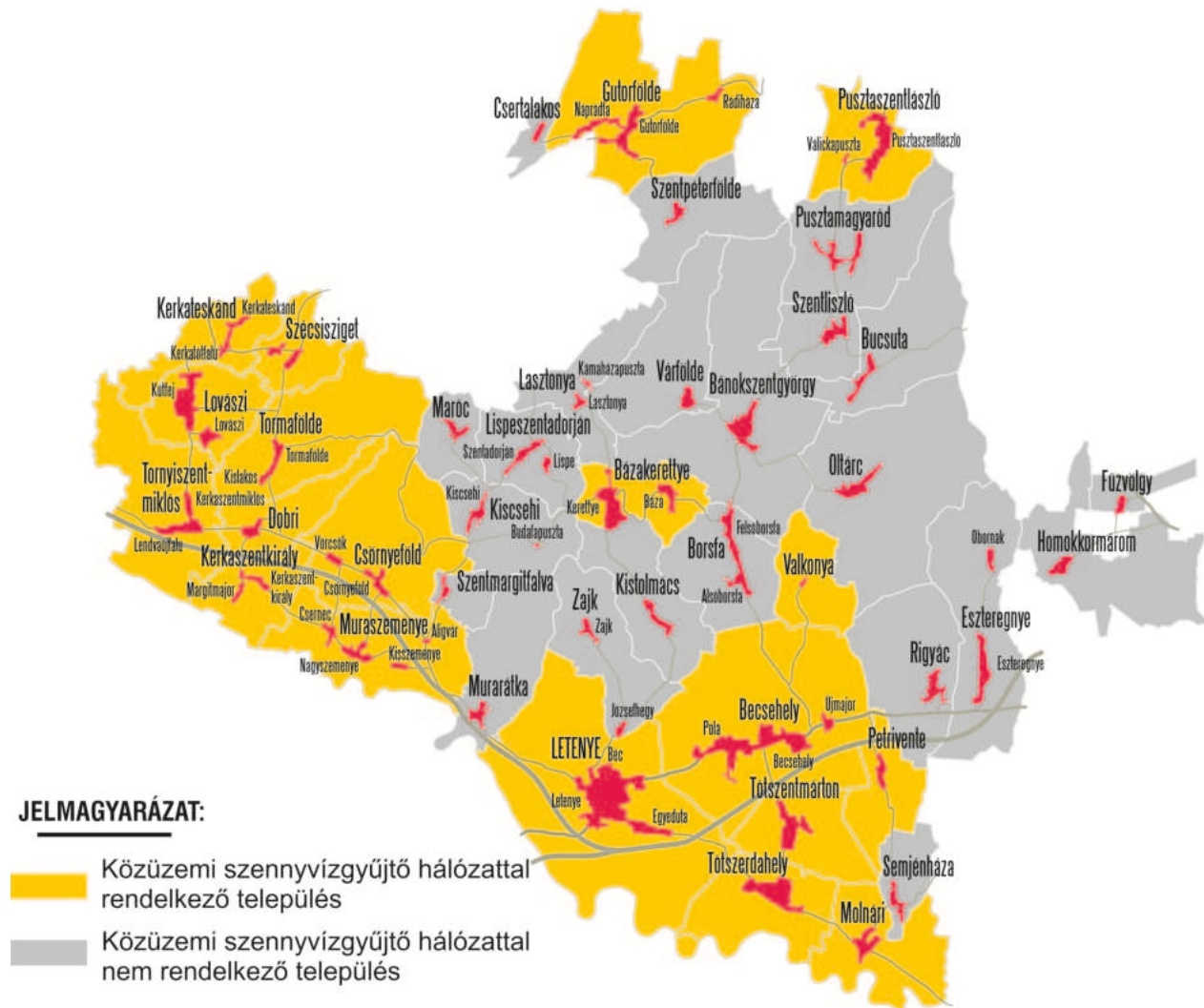
Forrás: TEIR adatbázis, 2015.

8. számú térkép

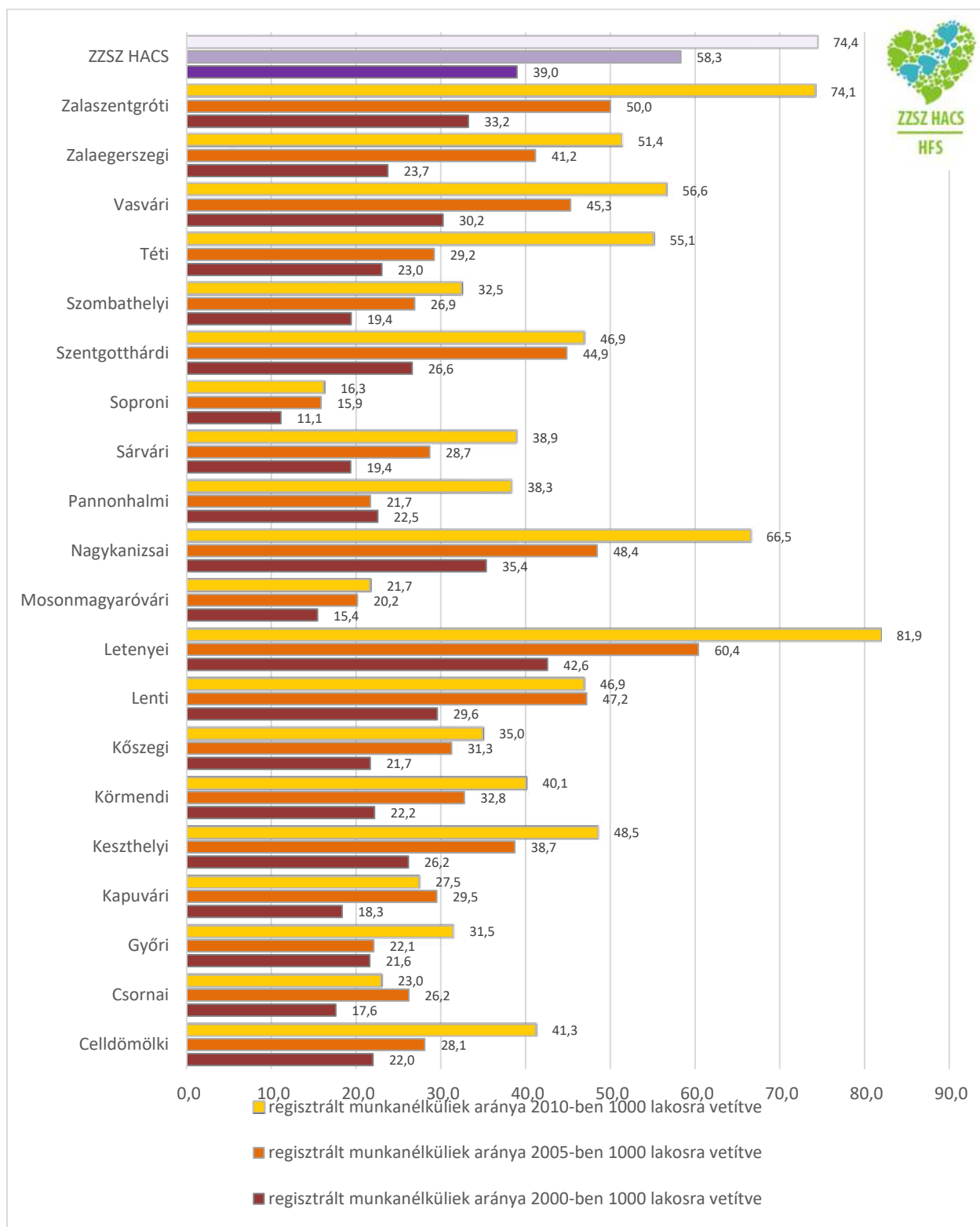

Közüemi szennyvízgyűjtő rendszerek a „Zala Zöld Szíve” HACS tervezési területén 2013-ban

Forrás: ZZZS HACS, 2015.

13. számú diagram: Regisztrált munkanélküliek 1000 lakosra vetített száma a Nyugat-dunántúli régió járásaiban és a ZZSZ HACS területén 2000-ben, 2005-ben és 2010-ben (db)

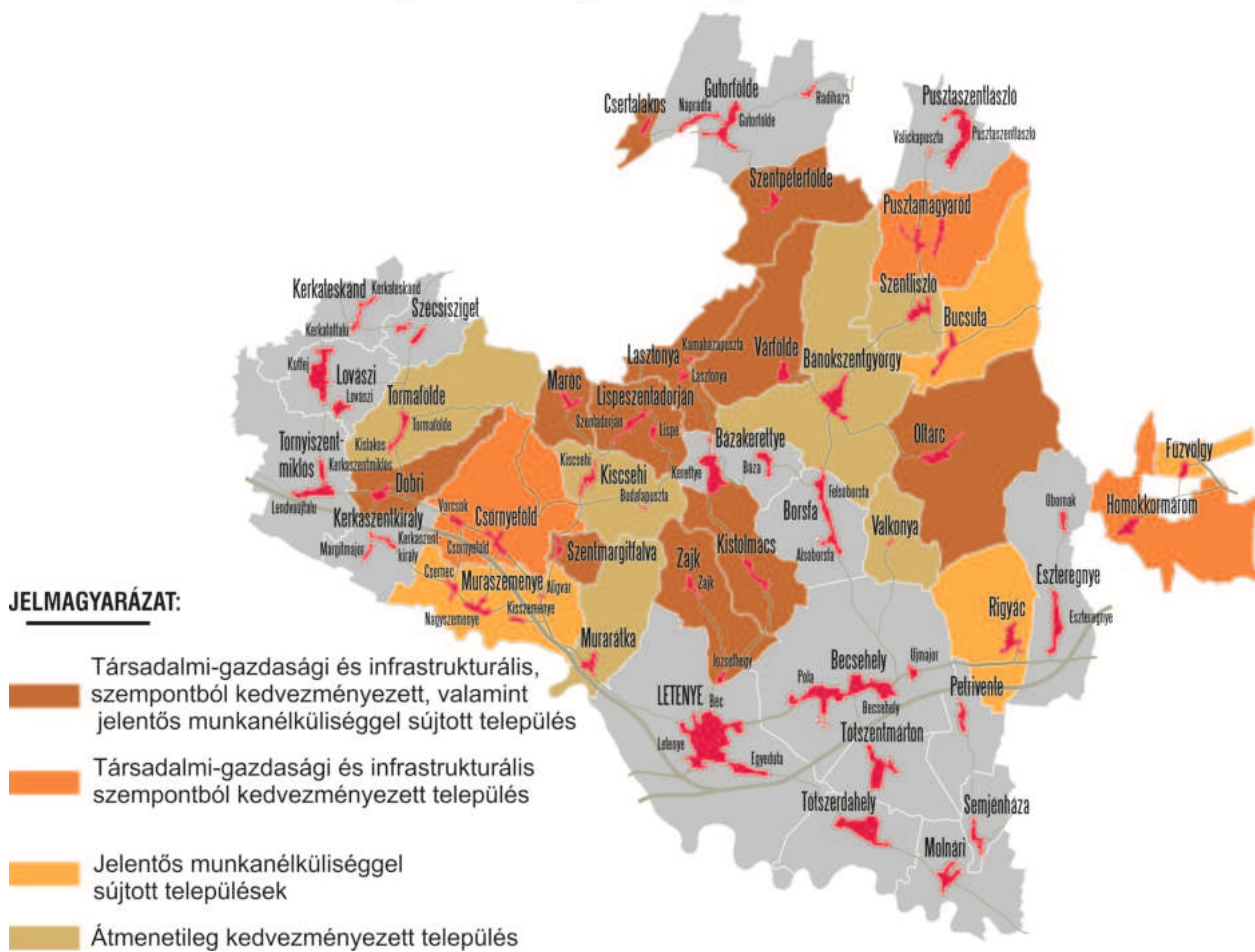
Forrás: TEIR adatbázis, 2015.

9. számú térkép

A 105/2015. (IV.23.) Kormányrendelet alapján kedvezményezett és átmenetileg kedvezményezett települések a ZZSZ HACS területén

Forrás: ZZSZ HACS, 2015.

TEIR Interaktív Elemző Rendszer – területi lehatárolás

[TELEP]=(843,1869,2314,1005,798,1064,3397,2588,617,1653,209,2487,957,3264,1624,2094,343,1212,1088,2816,210,2101,796,3398,2547,3075,653,2663,2413,3099,1155,861,1422,3006,496,3263,1638,2511,2626,252,2459)

Hátrányos helyzetű települések:

[TELEP]=(843,798,1064,3397,2588,1653,2487,1624,2094,343,1088,210,796,3398,2547,653,2413,861,1422,3006,496,2626,252,2459)

.....

Pál Zoltán

elnök

MAGYARORSZÁG
KORMÁNYA

Európai Unió
Európai Mezőgazdasági
Vidékfejlesztési Alap

A VIDÉKI TERESZKODÁS BEMÁRHÁZÓ EURÓPA